

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
Generalno tajništvo

Broj: 05-28-1704-2/12
Sarajevo, 30.7.2012. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO:	07.08.2012		
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01.02.28 - 1005/12			

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BiH

- *Zastupnički dom* -
- *Dom naroda* -

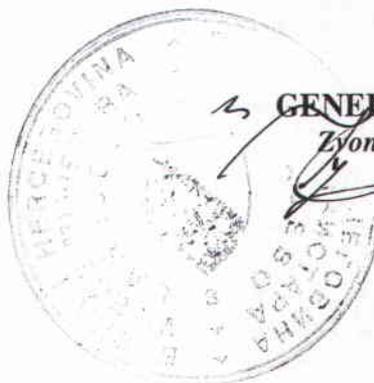
SARAJEVO

PREDMET: Dostava Izvještaja iz oblasti poljoprivrede za Bosnu i Hercegovinu za 2011. godinu

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 12. sjednici održanoj 4.7.2012. godine, utvrdilo je tekst Izvještaja iz oblasti poljoprivrede za Bosnu i Hercegovinu za 2011. godinu, te zaključilo da se Izvještaj dostavi Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

U provedbi zaključka Vijeća ministara BiH, u prilogu dostavljamo navedeni izvještaj na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku, kao i njegovu elektronsku verziju.

S poštovanjem,

GENERALNI TAJNIK
Zvonimir Kutleša

[Handwritten signature]

**MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
BOSNE I HERCEGOVINE**

IZVJEŠĆE

IZ OBLASTI POLJOPRIVREDE ZA BOSNU I HERCEGOVINU ZA 2011. GODINU

Godišnje izvješće o stanju u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka

Svibanj, 2012. godine

SADRŽAJ

Predgovor	5
1. Prioriteti i mjere politike u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka u 2011. godini	6
2. Institucionalni okvir i administrativni kapaciteti u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka	9
2.1. Institucionalni kapaciteti	9
2.2. Administrativni kapaciteti	10
3. Poljoprivreda u 2011. godini – statistika proizvodnje i trendovi	13
3.1. Strukturni pokazatelji za sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva	13
3.2. Oranične površine u Bosni i Hercegovini prema načinu korištenja	14
3.3. Biljna proizvodnja	15
3.3.1. Proizvodnja žitarica	15
3.3.2. Proizvodnja industrijskog bilja	16
3.3.3. Proizvodnja krmnog bilja	16
3.3.4. Proizvodnja povrća	17
3.3.5. Proizvodnja voća i grožđa	19
3.4. Stočarska proizvodnja	21
3.4.1. Brojno stanje stoke i stočna proizvodnja	21
3.4.2. Proizvodnja, prerada i otkup mlijeka	24
3.4.3. Klanje stoke i peradi u klaonicama i prerada mesa	24
3.5. Otkup i realizacija/izravna prodaja poljoprivrednih proizvoda	26
3.6. Prodaja poljoprivrednih proizvoda na pijacama u 2011. godini	27
4. Pregled kapaciteta i iskorištenost prehrambene industrije	28
5. Trgovina poljoprivredno-prehrambenim proizvodima i trgovinska politika	31
5.1. Trgovina poljoprivredno-prehrambenim proizvodima	31
5.1.1. Struktura bh. robne razmjene poljoprivrednih proizvoda	32
5.1.2. Struktura deficita u trgovini poljoprivrednih proizvodima	33
5.1.3. Robna razmjena poljoprivrednih proizvoda po regionima	34
5.1.4. Razmjena poljoprivrednih proizvoda sa Hrvatskom i Srbijom	35
5.1.4.1. Robna razmjena sa Hrvatskom	35
5.1.4.2. Robna razmjena sa Srbijom	37
5.2. Trgovinski sporazumi	37
5.2.1. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju	37
5.2.2. Sporazum CEFTA 2006	38
5.2.3. Europsko udruženje slobodne trgovine (EFTA)	39
5.2.4. Pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji	40
6. Potpora poljoprivrednoj proizvodnji	40
6.1. Ciljevi agrarnog razvoja	40
6.2. Politika poticaja	42
6.2.1. Ukupna izdvajanja za poljoprivredu i ruralni razvoj	42
6.2.2. Struktura potpore po grupama mjera	44
6.2.3. Poređenje između entiteta i Brčko Distrikta BiH po mjerama	48
6.2.4. Struktura potpore po proizvodima/proizvodnjama	50
6.3. Ostala potpora poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima	53
6.3.1. Prijedlog mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji	53
6.3.2. Mapa puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda animalnog podrijetla	54
7. Politike u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka	55
7.1. Implementacija Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH	55
7.1.1. Poljoprivredni informacijski sustav	56

7.1.2. Odbor za koordinaciju informacija u poljoprivredi	60
7.1.3. Savjetodavno vijeće za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvitak	61
7.1.4. Savjetodavne službe i inspekcije	61
7.1.4.1. Savjetodavne službe	61
7.1.4.2. Inspeksijske službe	62
7.1.5. Infrastruktura kvalitete i robne rezerve	64
7.2. Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine	65
7.3. Politika u oblasti sigurnosti hrane	68
7.3.1. Institucionalni i administrativni kapaciteti	68
7.3.2. Približavanje zakonodavstva BiH zakonodavstvu EU	68
7.4. Veterinarska politika	72
7.4.1. Institucionalni i administrativni kapaciteti	72
7.4.2. Približavanje zakonodavstva BiH zakonodavstvu EU	73
7.5. Fitosanitarna politika	79
7.5.1. Institucionalni i administrativni kapaciteti	79
7.5.2. Približavanje zakonodavstva BiH zakonodavstvu EU	79
7.6. Ribarstvo	81
7.6.1. Približavanje zakonodavstva BiH zakonodavstvu EU	82
7.7. Ruralni razvitak	83
8. Međunarodna suradnja	85
8.1. Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka	85
8.2. Međunarodni bilateralni sporazumi	86
8.3. Članstvo u međunarodnim tijelima i organizacijama	86
8.4. Pregled programa i projekata u 2011. godini	87
8.4.1. Projekat poljoprivrede i ruralnog razvitka ARDP	87
8.4.2. Financijska pomoć Europske unije	88
8.4.3. Instrument tehničke pomoći Europske komisije –TAIEX	92
8.5. Bilateralni i multilateralni programi i projekti međunarodne pomoći	93
9. Prioriteti sektora poljoprivrede u 2012. godini	94
10. Prijedlog mjera politike u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku i način realizacije	96

Kratice

AIS	Poljoprivredni informacijski sustav
ARDP	Projekat poljoprivrede i ruralnog razvoja
AzSH BiH	Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine
Acquis Communautaire	Pravna stečevina Europske unije
BD BiH	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
BDP	Bruto domaći proizvod
BiH	Bosna i Hercegovina
BiH AIS	Jačanje i harmoniziranje informacijskog sustava u poljoprivrednom i ruralnom sektoru BiH
CEFTA	Centralnoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini
CT	Carinska tarifa
EFTA	Europsko udruženje slobodne trgovine
EK	Europska komisija
EU	Europska unija
EPIC	Informativni centar za europsku politiku
FADN	Sustav praćenja ekonomskog učinka farmi
FAO	Organizacija Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu
FARMA	Projekat unaprjeđenja aktivnosti poljoprivrednog tržišta
FbiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FVO	Ured za hranu i veterinarstvo Europske komisije
GIS	Geografski informacijski sustav
IACS	Integriran sustav administrativne kontrole
IPA	Instrument za pretpristupnu pomoć
IPA RD	Instrument za pretpristupnu pomoć za ruralni razvoj
LAG	Lokalna akciona grupa
LPIS	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
MPŠV RS	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske
MVTEO BiH	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
OIV	Međunarodna organizacija za vino i vinovu lozu
ZP BHRD	Jačanje kapaciteta za programiranje ruralnog razvoja BiH
RASFF	Sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje
RPG	Registar poljoprivrednih gospodarstava
RK	Registar klijenata
RS	Republika Srpska
SIDA	Švedska međunarodna razvojna agencija
SPPŠRR	Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SWG RRD	Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvoj Jugoistočne Europe
TAIEX	Tehnička pomoć i razmjena informacija
UzV BiH	Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine
UzZZB BiH	Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja
VM BiH	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine
WB	Svjetska banka
WTO	Svjetska trgovinska organizacija

Poljoprivredni sektor u Bosni i Hercegovini i dalje ostaje ekonomski važan i predstavlja integralni dio privrede, čineći važan izvor zapošljavanja za ruralno stanovništvo. Pored poljoprivrede, sredstva za život u ruralnim područjima, također, zavise i od sektora šumarstva. Dok poljoprivreda pruža prehrambenu sigurnost velikom dijelu stanovništva, šume čine važan izvor stalne ili dodatne zarade stanovništva ruralnih područja.

U svim zemljama, pa i u Bosni i Hercegovini, poljoprivreda ne može pratiti produktivnost kao ostale privredne grane, što i jeste suština problema, i razlog zbog čega su sve zemlje, a naročito one sa razvijenom ekonomijom, uvele jake sustave subvencija - kako potpore razvoju, tako i potpore očuvanju dostignute razine poljoprivredne proizvodnje. U isto vrijeme, pred bh. poljoprivredom su i brojni drugi izazovi, naročito u dijelu ispunjavanja preuzetih obveza na putu ka Europskoj uniji, jer pridruživanje neminovno zahtijeva prilagođavanje i reforme poljoprivrednog sektora, skladno zahtjevima Unije. Sve to zahtijeva aktivno učešće i prijeko potreban kompromis svih aktera u zemlji, kako bi se u sektoru mogao napraviti značajniji pomak, te stvoriti potrebni preduvjeti za korištenje pretpristupnih fondova EU, namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju zemalja pristupnica, i kojim će se podržati i olakšati neminovne promjene i reforme, te dijelom povećati konkurentnost i kvaliteta bh. proizvoda na tržištu.

Prije svega, potrebno je postojeće poljoprivredne politike na razini entiteta i Brčko Distrikta harmonizirati i potom postepeno prilagoditi Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU, posebno kada je riječ o mjerama politike, za šta je, između ostalog, neophodno i povećanje sredstava koja se izdvajaju za potporu poljoprivredi i ruralnom razvoju. Isto tako, neophodno je raditi na zakonodavnom i institucionalnom okviru. Poseban izazov predstavlja usvajanje i implementacija propisa EU *Acquis Communautaire* u oblasti poljoprivrede, ruralnog razvoja, veterinarske, fitosanitarne politike i politike sigurnosti hrane, kojeg čini preko 27.000 propisa različitog stupnja obveznosti. Ovo je prioritetni zadatak i od posebne je važnosti za bh. poljoprivredu, jer, u suštini, predstavlja stvaranje mogućnosti za izvoz i plasman poljoprivrednih proizvoda na EU tržište, ispunjavanjem bezbjednosnih standarda u trgovini hranom. Isto tako, jednako važan prioritet je i stvaranje operativne strukture za korištenje pretpristupne pomoći za poljoprivredu i ruralni razvoj (IPA RD), a u sklopu usvajanja mehanizama za decentralizirano upravljanje IPA fondovima.

Dodatno, poljoprivredni sektor će opteretiti i ulazak Republike Hrvatske u EU, srpnja 2013. godine, kada će se vanjskotrgovinska razmjena sa Hrvatskom odvijati prema odredbama SSP-a. Glede toga, postoji realna mogućnost da će, usljed neposjedovanja sustava i dokaza o ekvivalentnosti naših proizvoda sa EU veterinarskim, sanitarnim i fitosanitarnim standardima, izvoz istih biti otežan ili čak nemoguć. Razvoj funkcionalnog sustava za provođenje *acquis*-a iz oblasti bezbjednosti hrane i dalje će predstavljati prioritet u radu svih institucija uključenih u mrežu hrane u Bosni i Hercegovini, i stvaranje temelja za mogućnost i povećanje obima trgovine poljoprivrednim proizvodima.

Prepoznavši prioritete sektora, kao i druge unutarnje probleme i slabosti, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, u suradnji sa svim institucijama i akterima u sektoru, koordiniralo je aktivnosti na realizaciji *Prijedloga mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH*, te implementiranje *Mape puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog podrijetla*. Realiziranje ovih mjera,

odnosno Mape puta kao ključnog dokumenta, bilo je samo jedan od prioriteta MVTEO BiH za implementiranje u 2011. godini.

Izvješće iz oblasti poljoprivrede za BiH za 2011. godinu, skladno članku 23. Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH, pripremio je Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja pri MVTEO BiH, u suradnji sa entitetskim ministarstvima poljoprivrede i Odjelom za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo Brčko Distrikta BiH.

Izvješće, ukratko, daje pregled i ocjenu stanja u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja, te mjere sektorske politike koje su poduzete u 2011. godini. Osim pregleda i ocjene stanja u sektoru, izvješće sadrži i prijedlog mjera sektorske politike i način realiziranja u 2012. godini.

Također, prioriteti u narednom periodu su čvrsto vezani uz proces pristupanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji, a prije svega uz ispunjavanje obveza koje proističu iz potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, a naročito onih koje stvaraju uvjete i omogućavaju dvostranu trgovinu poljoprivrednim proizvodima. Da bi što bolje iskoristile sve pogodnosti koje nam se u okviru SSP-a nude, treba dodatno osigurati sustav koji omogućava brže provođenje ključnih reformi, i iznaći potrebne kompromise, kako bi uspjeli preuzeti europsko zakonodavstvo i pretočiti ga u praksu, uključujući i uspostavljanje jačih mehanizama za koordiniranje.

1. Prioriteti i mjere politike poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka u 2011. godini

U ovom poglavlju dat je pregled ključnih prioriteta i pregled mjera politike u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku za 2011. godinu. Prioriteti i mjere politike predložene su u *Izvješću iz oblasti poljoprivrede za BiH za 2010. godinu*.

Prioriteti u sektoru u 2011. godini:

1. Ispunjenje obveza i prioriteta Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Europskog partnerstva;
2. Preuzimanje *acquisa*-a sukladno planu za preuzimanje *acquisa*-a;
3. Usklađivanje zakonodavstva i donošenja podzakonskih akata iz oblasti veterinarstva, sigurnosti hrane i zaštite zdravlja bilja;
4. Jačanje kapaciteta u državnim i entitetskim institucijama i koordiniranje aktivnosti;
5. Jačanje institucionalnih i upravnih kapaciteta i jačanje suradnje između relevantnih institucija bitnih za međunarodnu trgovinu;
6. Implementacija Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH;
7. Implementacija Prijedloga mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH;
8. Implementacija Mape puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla.

Politike koje se vode u bh. sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvika usko su povezane sa obvezama koje je BiH preuzela na svom putu ka Europskoj uniji (EU). Prioriteti, kratkoročni i srednjoročni, u oblasti poljoprivrede i ribarstva predloženi su u revidiranom Europskom partnerstvu, na osnovu kojih nadležne vlasti u BiH treba da izrade plan sa vremenskim rasporedom i specifičnim mjerama koje BiH namjerava poduzeti s ciljem ispunjenja uvjeta iz

Europskog partnerstva. Ispunjenje ovih obveza predstavlja izazov za BiH, posebno kada je riječ o preuzimanju i usklađivanju zakonodavstva sa pravnom stečevinom EU, obzirom na to da je Zajednička poljoprivredna politika EU u procesu reforme. Listu propisa EU (*Acquis Communautaire*) u oblasti poljoprivrede, ruralnog razvoja, veterinarske, fitosanitarne politike i politike sigurnosti hrane čini preko 27.000 propisa različitog stupnja obveznosti (uredbe, direktive, odluke, preporuke i mišljenja). Priprema prioriteta, usklađivanje i preuzimanje pravne stečevine EU u domaće zakonodavstvo zadatak je podgrupa koje djeluju u okviru Radne grupe za europske integracije, i to: podgrupe za poljoprivredu i ruralni razvoj (poglavlje 11), podgrupe za sigurnost hrane (poglavlje 12) i podgrupe za ribarstvo (poglavlje 13).

S druge strane, pored procesa usklađivanja domaćih propisa sa europskim, neophodna je i izgradnja novih i jačanje postojećih institucija. Upravo u ovoj oblasti neophodno je uspostavljanje izuzetno složenog mehanizma koordinacije i uvođenja novih informacionih tehnologija, kako bi se zadovoljili izuzetno strogi standardi EU.

Pored gore navedenih obveza, prioriteta sektorske politike u 2011. godini, također, bili su kontinuirana implementacija *Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH*, implementacija *Prejldoga mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH*, te implementacija *Mape puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla*.

Zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 50/08) je okvirni, i uređuje ciljeve, principe i mehanizme za razvoj politika i strategija, strukturu i nadležnosti na svim razinama vlasti, njihove uloge i veze, mehanizme monitoringa i evaluacije, te upravni inspekcijски nadzor. Ovaj Zakon, također, treba olakšati napredak u europskim integracijama i usklađivanje sektora, te pripremne faze za pretprišupnu pomoć. Implementacija Zakona, odnosno realiziranje pojedinih zadataka, kako zbog svoje složenosti i kontinuiranosti, tako i zbog nedostatka jedinstvene vizije razvoja i političkog konsenzusa o pojedinim pitanjima, bila je jedan od prioriteta za realizaciju tokom 2011. godine.

U cilju potpore poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima, MVTEO BiH je, nakon brojnih održanih konsultacija, pripremlilo ***Prijedlog mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH***¹. Na ovaj način su se stvorili uvjeti za ažurnije reagiranje nadležnih institucija u cilju rješavanja niza problema s kojima se susreću poljoprivredni proizvođači i prerađivači u BiH, te je realiziranje postavljenih zadataka, odnosno mjera, bilo jedan od ključnih prioriteta.

Pored navedenog dokumenta, MVTEO BiH je, uz potporu USAID/SIDA Projekta unapređenja aktivnosti poljoprivrednog tržišta (FARMA), pripremlilo, te započelo implementaciju ***Mape puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog podrijetla***². Imajući u vidu činjenicu da bitna sustavna rješenja definisana bh. zakonodavstvom u ovoj oblasti u periodu 2003-2005. godine ni do danas nisu realizirana, ovim dokumentom su definirani međunarodni općeprihvaćeni zahtjevi i zahtjevi EU za izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda - hrane,

¹Na 73. sjednici, održanoj 23.03.2010. godine, Predstavnički dom PSBiH usvojio je Prijedlog mjera, a Dom naroda PS BiH na svojoj 44. sjednici, održanoj 19.04.2010. godine.

²VM BiH je na 131. sjednici, održanoj 26.08.2010. godine, razmotrilo i usvojilo Mapu puta.

definirani problemi pri izvozu hrane iz BiH, te predloženi koraci ka prevazilaženju navedenog stanja, u cilju izgradnje sustava sigurnosti i kvalitete hrane u kontekstu izvoza, koji su predstavljeni u vidu trinaest aktivnosti s rokovima realizacije. Zbog kontinuiteta u implementaciji, te urgentnosti rješavanja brojnih problema koji se odnose na izvoz BiH proizvoda na tržište EU, implementacija mjera i aktivnosti iz Mape puta bila je jedan o ključnih prioriteta sektora tokom 2011. godine.

Pored navedenih prioriteta, u Izvješću iz oblasti poljoprivrede za BiH za 2010. godinu predložene su slijedeće mjere politike u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju za 2011. godinu, za čiju realizaciju su, pored MVTEO BiH, bile zadužene brojne institucije u BiH:

- Pripremiti Zakon o organskoj proizvodnji u BiH;
- Pripremiti Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH;
- Izraditi zakonom predviđene podzakonske akte radi provođenja Zakona o duhanu BiH;
- Izraditi zakonom predviđene podzakonske akte radi provođenja Zakona o vinu BiH;
- Izraditi Mapu puta za pretpristupni period u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvitka BiH;
- Izraditi akcioni plan za usklađeno djelovanje sustava robnih rezervi u BiH za poljoprivredno-prehrambene proizvode;
- Provođenje i striktna primjena propisa i procedura za utvrđivanje carinske vrijednosti prilikom carinjenja uvoznih roba u BiH za proizvode: žitarice, voće, povrće, mlijeko i mliječni proizvodi, mesoprerađevine, med, vodu i pivo;
- Pokretanje procedure za donošenje zaštitnih mjera za određene domaće poljoprivredne i stočarske proizvode, posebno onih koji su predmet prekomjernog uvoza;
- Izvršiti neophodne izmjene i dopune propisa vezanih za zaštitu domaće proizvodnje od prekomjernog uvoza, kako bi se pojednostavile procedure i postupci dokazivanja i predlaganja mjera zaštite. Nadležne institucije trebaju biti servis u postupku;
- Uspostaviti fitosanitarnu inspekciju na osnovu Zakona o zaštiti zdravlja bilja, koji je u potpunosti usaglašen sa zahtjevima EK, sa jasno definiranim zadacima, ovlaštenjima i mjerama koje poduzimaju inspektori na razini entiteta i BD BiH;
- Osiguranje odgovarajućih uvjeta za inspeksijsku veterinarsku kontrolu na graničnim prijelazima, radi osiguranja uvoza zdravstveno ispravnih i kvalitetnih proizvoda;
- Osiguranje zadovoljavajućeg zdravstvenog statusa populacije životinja u BiH kada se radi o bolestima i pojavama koje imaju utjecaja na međunarodnu trgovinu u smislu zabrane izvoza;
- Pokrenuti proceduru pregovaranja radi potpisivanja ugovora za međusobno priznavanje liste laboratorija i sertifikata o kvaliteti u okviru CEFTA zemalja;
- Analizirati strukturu i namjenu direktnih stranih investicija koje su plasirane u distributivne lance, i dati preporuke na temelju kojih će VM BiH i Vlade entiteta donijeti odgovarajuće odluke;
- Harmoniziranje poticajnih mjera - definicije komercijalnih farmi, utvrđivanje kriterija i koeficijenata radi razvijanja jedinstvenog sustava potpore u poljoprivredi BiH, koji je skladan sustavu direktnih plaćanja u EU, usmjeriti potporu na registrirana poljoprivredna gospodarstva, u cilju razdvajanja tržišno orijentiranih proizvođača od proizvođača koji proizvode za vlastite potrebe;

- Uspostaviti sustav monitoringa i evaluacije u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja, te jačati analitičke sposobnosti, u cilju detaljnih analiza efikasnosti provedenih strategija, programa i mjera;
- Poboljšanje postojećeg IT sustava kojeg koristi granična veterinarska inspekcija, radi brže i efikasnije razmjene informacija i dokumenata, i provjere pošiljki;
- Prioritetno uskladiti entitetske propise i propise BD BiH sa Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH (prema navedenom Zakonu, entitetski zakoni i drugi propisi se trebaju uskladiti u roku od godinu dana od dana stupanja Zakona na snagu, tj. do lipnja 2009. godine);
- Prioritetno ažurirati i usvojiti Operativne programe entiteta i BD BiH, u cilju implementacije Strateškog plana BiH za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja 2008-2011;
- Uskladiti mjere ruralnog razvoja u okviru postojećeg programa subvencija u entitetima i BD BiH, i razviti mjere ruralnog razvoja skladno EU mjerama, te poticati usvajanje standarda kvalitete i jačanje konkurentnosti proizvođača, kao i bolje korištenje i zaštitu prirodnih resursa;
- Intenzivno raditi na realizaciji aktivnosti i uspostavljanju organa i strukture u cilju preuzimanja IPA RD fondova - uspostava organa za praćenje programa; uspostava sustava plaćanja;
- Intenzivno raditi na realizaciji Akcionog plana aktivnosti Mape puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda, sa izvršiteljima i rokovima;
- Intenzivno raditi na uspostavi Poljoprivrednog informacijskog sustava.

2. Institucionalni okvir i administrativni kapaciteti u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka

2.1. Institucionalni kapaciteti

Veliki dio ovlaštenja koja se odnose na poljoprivredni sektor na državnoj razini u nadležnosti su MVTEO BiH. Uloga Ministarstva je, obzirom na kompleksnost uređenja BiH kao države, uglavnom, koordinirajuća. MVTEO BiH je, također, institucija koja je zadužena i za suradnju sa EU i drugim međunarodnim organizacijama relevantnim za sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka. Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstava i ruralnog razvitka je organizaciona jedinica u okviru MVTEO BiH, zadužena za uspostavu okvira za razvoj sektorskih strategija, politika, programa i mjera, te implementiranje istih u cilju harmoniziranog razvoja poljoprivrede u cijeloj zemlji.

Nadležnosti u pogledu zdravlja i njege životinja, zdravlja bilja, sigurnosti hrane i kontrole kvalitete hrane na razini BiH imaju Kancelarija (Ured) za veterinarstvo BiH (UzV BiH), Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja (UzZZB BiH) i Agencija za sigurnost hrane BiH (AzSH BiH). UzV BiH i UzZZB BiH su upravne organizacije u okviru MVTEO BiH i za svoj rad direktno odgovaraju ministru, dok je AzSH BiH samostalna upravna organizacija, pod ingerencijom Vijeća ministara BiH (VM BiH), a sa MVTEO BiH surađuje na poslovima vezanim za oblast prehrane.

Nadležnosti u pogledu harmoniziranja i koordiniranja sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju na razini BiH ima Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja, koja je, također, upravna organizacija u okviru MVTEO BiH.

Na razini entiteta i Distrikta Brčko BiH za upravljanje sektorom poljoprivrede ključni su:

- *Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske (MPŠV RS),*
- *Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPVŠ), i*
- *Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta BiH (BD BiH).*

U FBiH ovaj sustav nadležnosti je dodatno podijeljen, tako da svih 10 kantona ima uspostavljene uprave koje su nadležne za pitanja poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i vodoprivrede.

Nadležnosti entitetskih ministarstva su izvršavanje politika i provođenje zakona koji su donijeli nadležni organi entitetskih vlasti, nadzor nad primjenom propisa i donošenje provedbenih odluka, upravljanje prirodnim resursima za razvoj poljoprivrede, prehrambene industrije i pratećih djelatnosti, i to u oblasti biljne proizvodnje, stočarstva, ruralnog razvoja, ribarstva i lova, zaštite i korištenja poljoprivrednog zemljišta, prehrambene industrije, proizvodnje stočne hrane, vodoprivrede, veterinarske i fitosanitarne zaštite, zaštite javnog zdravlja i šumarstva. Rad Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD BiH vezan je za razvoj i poboljšanje poljoprivredne proizvodnje i uzgoj stoke, zaštitu i korištenje poljoprivrednog zemljišta, veterinarsku i sanitarnu kontrolu zdravlja životinja i javnog zdravlja, primjenu kreditne politike, zaštite i racionalnog korištenja poljoprivrednog zemljišta, pružanje savjetodavnih usluga u poljoprivredi i stočarstvu, obnavljanju šuma, zaštiti od nedozvoljene sječe, održavanju struktura za upravljanje vodama.

2.2. Administrativni kapaciteti

U Sektoru poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja u okviru MVTEO BiH zaposleno je ukupno 23 državna službenika i uposlenika, od čega je 21 stalno uposleni državni službenik (VSS), 2 službenika angažovana u okviru ARDP projekta (VSS), i 6 uposlenika (SSS).

Tabela 1. Broj uposlenih u MVTEO BiH na poslovima vezanim za poljoprivredu i ruralni razvitak

Sektor/Odsjek	Pravilnikom predviđeno	Stalno uposleni	Konzultanski ugovori	Ukupno angažirano
Pomoćnik ministra i administracija	1+2	3	/	3
Odsjek za međunarodne odnose i koordiniranje projekata	5+1	4	/	4
Odsjek za analizu politika, monitoring i evaluaciju i informiranje	5+1	3	/	3
Odsjek za koordiniranje politike poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja	8+1	7	/	7
Odsjek za koordiniranje platnog sustava, inspeksijske i savjetodavne službe	6+1	4	2	6
Ukupno	31	21	2	23

Izvor: Pravilnik o unutarnjoj organizaciji MVTEO BiH 2011. godina

Sukladno Odluci o uspostavljanju Kancelarije za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju u toku 2011. godine, Vijeće ministara je imenovalo v.d. direktora. Pravilnikom o unutarnjoj sistematizaciji Kancelarije planirano je 30 uposlenih.

U okviru *Ministarstva poljoprivrede šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske* u 2011. godini došlo je do izmjene u administrativnim kapacitetima. Uspostavljena je Agencija za agrarna plaćanja, koja je postala operativna, i preko koje je realiziran proračun za 2011. godinu. Provedena je procedura prijema i imenovanja direktora Agencije. Osim direktora, u Agenciji za agrarna plaćanja radi još 12 službenika.

U MPŠV RS trenutačno je uposleno 59 državnih službenika i namještenika, 2 volontera, te 11 uposlenih u okviru projekta Svjetske banke. Od navedenog broja, u resoru poljoprivrede i ruralnog razvoja angažirano je 16 stalno uposlenih državnih službenika i 11 službenika po osnovu konzultantskog ugovora.

U Agenciji za pružanje savjetodavnih usluga u poljoprivredi Republike Srpske uposleno je 20 stalno uposlenih i 7 privremeno uposlenih radnika, od kojih je troje uposleno preko projekta IFAD-a. U Agenciji za uzgoj i selekciju u stočarstvu Republike Srpske sistematizacijom je predviđeno 49 radnih mjesta. Trenutačno je angažiran 41 stalno uposleni i 3 privremeno uposlena radnika.

Tabela 2. Broj uposlenih na poslovima vezanim za poljoprivredu i ruralni razvitak u MPŠVRS

Sektor/služba	Pravilnikom predviđeno	Stalno uposleni	Konzultanski ugovori	Ukupno uposleni
Resor polj. i ruralnog razvoja	29	16	11	27
Resor vodoprivrede	7	3		3
Resor prehrane	6	3		3
Resor veterine	12	4		4
Resor šumarstva	8	6		6
Ukupno po resorima	62	32	11	43
Sekretarijat	26	24		24
Jedinica za internu reviziju	3	2		2
Savjetnik ministra	1	1		1
Volonteri		2		2
Ukupno MPŠVRS	92	61	11	72

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS, Interni dokument

U okviru *Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva*, prema Pravilniku o unutarnjoj organizaciji, predviđeno je ukupno 101 radno mjesto. Trenutačno je u FMPVŠ uposleno ukupno 69 uposlenih, od čega je 61 stalno uposleni i 8 konzultanata, koji su angažirani u okviru projekta Svjetke banke. Nadležnosti za oblast poljoprivrede i ruralnog razvoja podijeljene su između Sektora za poljoprivrednu politiku i međunarodnu suradnju i Sektora za poljoprivredu. Služba za direktna plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvoju implementira program novčane potpore. Zbog aranžmana sa MMF-om, prijem novih uposlenika u Federaciji BiH je zaustavljen i

samo na temelju suglasnosti Vlade Federacije BiH moguće je pokrenuti nove konkursne procedure.

Tabela 3. Broj uposlenih na poslovima vezanim za poljoprivredu i ruralni razvitak u FMPVŠ

Sektor/Služba	Pravilnikom predviđeno	Stalno uposleni	Konzultanski ugovori	Ukupno uposleni
Sektor poljoprivrede	16	11	1	12
Sektor za poljoprivrednu politiku i međunarodnu saradnju	21	12	4	16
Sektor za prehrambenu industriju	7	4	0	4
Sektor za veterinarstvo	11	8	0	8
Sektor za vodoprivredu	19	12	1	13
Sektor za šumarstvo	11	5	0	5
Služba za direktna plaćanja	16	9	2	11
Ukupno	101	61	8	69

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, Interni document

U okviru *Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta BiH* na poslovima poljoprivrede i ruralnog razvitka, sukladno sistematizaciji, uposleno je ukupno 28 uposlenika. Nadležnosti za oblast poljoprivrede i ruralnog razvitka podijeljene su između Pododjela za poljoprivredu i Pododjela za analizu i administrativnu potporu i ruralni razvitak. Temeljem Odluke o izmjenama i dopunama organizacionog plana *Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu* osnovan je Odsjek za ruralni razvitak, čime je usklađena organizaciona struktura sa zahtjevima europskih integracija u oblasti ruralnog razvoja.

Tabela 4. Broj uposlenih na poslovima vezanim za u poljoprivredui ruralni razvoju OzPŠV BD BiH

Sektor/služba/pododjel	Pravilnikom predviđeno	Stalno uposleni	Konzultanski ugovori	Ukupno uposleni
Pododjel za poljoprivredu	19	19	0	19
Pododjel za analizu i administrativnu potporu i ruralni razvoj	9+5	9	0	9
Ukupno	33	28	0	28

Izvor: Interni dokument Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Vlade BD BiH

3. Poljoprivreda u 2011. godini

3.1. Strukturni pokazatelji za sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva

Bruto domaći proizvod (BDP³), obračunat prema proizvodnom pristupu u tekućim cijenama za BiH za 2010. godinu, nominalno je iznosio 24.486 miliona KM i u odnosu na 2009. godinu nominalno je veći za 2,01 %, dok je realni rast iznosio 0,70 %. Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika iznosio je 6.371 KM.

Tabela 5. Bruto domaći proizvod za BiH (mil. KM)

BiH ukupno	24.486
Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika (KM)	6.371

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Bruto dodana vrijednost sektora poljoprivrede, lova i šumarstva, sa ribarskim sektorom, za 2010. godinu iznosila je 1.739.818 KM. Udio navedenih sektora u strukturi ukupnog bruto domaćeg proizvoda za 2010. godinu iznosio je 7,11%.

Tabela 6. Udio poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u BDP - u

Djelatnost	Vrijednost (000 KM)	% u strukturi BDP
Poljoprivreda, lov i pripadajuće uslužne djelatnosti	1.530.268	6,25
Šumarstvo i iskorištavanje šuma i pripadajuće uslužne djelatnosti	203.164	0,83
Ribolov, uzgoj ribe i pripadajuće uslužne djelatnosti	6.386	0,03
Ukupno	1.739.818	7,11

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Sektor poljoprivrede ima veoma važnu ulogu u ukupnom razvoju BiH, a samim tim i u upošljavanju stanovništva, naročito u ruralnim područjima BiH. Prema podacima Ankete⁴ o radnoj snazi za 2011. godinu, koju su provele statističke institucije u BiH, broj uposlenih u poljoprivrednoj djelatnosti iznosio je oko 160.000 odnosno, 19,6%.

Tabela 7. Uposleni u BiH prema području djelatnosti i polu (2011. godina)

Djelatnost	Ukupno	Muškarci	Žene
Poljoprivreda	160.000	97.000	63.000

Izvor: Agencija za statistiku BiH

³ Podaci o BDP za 2011. godinu nisu bili dostupni

⁴ Anketom je obuhvaćeno 10.501 domaćinstvo (5.953 u FBiH, 3.564 u RS i 1.002 u BD BiH)

3.2. Oranične površine u BiH prema načinu korištenja

Prema statističkim podacima za 2011. godinu, oranične površine prema načinu korištenja iznosile su 1.009.000 ha, od čega su zasijane površine 527.000 ha, ugari i neobrađene oranice 478.000 ha, a rasadnici i ostalo na oranicama 4.000 ha.

Tabela 8. Oranične površine prema načinu korištenja (ha)

Zasijane površine	527.000
Rasadnici i ostalo na oranicama	4.000
Ugari i neobrađene oranice	478.000
Ukupno	1.009.000

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Površine zasijane žitaricama u 2011. godini iznosile su 303.000 ha, krmnim biljem 138.000 ha, povrćem 78.000 ha i industrijskim biljem 8.000 ha. U strukturi sjetve, u 2011. godini, evidentno je povećanje zasijanih površina, i to žitarica za 3,41 %, krmnog bilja za 1,5 %, industrijskog bilja za 14,3 % i povrća 2,6 % u odnosu na prethodnu godinu.

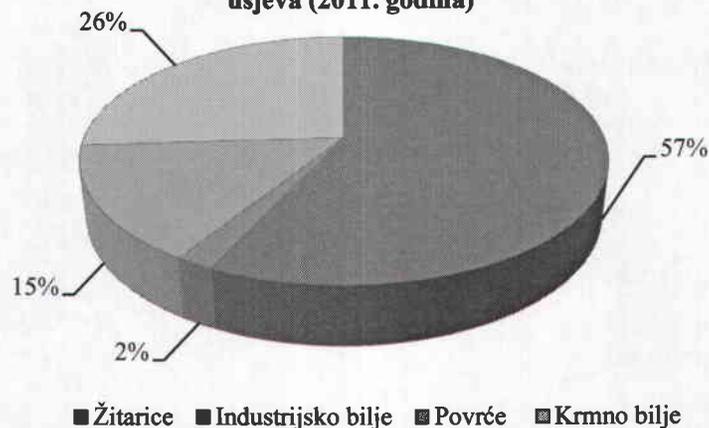
Tabela 9. Zasijane površine u BiH u 2011. godini (ha)

Usjevi	Površina (ha)	
Žitarice	303.000	57
Industrijsko bilje	8.000	2
Povrće	78.000	15
Krmno bilje	138.000	26
Ukupno	527.000	100

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U strukturi sjetve, posmatrano po usjevima, žitarice učestvuju sa oko 57%, zatim slijedi krmno bilje - sa učešćem od 26%, povrće - sa učešćem od 15 % i industrijsko bilje - sa učešćem od svega 2%.

Grafikon 1. Zasijane oranične površine u BiH prema vrsti usjeva (2011. godina)

3.3. Biljna proizvodnja

3.3.1. Proizvodnja žitarica

Površine zasijane žitaricama u 2011. godini iznosile su 303.000 ha, što je 3,4% više zasijanih površina ovim usjevima u odnosu na 2010. godinu, kada je zasijano 293.000 ha. Tradicionalno, već dugi niz godina, površine zasijane žitaricama u ukupno zasijanim površinama učestvuju sa oko 57,5 %. Ukupna proizvodnja žitarica u 2011. godini iznosila je 1.077.387 t. Iako su površine zasijane žitaricama znatno veće u 2011. godini, proizvodnja je ipak manja za 2,4 % u odnosu na prethodnu godinu. U proizvodnji žitarica najviše su zastupljeni kukuruz, sa učešćem od 71 %, i pšenica, s učešćem od 20 %. Udio ostalih žitarica u proizvodnji iznosi oko 9 %.

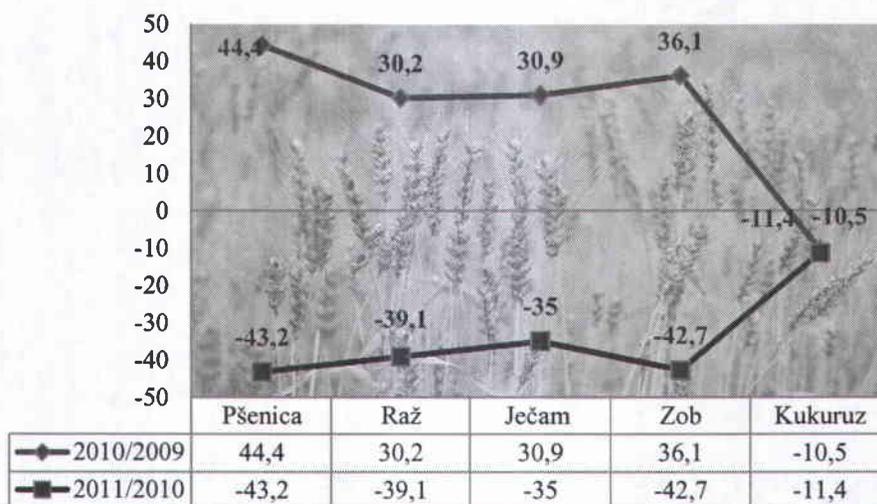
Tabela 10. Proizvodnja žitarica u BiH (2011. godina)

Usjev	Požnjevena površina (ha)	Proizvodnja (t)	Indeks 2011/2010(%)
Pšenica	58.400	210.004	44,4
Raž	3.295	9.665	30,2
Ječam	20.745	65.667	30,9
Zob	10.007	27.006	36,1
Kukuruz	195.970	764.119	-10,5
Heljda	584	926	13,5
Ukupno	289.001	1.077.387	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Indeks proizvodnje žitarica u 2011. godini ima pozitivan trend rasta u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja pšenice je veća za 44,4 %, raži za 30,2 %, ječma za 30,9 %, zobi za 36,1 % i heljde za 13,5 %. Negativan trend u proizvodnji evidentan je u proizvodnji kukuruza, koja je umanjena za 10,5 %.

Grafikon 2. Trend proizvodnje žitarica u BiH (2011. godina)

3.3.2. Proizvodnja industrijskog bilja

Površine zasijane industrijskim biljem u 2011. godini iznosile su 8.000 ha, odnosno 14,3% više nego u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna proizvodnja industrijskih kultura iznosila je 10.113 t. Iako su površine zasijane industrijskim biljem u 2011. godini bile znatno veće u odnosu na prethodnu godinu, proizvodnja je bila umanjena za 1.281 tonu, odnosno 11,2%. U strukturi proizvodnje dominira soja, koja učestvuje sa 66 % i duhan, koji učestvuje sa 18 %. Uljana repica se uzgaja na površini od 772 ha i u proizvodnji učestvuje 15,1 %. U sjetvi industrijskog bilja za 2011. godinu suncokret nije bio zastupljen.

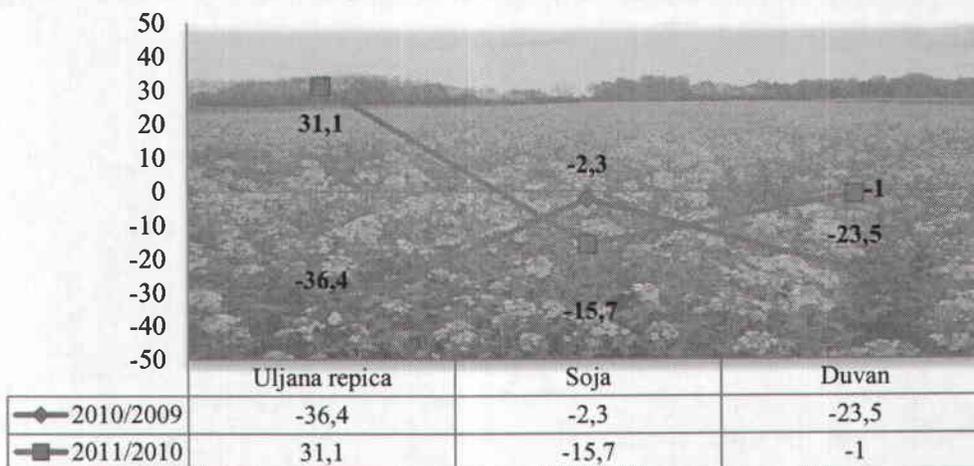
Tabela 11. Proizvodnja industrijskog bilja u BiH (2011. godina)

Usjev	Požnjevena površina (ha)	Proizvodnja (t)	Indeks 2011/2010(%)
Uljana repica	772	1.530	31,1
Soja	3.884	6.748	-15,7
Duhan	1.456	1.835	-1
Ukupno	6.112	10.113	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Indeks proizvodnje industrijskog bilja u 2011. godini ima negativan trend rasta, što je naročito izraženo u proizvodnje soje, koja je manja za 15,7 % u odnosu na prethodnu godinu. Iako je proizvodnja duhana u 2011. godini smanjena u odnosu na prethodnu godinu, taj procenat je mali i iznosi 1 %. Pozitivan trend rasta u proizvodnji evidentan je u proizvodnji uljane repice, koja je za 31,1 % veća u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 3. Trend proizvodnje industrijskog bilja u BiH (2011. godina)

3.3.3. Proizvodnja krmnog bilja

Površine zasijane krmnim biljem u 2011. godini iznosile su 138.000 ha, odnosno 1,5 % više u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna proizvodnja krmnog bilja u 2011. godini iznosila je 771.999 tona. U strukturi proizvodnje dominira kukuruz za krmu, sa 56,8 %, potom djetelina, sa 14,5 %,

lucerka, sa 13,9 %, i travno djetelinske smjese, sa 11,1 %. Udio ostalog krmnog bilja u strukturi sjetve iznosi 3,5 %.

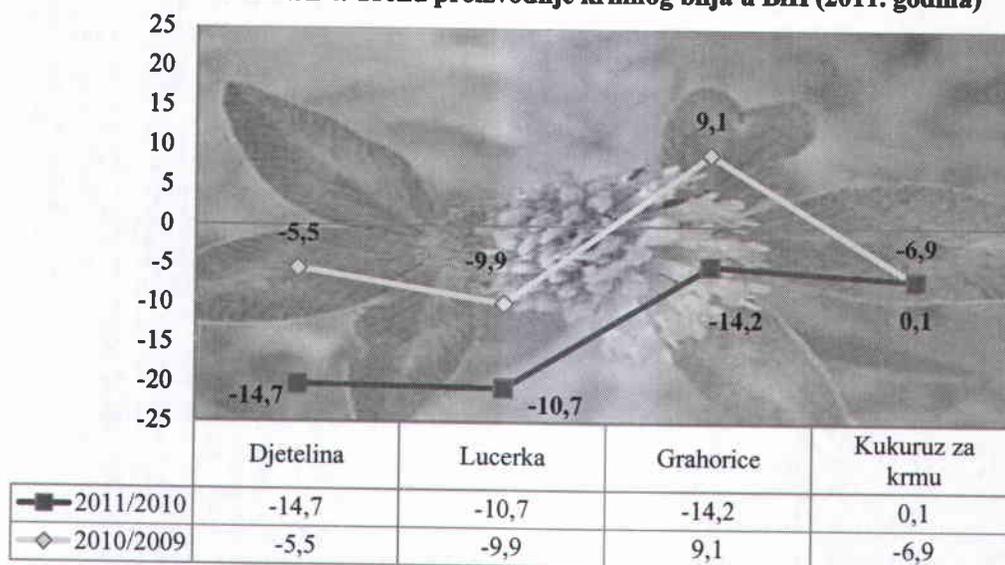
Tabela 12. Proizvodnja krmnog bilja u BiH (2011. godina)

Usjev	Požnjevena površina (ha)	Proizvodnja (t)	Indeks 2011/2010 (%)
Djetelina	42.823	112.400	-14,7
Lucerka	33.640	107.388	-10,7
Grahorica	412	1.038	-14,2
Mješavina MTŽ	3.332	12.622	70,5
TDS	26.550	86.153	-6,3
Kukuruz za krmu	24.376	438.816	0,1
Stočna repa	1.343	13.582	-5
Ukupno	132.476	771.999	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema indeksu promjene proizvodnje, proizvodnja krmnog bilja u 2011. godini ima negativan trend rasta i to, između ostalog, djeteline - 14,7 %, lucerke - 10,7 %, stočne repe - 5 %, grahorice - 14,2 %, travno-djetelinske smjese - 6,3 %. Pozitivan trend proizvodnje evidentan je kod proizvodnje mješavina mahunjača, trava i žita, i to 70,5 %, i kukuruza za krmu - 0,1 %.

Grafikon 4. Trend proizvodnje krmnog bilja u BiH (2011. godina)

3.3.4. Proizvodnja povrća

Površine zasijane povrćem u 2011. godini iznosile su 78.000 ha, što je za 2,6 % više zasijanih površina u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna proizvodnja povrća u 2011. godini iznosila je 676.109 t. U strukturi proizvodnje dominira krumpir, koji se uzgaja na površini od 37.127 ha, sa

prosječnom proizvodnjom od 412.696 t. Površina pod ostalim povrćem iznosila je 566.952 ha, sa prosječnom proizvodnjom od 263.413 t raznovrsnog povrća.

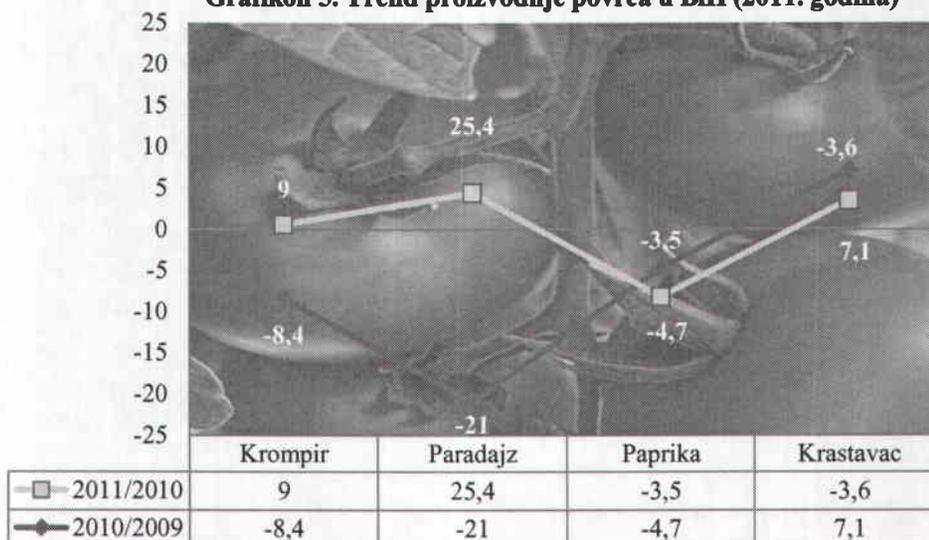
Tabela 13. Proizvodnja povrća u BiH (2011. godina)

Usjev	Požnjevena površina (ha)	Proizvodnja (t)	Indeks 2011/2010 (%)
Krumpir	37.127	412.696	9
Mrkva	1.924	20.693	-9,5
Luk crni	5.141	39.909	7,4
Luk bijeli	1.698	5.649	-10,6
Grah	9.300	11.873	-6,1
Grašak	1.312	3.305	-6,2
Kupus i kelj	5.622	72.391	-10,3
Rajčica	3.589	45.942	25,4
Paprika	3.431	37.071	-3,5
Krastavac	2.886	26.580	-3,6
Ukupno	72.030	676.109	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Proizvodnja povrća u 2011. godini ima negativan trend proizvodnje kod gotovo svih povrtnih kultura. Negativan trend u proizvodnji naročito je evidentan u proizvodnji bijelog luka, koja je umanjena za 10,6 %, kupusa i kelja - umanjena za 10,3 %, mrkve - umanjena za 9,5 %, graha i graška - umanjena za 6 %, te paprike i krastavaca, gdje je proizvodnja umanjena za 3,5%. U 2011. godini pozitivan trend u proizvodnji naročito je izražen u proizvodnji rajčice, koja je veća za 25%, zatim krumpira, gdje je proizvodnja veća za 9 % i crnog luka, gdje je proizvodnja veća za 7,4 % u poređenju sa prethodnom godinom.

Grafikon 5. Trend proizvodnje povrća u BiH (2011. godina)

3.3.5. Proizvodnja voća i grožđa

Ukupan broj stabala raznovrsnog voća, sposobnih za rod, u 2011. godini iznosio je 22,11 miliona, odnosno 2,5 % više u odnosu na prethodnu godinu.

Najzastupljenije voćne vrste su šljive (52,5 %), jabuke (23,9 %) i kruške (10,4 %). Ukupna proizvodnja raznovrsnog voća u 2011. godini iznosila je 294.203 tone.

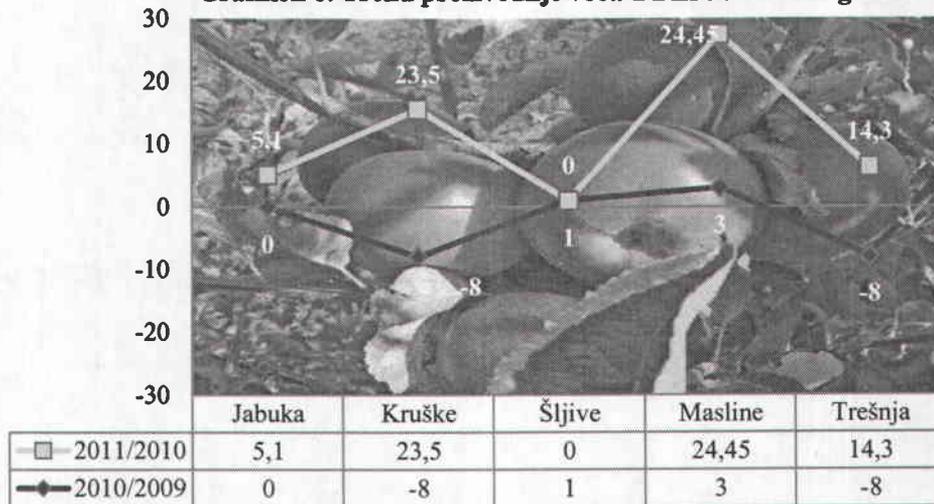
Tabela 14. Proizvodnja voća u BiH (2011. godina)

Voće	Broj stabala sposobnih za rod	Proizvodnja (t)	Indeks 2011/2010(%)
Jabuka	5.284.959	75.334	5,1
Kruške	2.302.712	28.284	23,5
Šljive	11.616.507	157.504	0
Trešnje	761.652	11.247	14,3
Višnje	686.825	4.292	12,6
Breskve	565.632	8.718	0,1
Kajsije	107.269	1.395	12,3
Dunje	113.934	1.161	1,2
Orasi	559.971	5.251	7
Bademi	12.618	86	7,5
Mandarine	3.530	23	-10,9
Limun	3.250	14	-34,9
Smokve	63.390	741	2,2
Masline	31.300	153	24,4
Ukupno	22.113.549	294.203	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Proizvodnja voća u 2011. godini ima pozitivan trend rasta u odnosu na prethodnu godinu. Pozitivan trend proizvodnje je naročito izražen u proizvodnji masline, koja je veća za 24,4 %, kruške - za 23,5 %, trešnje - za 14,3 %, višnje i kajsije - za 12 %, oraha i badema - za 7 %, dok je kod ostalog voća proizvodnja veća u rasponu od 1 do 2 %. Negativan trend proizvodnje je evidentan jedino u proizvodnji limuna, koja je umanjena za 35 %, i mandarine – umanjena za 10,9 %.

Grafikon 6. Trend proizvodnje voća u BiH 2011/2010. godina

Proizvodnja jagodičastog voća u 2011. godini se odvijala na površini od 2.394 ha. Ukupna proizvodnja jagodičastog voća iznosila je 18.276 tona, od čega je udio jagode u proizvodnji 48,2 %, a maline 51,7 %.

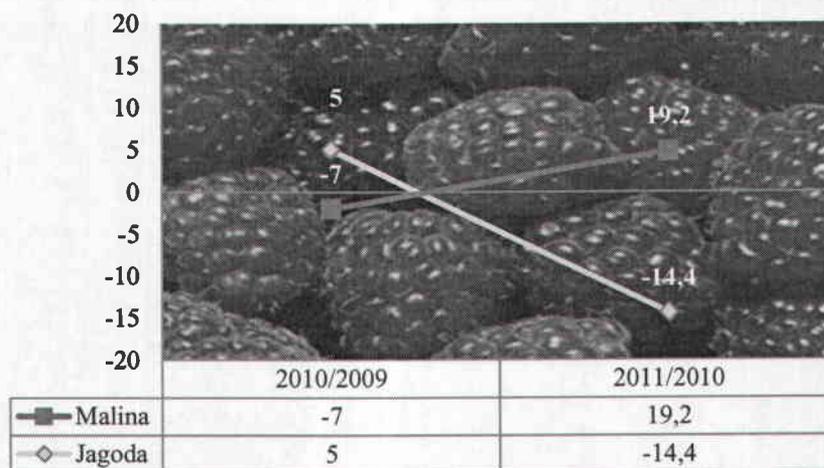
Tabela 15. Proizvodnja jagode i maline u BiH (2011. godina)

Voće	Požnjevena površina (ha)	Proizvodnja (t)	Indeks 2011/2010(%)
Jagode	1.174	8.817	-14,4
Maline	1.220	9.459	19,2
Ukupno	2.394	18.276	

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Proizvodnja jagode u 2011. godini ima negativan trend i manja je za 14,4 %. Proizvodnja maline ima pozitivan trend i veća je za 19 % u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 7. Trend proizvodnje jagodičastog voća u BiH (2011. godina)

Ukupan broj rodnih čokota vinove loze u 2011. godini iznosio je 11.570 komada. Ukupna proizvodnja grožđa iznosila je 21.601 tonu, sa prinosom od 2 tone po hektaru.

Tabela 16. Proizvodnja grožđa u BiH (2011. godina)

Broj rodnih čokota (000 kom.)	Proizvodnja (t)	Prinos kg po čokotu	Indeks 2011/2010(%)
11.570	21.601	1,9	-6,7

Izvor: Agencija za statistiku BiH

3.4. Stočarska proizvodnja

3.4.1. Brojno stanje stoke i stočarska proizvodnja

Brojno stanje stoke, odnosno stočni fond, oslikava situaciju u stočarstvu BiH. Indeks promjene broja stoke i peradi za 2011. godinu ukazuje na smanjenja broja stoke i peradi. Ukupan broj goveda je smanjen za 1,5 %, krava i steonih junica za 3,4 %, ovaca za 2,4 %, svinja za 2,2 % i peradi za 14,2 %. Pozitivan trend je evidentan u povećanju ukupnog broja koza za 1,6 %. Također, broj košnica pčela u 2011. godini povećan je za 4,1 %.

Tabela 17. Brojno stanje stoke u BiH (2011. godina)

Vrste	Brojno stanje stoke	Indeks 2011/2010 (%)
Goveda (000 grla)	455	-1,5
Krave i steone junice (000 grla)	306	-3,4
Ovce (000 grla)	1.021	-2,4
Ovce za priplod (000 grla)	720	-3,6
Svinje (000 grla)	577	-2,2
Krmače i suprasne nazimice (000 grla)	81	-1,2
Konji (000 grla)	19	0
Perad (000 komada)	18.703	-14,2
Koke nesilice (000 komada)	3.646	-3,4
Koze (000 grla)	65	1,6
Košnice pčela (000 komada)	382	4,1

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Proizvodnja svih vrsta stočarskih proizvoda u 2011. godini ima negativan trend. U odnosu na prethodnu godinu, proizvodnja kravljeg i ovčijeg mlijeka manja je za 3,8 %, kozijeg mlijeka za 9,9 %, vune za 3,7 %, jaja za 12,1 % i meda za 8,4 %.

Tabela 18. Stočarska proizvodnja u BiH (2011. godina)

Proizvodi	Ukupno	Indeks 2011/2010
Kravlje mlijeko (000 litara)	667.158	-3,8
Ovčije mlijeko (000 litara)	17.610	-3,8
Kozije mlijeko (000 litara)	7.337	-9,9

Vuna (tona)	1.331	-3,7
Jaja (000 komada)	609.841	-12,1
Med (tona)	3.059	-8,4

Izvor: Agencija za statistiku BiH

3.4.2. Proizvodnja, otkup i prerada mlijeka

Ukupna proizvodnja mlijeka u BiH za 2011. godinu iznosila je 667 miliona litara, odnosno 4 % manje u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 19. Bazni pokazatelj razvoja proizvodnje mlijeka u BiH (2011. godina)

Broj krava (000 grla)	Proizvodnja mlijeka (000 l)	Proizvodnja mlijeka po kravi (l)	Otkup mlijeka (000 l)	Tržišnost (%)
266.551	667.158	2.502	213.026,8	32

Izvor: Milkprocessing

U 2011. godini mljekare su od poljoprivrednih proizvođača otkupile 213,1 miliona litara mlijeka, od čega u FBiH 49,1 %, RS 49,8 % i BD 1,05 %.

Tabela 20. Pregled otkupa mlijeka u BiH (2011. godina)

	Otkup (000 l)	Udio u otkupu (%)
FBiH	104.631	49,11
RS	106.158,3	49,8
DB BiH	2.236,7	1,04
Ukupno	213.026,8	/

Izvor podataka: Milkprocessing

Tokom 2011. godine u BiH je poslovalo 28 mljekara, i to 16 u FBiH i 12 u RS. Pored registriranih mljekara, djeluje i jedan broj malih obiteljskih mljekara, koje su isključivo orijentisane na uže lokalno tržište. Proizvodni programi malih mljekara su jednostrani i orijentirani na konvencionalne mliječne proizvode, što ih čini vrlo ranjivim na tržištu, u konkurenciji koju često ne mogu izdržati. Mljekare u BiH su u toku 2011. godine preradile 239,1 milion litara mlijeka, od čega u preradi mljekare iz FBiH učestvuju sa 58 %, a mljekare iz Republike Srpske sa 42 %. Prerada mlijeka u mljekarama u BiH za 2011. godinu je veća 3,8 % u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 21. Kapaciteti mljekarske industrije u BiH (2011. godina)

Kapacitet l/dan	Broj mljekara	Prerada miliona l	%
Mljekare FBiH	16	138,13	58
Mljekare RS	12	100,96	42
Ukupno	28	239,1	/

Izvor podataka: Milkprocessing

Instalirani kapaciteti prerade mlijeka u mljekarama BiH procjenjuju se na oko 420 miliona litara, od čega je u FBiH 275 miliona litara, a u RS 145 miliona litara. Iskorištenost instaliranih

kapaciteta prerade mlijeka u mljekara tokom 2009/2010. godine iznosila je 55 %. Proizvodni program mljekara sadrži 12 vrsta mliječnih proizvoda sa oko 35 proizvoda.

Tabela 22. Kapaciteti mljekarske industrije u BiH (2009-2010)

Kapacitet l/dan	Broj mljekara	Prerada miliona l	%
>100.000	5	152,7	66,7
50.000-100.000	4	37,1	16,1
20.000-50.000	4	12,4	5,4
10.000-20.000	9	17,9	7,8
do 10.000	11	9,3	4,0
Ukupno	33	229,4	/

Izvor podataka: Milkprocessing

Proizvodni program mljekara orjentisan je na kratkotrajne konzumne proizvode. Osnovni proizvodni program koji su mljekare u 2011. godini proizvele su UHT sterilizirano mlijeko, konzumno pasterizirano mlijeko, jogurt i fermentirani napici, pavlaka i mileram, sir, mliječni namazi i maslac. Globalnu strukturu prerade mlijeka u mljekarama BiH čine konzumni tečni mliječni proizvodi - 76,6 % i trajni proizvodi - 23,4 %. Tokom 2010. godine struktura prerade mlijeka je blago poboljšana u korist konzumnih tečnih proizvoda.

Tabela 23. Proizvodnja mliječnih proizvoda u mljekarama BiH (2010-2011)

	Jedinica mjere	2010	2011	Index 2011/2010
Slatko pasterizirano mlijeko	ooo l	6.359	9.824,6	54,5
UHT sterilizirano mlijeko	ooo l	119.974	128.065,6	6,74
Jogurt i ostali napici	ooo l	31.613	32.434,6	3
Pavlaka, mileram	t	14.571	13.968,8	-4,1
Sir				
<i>tvrdi i polutvrđi</i>	t	1.725	1.667	-3,3
<i>svježi sitni</i>	t	4.527	4.618	2
<i>kriška, feta i sl.</i>	t	1.065	429,1	-59
Ukupno sir	t	7.317	6.714,1	-8,2
Mlijeko u prahu	t	13	0	0
Mliječni namazi	t	1.141	1.171	2,6
Maslac	t	729	599,5	-17,7
Prerađeno mlijeko	ooo l	225.646	239.104,4	6

Izvor podataka: Milkprocessing

U odnosu na prethodnu godinu, u 2011. godini u BiH proizvodnja većine strateških proizvoda ima pozitivan rast. Proizvodnja UHT steriliziranog mlijeka je veća za 6,7 %, jogurta i napitaka za 3 %, svježeg sira za 2 %, mliječnih namaza 2,6 % i prerađenog mlijeka 6 %.

Najveći rast proizvodnje ostvaren je u proizvodnji slatkog pasteriziranog mlijeka, i to čak za 50 %. Evidentan je pad proizvodnje sira, i to 8,2 %. Najveći pad u proizvodnji sira je evidentan u proizvodnji kriške, koja je manja za oko 60 %, zatim polutvrđih i tvrdih sireva, za 3,3 %. Također, pad proizvodnje od 17,7 % je evidentan i u proizvodnji maslaca.

3.4.3. Klanje stoke i peradi u klaonicama i prerada mesa

U toku 2011. godine u BiH ukupan broj zaklane stoke u klaonicama je iznosio 508.474 grla, sa ukupnom neto težinom od 21.325 tona.

Broj zaklanih ovaca iznosio je 138.511, i povećan je za 6,98 %, svinja 230.837, i povećan je za 21,90 %, goveda 139.126, i smanjen je za 8,47 % u odnosu na isti period 2010. godine.

Neto težina zaklanih goveda je smanjena za 4,13 %, dok je neto težina zaklanih ovaca povećana za 16,49 %, a svinja za 24,68 % u odnosu na isti period 2010. godine. Broj zaklane peradi iznosio je 32.782 i povećan je za 21,52 %.

Neto težina zaklane peradi iznosila je 46.303 tone i povećana je za 23,25 %.

Tabela 24. Klanje stoke i peradi u klaonicama (2011. godina)

Kategorija	Broj grla	Neto težina (t)	Index 2011/2010
Telad	68.733	4.680	-13,5
Junad	56.962	14.189	-8,8
Krave	13.190	3.494	35,5
Ostala goveda	241	61	-17,5
Goveda, ukupno	139.126	2.424	-8,47
Janjad	106.674	1.525	8,8
Ostale ovce	31.837	806	4,5
Ovce, ukupno	138.511	2.331	7
Prasad	31.928	602	7,3
Ostale svinje	198.909	15.968	24,61
Svinje, ukupno	230.837	16.570	22
Tovljeni pilići	32.381	45.746	21,5
Ostala perad	401	557	18,3
Perad, ukupno (000)	32.782	46.303	21,5

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U Bosni i Hercegovini, prema procjenama, postoji oko 20 poznatih prerađivača mesa, koje karakteriše proizvodnja od 5 do 30 tona proizvoda dnevno. Također, procijenjeno je da ukupna godišnja proizvodnja mesnih prerađevina iznosi 18.000 tona. Prerađivači, sa vlastitim klaoničkim kapacitetima, obično prodaju i svježe meso. Sirovine koje se koriste u preradi mesa prerađivači uglavnom kupuju od registrovanih klaonica u BiH, ili uvoze, mada neki prerađivači posjeduju i vlastite klaonice unutar trvorničkih kompleksa. Prema zvaničnim statističkim podacima industrijska proizvodnja mesa u 2010. godini⁵ iznosila je 18.985,9 tona, od čega je 15.966,7 tona prodato u vrijednosti od 90,657 hiljada KM. U proizvodnji mesa svakako je najznačajnija proizvodnja mesa peradi, koja u ukupnoj proizvodnji mesa učestvuje sa 48,2 %, zatim proizvodnja

⁵ Podaci o industrijskoj proizvodnji za 2011 godinu nisu bili dostupni.

goveđeg mesa, sa učešćem od 32,6 %, proizvodnja svinjskog mesa, sa učešćem od 18,3 % i proizvodnja ovčijeg mesa, sa svega 1 %.

Tabela 25. Industrijska prerada i konzervisanje mesa (2010. godina)

Meso	Proizvedena količina (kg)	Prodana količina (kg)	Vrijednost prodaje (000 KM)
Govedina, svježa ili hladena	6.129.214	4.914.572	38.654
Govedina zamrznuta	59.200	59.200	323
Ukupno	6.188.414	4.973.772	38.977
Svinjetina, svježa ili hladena	3.472.863	2.046.832	14.988
Ukupno svinjetina, svježa ili hladena	3.472.863	2.046.832	14.988
Ovčetina, svježa ili hladena	167.144	154.310	1.445
Ovčetina, zamrznuta	14	14	0
Ukupno ovčetina	167.158	154.324	1.445
Meso peradi, svježe ili hladeno	8.912.386	8.550.175	34.217
Meso peradi, zamrznuto	245.130	241.621	1030
Ukupno meso peradi	9.157.516	8.791.796	35.247
Ukupno meso	18.985.951	15.966.724	90.657

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prerađivači mesa u Federaciji BiH u većini proizvode mesne proizvode od goveđeg mesa, piletine i puretine, dok se u Republici Srpskoj prerađuju i značajne količine svinjetine. Asortiman proizvoda koji je zastupljen tradicionalan je, kao i u svim zemljama zapadnog Balkana. Vrste proizvoda koje se proizvode su: kuhana, kratkotrajna i dugotrajna (obično dimljena) kobasica, rezano meso, mesna pašteta, mortadela, dimljeno meso, slanina, suvo meso, salama, svinjska mast i pršuta.

Tabela 26. Industrijska proizvodnja proizvoda od mesa i mesa peradi (2010. godina)

Proizvodi od mesa i mesa peradi	Proizvedena količina (kg)	Prodana količina (kg)	Vrijednost prodaje (000)
Svinjsko meso (rezano, soljeno, sušeno ili dimljeno)	2.887.321	1.767.146	23.135
Goveđe meso (soljeno, sušeno, dimljeno)	332.340	328.444	3.792
Kobasice i slični proizvodi od mesa, iznutrica i dr.	19.391.090	19.402.877	102.371
Ostalo pripremljeno ili konzervirano meso			
Meso peradi	13.708.941	6.886.147	83331
Svinjsko meso	74.090	59.633	455
Meso goveda	2.390.046	1.259.899	17.357
Ukupno ostalo pripremljeno ili konzervirano meso	16.173.077	8.205.679	101.143

Ostalo meso i jestive mesne iznutrice			
Meso soljeno u salamuri, sušeno ili dimljeno, jestiva brašna i jela od mesa ili iznutrica	451.231	402.156	2.678
Ukupno	39.235.059	30.106.302	233.119

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema zvaničnim statističkim podacima o industrijskoj proizvodnji proizvoda od mesa za 2010. godinu, u BiH ih je ukupno proizvedeno 39.235 tona. U ukupnoj proizvodnji proizvoda od mesa proizvodnja kobasica učestvuje sa 49,4 %, pripremljeno ili konzervirano meso sa 41,2 %, a ostalo meso i jestive mesne iznutrice sa 1,1 %. Učešće proizvoda od svinjskog mesa u ukupnoj industrijskoj proizvodnji proizvoda od mesa iznosi 7,4 %, dok je učešće proizvoda od goveđeg mesa neznatno, i iznosi svega 1 %.

3.5. Otkup i realizacija/izravna prodaja poljoprivrednih proizvodau 2011. godini

Podaci o otkupu i izravnoj prodaji/realizaciji poljoprivrednih proizvoda dobijeni su agregiranjem podataka uporedivih statističkih istraživanja na osnovu Godišnjeg izvješća o otkupu poljoprivrednih proizvoda od individualnih poljoprivrednih proizvođača i Godišnjeg izvješća o izravnoj prodaji/realizaciji poljoprivrednih proizvoda vlastite proizvodnje poljoprivrednih poslovnih subjekata i zemljoradničkih zadruga.

U 2011. godini bilježi se povećanje vrijednosti otkupa žitarica za 54,48 % i životinja za 27,53 %, dok se bilježi smanjenje vrijednosti otkupa krmnog bilja za 28,13 % u odnosu na 2010. godinu. Povećanje vrijednosti realizacije/izravne prodaje u 2011. godini, u odnosu na 2010. godinu, bilježi se kod životinja - za 16,65 %, žitarica - za 6,99 % i proizvoda životinja - za 10,04 %, dok se smanjenje vrijednosti realizacije/izravne prodaje bilježi kod povrća - za 78,22 %, krumpira - za 13,58 % i stočnog krmnog bilja - za 51,79 %.

Tabela 27. Vrijednost otkupljenih i prodanih poljoprivrednih proizvoda prema grupama (2011. godina)

Proizvodi	Vrijednost (KM)		Indeks vrijednosti (2011/2010)	
	Otkup (KM)	Prodaja (KM)	Otkup	Izravna prodaja
Žitarice	8.969.949	8.885.852	154,48	106,99
Industrijsko bilje	8.786.652	3.789.522	103,72	106,58
Povrće	6.058.820	660.648	105,17	21,78
Krumpir	1.054.197	693.782	119,23	86,42
Stočno krmno bilje	124.132	249.649	71,87	48,21
Voće	7.154.307	10.491.397	102,71	94,02
Životinje	22766.000	102.946.303	127,53	116,65
Proizvodi životinja	118.181.363	34.002.810	109,70	110,04
Ukupno	173.095.420	116.719.963	112,66	110,73

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Vrijednost prodanih poljoprivrednih proizvoda na pijacama u BiH u 2011. godini iznosila je 55,35 miliona KM, odnosno 5,73 % manje u odnosu na vrijednost prodaje u 2010. godini. U ukupnoj vrijednosti prodaje dominira povrće, sa učešćem od 34,8 %, zatim proizvodi životinja, sa učešćem

od 31,7 %, voće - sa 24,1 %, i krumpir - sa 5,8 %. Najmanje učešće u ukupnoj vrijednosti prodaje imaju žitarice i životinje.

3.6. Prodaja poljoprivrednih proizvoda na pijacama u 2011. godini

Podaci o prodaji poljoprivrednih proizvoda na pijacama dobiveni su agregiranjem podataka na temelju mjesečnih statističkih izvješća o prometu poljoprivrednih proizvoda na pijacama. Mjesečnim izvješćima se prikupljaju podaci o količinama i vrijednostima prodatih poljoprivrednih proizvoda.

U 2011. godini bilježi se povećanje vrijednosti prodaje žitarica za 35,47 % i proizvoda životinja za 6,26 %, dok se smanjenje vrijednosti prodaje bilježi kod povrća - za 10,68 %, krumpira - za 3,73 %, voća - za 13,81 %, i životinja - za 41,30 %, u odnosu na 2010. godinu.

Tabela 28. Vrijednost prodatih poljoprivrednih proizvoda na pijacama

Grupe proizvoda	Vrijednost (KM)	Indeks (%)
Žitarice	1.280.109	35
Povrće	19.292.580	-10,68
Krumpir	3.230.733	-3,73
Voće	13.916.717	-13,81
Životinje	96.006	-41,30
Proizvodi životinja	17.537.225	6,26
Ukupno	55.353.370	-5,73

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Cijene žitarica - prosječna prodajna cijena po kilogramu pšenice iznosila je 0,61 KM, kukuruza 0,54 KM i raži 0,99 KM.

Cijene povrća - prosječna prodajna cijena po kilogramu graha iznosila je 4,24 KM, kupusa 0,67 KM, rajčice 0,45 KM, paprike 1,75 KM, mrkve 1,61 KM, krumpira 0,86 KM, crnog luka 1,19 KM i bijelog luka 7,7 KM.

Cijene voća - prosječna prodajna cijena odabranog voća po kilogramu šljiva iznosila je 0,77KM, jabuka 1,42 KM, krušaka 2,19 KM i oraha 12,26 KM.

Cijene stočarskih proizvoda - prosječna prodajna cijena za jedan litar svježeg kravljeg mlijeka iznosila je 1,12 KM, a prosječna prodajna cijena jaja po komadu 0,22 KM.

Tabela 29. Prodaja odabranih poljoprivrednih proizvoda prodatih na pijacama (2011. godina)

Proizvod	Količina	Vrijednost (KM)	Prosječna cijena
Pšenica (kg)	392	237.260	0,61
Raž (kg)	7	6.909	0,99
Kukuruz (kg)	1.581	842.289	0,54
Grah (kg)	676.540	2.865.769	4,24
Crni luk (kg)	1.417.944	1.685.194	1,19
Bijeli luk (kg)	193.117	1.487.142	7,7

Kupus (kg)	2.075.732	1.392.685	0,67
Mrkva (kg)	741.346	1.192.195	1,61
Rajčica (kg)	1.294.979	1.880.255	1,45
Paprika (kg)	1.105.817	1.937.336	1,75
Krumpir (kg)	3.757.599	3.230.733	0,86
Šljive (kg)	884.953	1.562.646	1,77
Jabuke (kg)	1.764.421	2.501.770	1,42
Kruške (kg)	542.106	1.188.037	2,19
Orasi (kg)	247.978	3.040.308	12,26
Jaja (komada)	14.096.347	3.147.733	0,22
Mlijeko kravlje, svježe (l)	2.471.346	2.762.422	1,12

Izvor: Agencija za statistiku BiH

4. Pregled kapaciteta i iskorištenost prehrambene industrije

Industrija prehrambenih proizvoda i pića u bruto dodanoj vrijednosti BiH za 2010. godinu iznosila je 624.266 KM, a njen udio u strukturi ukupnog BDP-a iznosio je 2,55 %. Industrijska proizvodnja duhanskih proizvoda u bruto dodanoj vrijednosti BiH za 2010. godinu iznosila je 35.338 KM, sa udjelom u strukturi ukupnog BDP-a od 0,22 %.

Tabela 30. Udio proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića, i duhanskih proizvoda u BDP-u

Djelatnost	Vrijednost (000 KM)	% u strukturi BDP
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	624.266	2,55
Proizvodnja duhanskih proizvoda	35.338	0,22
Ukupno	659.604	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Broj uposlenih u 2011. godini u industrijskoj proizvodnji prehrambenih proizvoda i pića iznosio je 20.310, od čega u Federaciji BiH 13.783, a u Republici Srpskoj 6.527 osoba. Broj uposlenih u industrijskoj proizvodnji duhanskih proizvoda u BiH, u 2011. godini, iznosio je 656 osoba, od čega u Federaciji BiH 491, a u Republici Srpskoj 165 osoba. Uposlenost u proizvodnji hrane i pića u Federaciji BiH, u 2011. godini, je za manja za 2,8 %, a u proizvodnji duhanskih proizvoda za 9,1 %. Također, smanjenje uposlenosti je evidentno i u Republici Srpskoj, gdje je broj uposlenih u proizvodnji hrane i pića manji za 10,5 %, a u proizvodnji duhanskih proizvoda za 13,6 %.

Tabela 31. Uposleni u industriji hrane, pića i duhanskih proizvoda u FBiH i RS

Djelatnost	Federacija BiH		Republika Srpska	
	Broj uposlenih	Indeks 2011/10 (%)	Broj uposlenih	Indeks 2011/10 (%)
Proizvodnja hrane i pića	13.783	97,2	6.527	89,44
Proizvodnja duhanskih proizvoda	491	90,9	165	86,4
Ukupno	14.274	/	6.692	/

Izvor: FMPVŠ i Zavod za statistiku Republike Srpske

Karakteristike proizvodnje hrane i pića, i proizvodnje duhanskih proizvoda u Federaciji BiH

U Federaciji BiH⁶ postoji veliki broj kapaciteta za proizvodnju hrane. Zastupljene su gotovo sve grane prehrambene industrije, osim šećera, biljnog jestivog ulja, etil-alkohola, kvasca, slada, hrane za djecu i dijetetskih proizvoda. Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića u prerađivačkoj industriji u 2011. godini manja je u prosjeku za 2,9 %, dok je proizvodnja duhanskih proizvoda manja za 8 % u odnosu na 2010. godinu. Iskorištenost kapaciteta u prehrambenoj industriji je veoma niska i kreće se ispod 50 %. Samo kod proizvodnje bezalkoholnih pića iskorištenost kapaciteta na godišnjoj razini je 55,58 %, a kod proizvodnje cigareta 54,59 %. Najniža iskorištenost se bilježi kod proizvodnje vina - 11,67 %, proizvodnje mineralne vode - 14,55 %, te prerade voća i povrća, kao i prerade mesa.

Tabela 32. Pregled kapaciteta i njihova iskorištenost u prehrambenoj industriji u FBiH

Grana prehrambene industrije	Jedinica mjere	Kapacitet/godišnji	Iskorištenost kapaciteta
Mlinska industrija	T	397.500	31,72%
Prerada mlijeka	000 lit	262.000	41,24%
Prerada mesa	T	169.000	17,25%
Prerada voća i povrća	T	16.400	16,70%
Proizvodnja keksa i vafla	T	28.100	23,05%
Proizvodnja piva	Hl	1.500.000	39,35%
Proizvodnja mineralne vode	000 lit	420.000	14,55%
Proizvodnja bezalkoholnih pića	000 lit	310.600	55,58%
Proizvodnja vina	000 lit	26.400	11,67%
Proizvodnja cigareta	T	7.000	54,59%

Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva⁷

Zastarjele tehnologije i stara oprema u velikoj mjeri doprinose ovakvoj situaciji. Činjenica da su za ulaganja u prehrambenu industriju i pokretanje bilo kakve proizvodnje potrebna velika finansijska sredstva, kao i nedovoljna zaštita domaće proizvodnje, te nelojalna konkurencija, važni su faktori koji utiču na ovako malu iskorištenost kapaciteta u prehrambenoj industriji. Većina proizvodnje prehrambene industrije u FBiH zasniva na uvoznim sirovinama. Prerađivački kapaciteti mljevenja pšenice i prerade mesa su u disproportiji sa mogućnošću obezbjeđivanja domaćih sirovina za ovu proizvodnju, pa imamo pojavu da se proizvodnja u ovim pogonima zasniva na uvoznoj sirovini. Također, svi proizvodi koji u sirovinskoj osnovi sadrže šećer, voćni koncentrat, voćne baze, slad, hmelj, kao i ambalaža za pakiranje, su 100% iz uvoza.

⁶ Podaci i informacije za FBiH preuzeti su iz dokumenta „Informacija o stanju prehrambene industrije u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2011. godini, sa pregledom uvoza i izvoza za pojedine prehrambene proizvode ili grupe proizvoda u/iz Federacije Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine“ (grafički i tabelarni prikazi), FMPVŠ

⁷ Prikazani podaci o kapacitetima i iskorištenosti istih za navedene grane prehrambene industrije su podaci Sektora za prehrambenu industriju FMPVŠ, koji su najvećim dijelom prikupljeni na osnovu Upitnika o poslovanju, koji se svake godine dostavljaju privrednim subjektima iz oblasti prehrambene industrije. Isti se trebaju uzeti sa rezervom, obzirom da ne postoji zakonska obaveza dostavljanja navedenih podataka.

Proračunom Federacije BiH za 2011. godinu nisu planirana posebna sredstva za potporu prehrambenoj industriji, izuzev dijela sredstava za sufinansiranje uvođenja standarda u okviru Potpore za poljoprivredu. U 2011. godini nije bilo privatizacijskih aktivnosti u oblasti prehrambene industrije.

Karakteristike proizvodnje hrane i pića, i proizvodnje duhanskih proizvoda u Republici Srpskoj

U Republici Srpskoj⁸, u strukturi proizvodnje, prerađivačka industrija hrane je izuzetno važna. Postojeći kapaciteti prehrambene industrije predstavljaju značajan privredni potencijal.

Ostvarena proizvodnja u oblasti proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića u 2011. godini, u poređenju sa 2010. godinom, manja je za 4,7 %, dok je u oblasti proizvodnje duhanskih proizvoda manja za 25,7 %⁹.

U 2011. godini nije bilo privatizacijskih aktivnosti iz oblasti prehrambene industrije.

Prema podacima Agencije za posredničke, informatičke i finansijske usluge Banja Luka (APIF), završno izvješće o poslovanju za 2011. godinu dostavilo je ukupno 341 privredno društvo iz sektora prehrambene industrije i industrije duhana.

Tabela 33. Pregled broja privrednih društava u prehrambenoj industriji u RS

Grana prehrambene industrije	Broj privrednih društava
Proizvodnja i prerada mesa i ribe	52
Prerada i konzerviranje voća i povrća	36
Proizvodnja sirovih ulja i masti	2
Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda	22
Proizvodnja mlinskih proizvoda i škroba	37
Proizvodnja hrane za životinje	36
Proizvodnja hljeba, peciva, tjestenine, makarona i kolača	81
Proizvodnja šećera	1
Proizvodnja konditorskih proizvoda	7
Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda	22
Proizvodnja alkoholnih pića, vina i piva	15
Proizvodnja mineralne vode i osvježavajućih pića	27
Proizvodnja duhanskih proizvoda	3

Izvor: Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge Banja Luka

⁸Izvor podataka: MPŠV RS

⁹Izvor podataka: Republički zavod za statistiku RS

5. Trgovina poljoprivredno-prehrambenim proizvodima i trgovinska politika

5.1. Trgovina poljoprivredno-prehrambenim proizvodima

Ukupan uvoz poljoprivrednih proizvoda (glave Carinske tarife 1-24) u 2011. godini iznosio je 2,77 milijardi KM, što predstavlja 17,84 % od ukupnog bh. uvoza. Ukupan izvoz poljoprivrednih proizvoda (glave Carinske tarife 1-24) u 2011. godini iznosio je 612,20 milijuna KM i predstavlja 7,45 % od ukupnog bh. izvoza. Uvoz i izvoz poljoprivrednih proizvoda u 2011. godini su rasli po istoj stopi od 10,69 %, što je rezultiralo nepromijenjenom pokrivenošću uvoza izvozom u 2011. godini u odnosu na prethodnu 2010. godinu, i to u iznosu od 22 %.

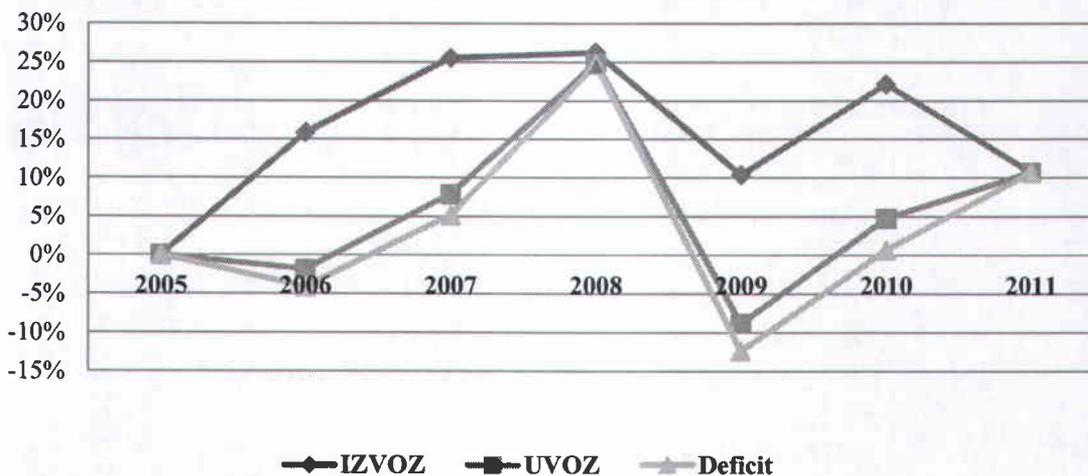
Tabela 34. Robna razmjena BiH poljoprivrednim proizvodima u periodu 2005 - 2011. godina (mil. KM)

Godina	Izvoz		Uvoz		Deficit	Pokrivenost
	Vrijednost	Rast/Pad u %	Vrijednost	Rast/Pad u %		
2005	223,30	-	1.981,63	-	-1.758,32	11,27%
2006	258,76	15,88%	1.944,94	-1,85%	-1.686,18	13,30%
2007	324,88	25,55%	2.097,70	7,85%	-1.772,83	15,49%
2008	410,10	26,23%	2.620,15	24,91%	-2.210,05	15,65%
2009	452,77	10,40%	2.389,03	-8,82%	-1.936,26	18,95%
2010	553,08	22,16%	2.502,40	4,75%	-1.949,32	22,10%
2011	612,20	10,69%	2.769,95	10,69%	-2.157,74	22,10%

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno Kombinovanoj nomenklaturi (gl. CT 1-24)

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 8. Godišnje stope rasta izvoza, uvoza i deficita poljoprivrednih proizvoda (u %)

Izvoz poljoprivrednih proizvoda iz BiH kontinuirano raste od 2005. do 2011. godine. Niža stopa rasta izvoza poljoprivrednih proizvoda, u odnosu na prethodne godine, evidentna je i u 2011. godini. Rast izvoza nije prekinut ni u 2009. godini, kada su se posljedice svjetske ekonomske krize reflektirale na pad uvoza poljoprivrednih proizvoda, koji je imao nešto nižu stopu rasta u odnosu na prethodne godine.

5.1.1. Struktura bh. robne razmjene poljoprivrednih proizvoda

U 2011. godini oko 70 % ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koncentrirano je u okviru 10 glava Carinske tarife (CT). Još veća koncentracija može se uočiti na strani izvoza, gdje je čak 81 % ukupnog izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2011. godini realizirano u okviru 10 glava Carinske tarife.

Tabela 35. Top deset uvoznih grupa poljoprivrednih proizvoda (2011. godina)

Br.	CT (HS 2)	Opis	Uvoz (Mil. KM)	Učešće (%)
1	22	Pića, alkoholi i sirće	313,39	11,31%
2	17	Šećer i proizvodi od šećera	261,98	9,46%
3	10	Žitarice	250,98	9,06%
4	21	Razni proizvodi za prehranu	207,45	7,49%
5	4	Mlijeko, ptičija jaja, med, i slično	169,78	6,13%
6	23	Ostaci i otpaci prehrambene industrije, i slično	162,61	5,87%
7	19	Proizvodi na bazi žitarica, mlijeka, i slično	161,58	5,83%
8	15	Biljna i životinjska mast i vosak, i slično	146,44	5,29%
9	24	Duhan i proizvodi zamjene duhana	134,54	4,86%
10	2	Meso i drugi klanični proizvodi za jelo	129,1	4,66%
Top 10 uvoznih glava CT			1.937,85	69,96%

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno Kombiniranom nomenklaturuom (gl. CT 1-24)

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrano po glavama Carinske tarife 3, najznačajnije grupe poljoprivrednih proizvoda, kada je u pitanju uvoz istih, u 2011. godini su proizvodi u okviru Glave CT 22 - Pića, alkoholi i sirće (11,31 % ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda), Glave CT 17 - Šećer i proizvodi od šećera (9,46 %), i Glave CT 10 - Žitarice (9,06 %).

Tabela 36. Top deset izvoznih grupa poljoprivrednih proizvoda (2011. godina)

Br.	CT (HS 2)	Opis	Izvoz (Mil. KM)	Učešće (%)
1	17	Šećer i proizvodi od šećera	114,94	18,77%
2	4	Mlijeko, ptičja jaja, med, i slično	86,17	14,08%
3	15	Biljna i životinjska mast i vosak, i slično	58,22	9,51%
4	8	Voće za jelo; kore agruma, dinja, lubenica	46,43	7,58%
5	19	Proizvodi na bazi žitarica, mlijeka, i slično	43,18	7,05%
6	22	Pića, alkoholi, i sirće	40,79	6,66%
7	16	Prerađevine od mesa, riba, ljuskara, i slično	38,07	6,22%
8	7	Povrće, korijenje i krtole za jelo	27,32	4,46%
9	20	Proizvodi od povrća, voća, i slično	20,43	3,34%
10	3	Ribe, ljuskari, mekušci, i slično	18,91	3,09%
Top 10 izvoznih glava CT			494,46	80,77%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tri najznačajnije grupe poljoprivrednih proizvoda u izvozu BiH u 2011. godini su proizvodi u okviru Glave CT 17 – Šećer i proizvodi od šećera (18,77 % ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda), na drugom mjestu su proizvodi u okviru Glave CT 4 – Mlijeko, ptičja jaja, med i slično (14,08 %), te Glave CT 15 – Biljna i životinjska mast i vosak, i slično.

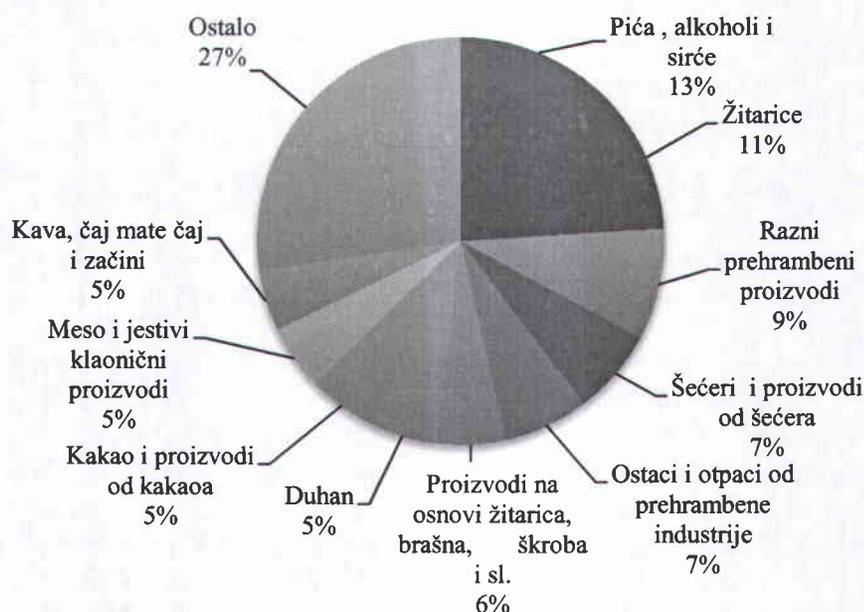
Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, posmatrano po glavama carinske tarife (1-24), varira od 0 % (Glava CT 13 – Šelak, gume, smole i ostali biljni sokovi i ekstrakti) do 107,75 % (Glava CT 3 – Ribe, ljuskari, mekušci i slično). Značajnija pokrivenost uvoza izvozom, preko 40 %, u 2011. godini prisutna je kod 4 glave CT, koje, pored ribe, uključuju:

- Glava CT 7 - Povrće, korijenje i krtole za jelo (45,38%)
- Glava CT 4 - Šećer i proizvode od šećera (43,87%)
- Glava CT 15 - Voće za jelo; kore agruma, dinja, lubenica (42,71%)
- Glava CT 20 - Proizvodi od povrća, voća, i slično (41,74%).

5.1.2. Struktura deficita u trgovini poljoprivrednim proizvodima

Bosna i Hercegovina i dalje bilježi deficit po svim glavama Carinske tarife (1-24), osim kod Glave 03 - Ribe, mekušci, ljuskari i slično, gdje je u 2011. godini ostvaren suficit u iznosu od 1,36 miliona KM. To govori u prilog činjenici da je BiH uvozno orijentisana zemlja kada se radi o poljoprivrednim proizvodima. U 2011. godini navedenih deset grupa poljoprivrednih proizvoda po glavama CT 1-24 učestvuju sa 72,62 % u ukupnom deficitu poljoprivrednih proizvoda.

Grafikon 9. Struktura deficita u trgovini poljoprivrednim proizvodima u 2011. godini (u %)

5.1.3. Robna razmjena poljoprivrednih proizvoda po regionima

U ukupnoj bh. razmjeni poljoprivrednih proizvoda u 2011. godini najveće učešće imaju zemlje potpisnice CEFTA-e (51,40 %), te članice EU (32,52 %).

Tabela 37. Robna razmjena poljoprivrednih proizvoda po regionima za 2011. godinu (milijuna KM)

Region	Izvoz	% u ukupnom izvozu	Uvoz	% u ukupnom uvozu	Pokrivenost (%)	Obim	% u obimu	Deficit /suficit
EU	216,39	31,41%	930,33	32,79%	23,26%	1.146,73	32,52	-713,94
CEFTA	440,36	63,91%	1.372,12	48,36%	32,09%	1.812,49	51,40	-931,76
EFTA	4,18	0,61%	4,19	0,15%	99,69%	8,37	0,24%	-0,01
UoST*	9,41	1,37%	58,11	2,05%	16,20%	67,53	1,91%	-48,7
Ostatak svijeta	18,68	2,71%	472,73	16,66%	3,95%	491,41	13,93%	-454,05
Ukupno	689,03	100,00%	2.837,49	100,00%	24,28%	3.526,52	100,00	-2.148,46

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Zemlje Ugovora o slobodnoj trgovini (Turska)

** Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno WTO klasifikaciji

U ukupnom BiH izvozu poljoprivrednih proizvoda potpisnice CEFTA-e učestvuju sa 63,91 %, a članice EU sa 31,41 %. U ukupnom BiH uvozu poljoprivrednih proizvoda potpisnice CEFTA-e učestvuju sa 48,36 %, a članice EU sa 32,79 %.

Tabela 38. BiH uvoz i izvoz poljoprivrednih proizvoda po regionima

Region	2009		2010		2011	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
EU	795,62	133,06	821,91	206,63	930,33	216,39
CEFTA	1.193,00	305,13	1.305,54	350,19	1.372,12	440,36
EFTA	4,04	3,08	3,72	4,77	4,19	4,18
UoST*	55,02	18,8	53,21	31,21	58,11	9,41
Ostatak svijeta	342,28	10,96	370,89	20,04	472,73	18,68
Ukupno	2.389,96	471,03	2.555,28	612,83	2.837,49	689,03

Izvor: Agencija za statistiku BiH

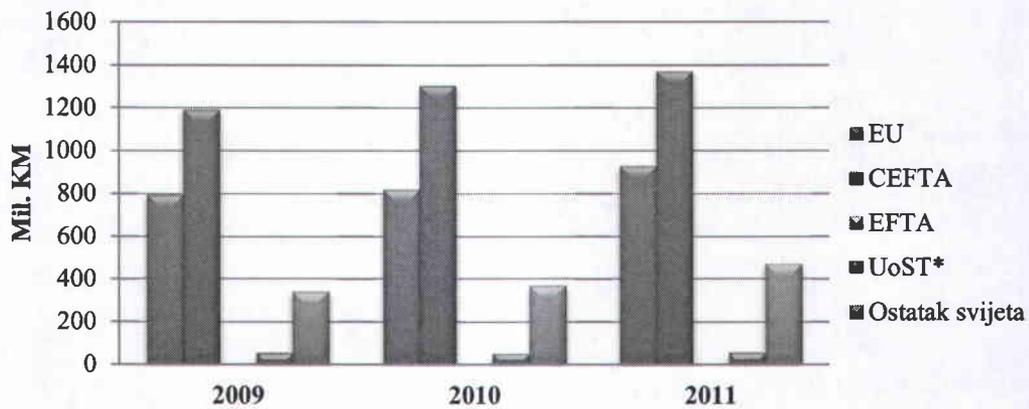
* Zemlje Ugovora o slobodnoj trgovini (Turska)

** Poljoprivredni proizvodi su razvrstani skladno WTO klasifikaciji

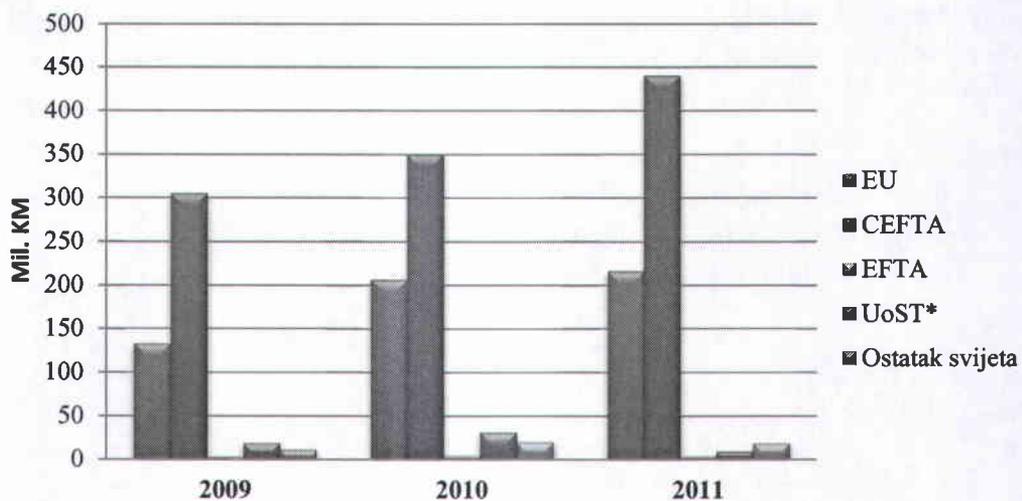
U 2011. godini zabilježen je rast uvoza poljoprivrednih proizvoda po regionima, pa je tako uvoz iz EU porastao za 13,19 %, iz CEFTA-e za 5,10 %, iz EFTA-e 12,80 %, iz UoST za 9,21 % i iz zemalja Ostatka svijeta za 27,46 %. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u 2011. godini bilježi rast u zemlje EU i u zemlje CEFTA-e, dok se za izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje EFTA-e, UoST i Ostatka svijeta zabilježio pad.

Izvoz poljoprivrednih proizvoda u EU je porastao za 4,72 %, u zemlje potpisnice CEFTA-e za 25,75%, dok je izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje EFTA-e pao za 12,29 %, pri čemu je najveći pad izvoza poljoprivrednih proizvoda zabilježen u zemlje UoST (Turska) - za 69,84 %, te u zemlje Ostatka svijeta - za 6,78 %.

Grafikon 10. Uvoz poljoprivrednih proizvoda po regionima (2009-2011. godina)

Grafikon 11. Izvoz poljoprivrednih proizvoda po regionima (2009-2011. godina)

5.1.4. Razmjena poljoprivrednih proizvoda sa Hrvatskom i Srbijom

5.1.4.1. Robna razmjena sa Hrvatskom

Ukupan obim razmjene poljoprivrednih proizvoda Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom u 2011. godini iznosio je 855,19 milijuna KM, što predstavlja rast od 10,02 % u odnosu na prethodnu godinu, kada je ukupna razmjena iznosila 777,29 milijuna KM. Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Hrvatske u 2011. godini iznosio je 655,86 miliona KM, što je 17,84 % od ukupnog BiH uvoza, te je veći za 8,17 % u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u Hrvatsku u 2011. godini iznosio je 199,33 milijuna KM, što je 7,45 % od ukupnog BiH izvoza, te je u odnosu na prethodnu godinu veći za 16,58 %.

Pokrivenost uvoza izvozom u bh. razmjeni poljoprivrednih proizvoda sa Hrvatskom u 2011. godini iznosila je 30,73 %, i poboljšana je u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosila 28 %.

Tabela 39. Uporedni pregled razmjene poljoprivrednih proizvoda sa Hrvatskom (milijuna KM)

Opis	2009	2010	2011	Rast/pad 2010/2009	Rast/pad 2011/2010
Uvoz iz Hrvatske	591,65	606,32	655,86	2,48%	8,17%
Izvoz u Hrvatsku	154,33	170,98	199,33	10,79%	16,58%
Obim robne razmjene	745,98	777,29	855,19	4,20%	10,02%
Deficit/suficit	-437,33	-435,34	-456,53	-0,45%	4,87%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno WTO klasifikaciji

Ulaskom Hrvatske u EU (1. srpanj 2013. godine) izvoz bh. proizvoda na ovo tržište podliježe ispunjavanju propisanih uvjeta za uvoz u EU i puštanje u promet na europsko tržište. Obzirom da je europsko zakonodavstvo vrlo razvijeno, današnja situacija implicira da gotovo svaki proizvod koji se želi izvesti u neku od članica mora ispunjavati niz općih i posebnih uvjeta.

Postoji nekoliko grupa proizvoda čiji je opstanak na tržištu Hrvatske izravno povezan sa blagovremenim ispunjavanjem propisanih uvjeta EU. To su, u prvom redu, propisi koji se odnose na proizvode životinjskog porijekla, od kojih BiH trenutačno ispunjava uvjete za izvoz ribe i ribljih proizvoda:

1. Žive životinje – Glava 01
2. Meso i jestivi klaonični proizvodi – Glava 02
3. Mlijeko i mliječni proizvodi, konzumna jaja, med – Glava 04
4. Prerađevine od mesa i riba – Glava 16.

Od navedene četiri grupe proizvoda, tri grupe ulaze u deset najznačajnijih izvoznih grupa proizvoda u Hrvatsku, gdje su glavni izvozni proizvodi (Glava CT 4) mlijeko, ptičija jaja, med i slično.

Tabela 40. Struktura bh. razmjene poljoprivrednih proizvoda sa Hrvatskom u 2011. godini (milijuna KM)

Rb.	Glava CT	Opis	Izvoz	Pokrivenost	% Izvoza
1	4	Mlijeko, ptičija jaja, med, i slično	46,22	61,91%	53,64%
2	15	Biljna i životinjska mast	35,11	150,08%	60,30%
3	22	Pića, alkoholi i sirće	26,10	23,72%	63,99%
4	19	Proizvodi na bazi žitarica, mlijeka, i slično	24,17	89,86%	55,97%
5	7	Povrće, korijenje i krtole za jelo	12,88	338,78%	47,13%
6	20	Proizvodi od povrća, voća i slično	8,31	89,48%	40,66%
7	2	Meso i drugi klanični proizvodi za jelo	7,77	38,22%	46,56%
8	16	Prerađevine od mesa, riba, ljuskara i slično	7,35	14,59%	19,31%
9	8	Voće za jelo; kore agruma, dinja, lubenica	6,72	95,47%	14,48%
10	21	Razni proizvodi za prehranu	5,93	10,08%	34,54%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani skladno WTO klasifikaciji

5.1.4.2. Robna razmjena sa Srbijom

Ukupan obim razmjene poljoprivrednih proizvoda Bosne i Hercegovine sa Srbijom u 2011. godini iznosio je 717,36 miliona KM, što predstavlja rast od 3,46 % u odnosu na prethodnu godinu, kada je ukupna razmjena iznosila 693,40 miliona KM. Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Srbije u 2011. godini iznosio je 626,67 miliona KM, te je u odnosu na prethodnu godinu veći za 3,97 %. Ukupan uvoz poljoprivrednih proizvoda (glave Carinske tarife 1-24) u 2011. godini iznosio je 2,77 milijardi KM, što je 17,84 % od ukupnog BiH uvoza. Ukupan izvoz poljoprivrednih proizvoda u Srbiju, u istom periodu, iznosio je 612,20 miliona KM, što je 7,45 % od ukupnog BiH izvoza. Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivrednih proizvoda sa Srbijom u 2011. godini iznosila je 15,29 %.

Tabela 41. Usporedni pregled razmjene poljoprivrednim proizvodima sa Srbijom (milijuna KM)

Opis	2009	2010	2011	Rast/Pad 2010/2009	Rast/Pad 2011/2010
Uvoz iz Srbije	513,72	602,74	626,67	17,33%	3,97%
Izvoz u Srbiju	83,98	90,65	90,69	7,94%	0,04%
Obim robne razmjene	597,71	693,4	717,36	16,01%	3,46%
Deficit/suficit	-429,74	-512,09	-535,98	19,16%	4,66%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani skladno WTO klasifikaciji

5.2. Trgovinski sporazumi

5.2.1. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju – provođenje Privremenog sporazuma

Bosna i Hercegovina je još uvijek u prvoj fazi procesa stabilizacije i pridruživanja, koja sa sobom nosi niz obveza koje se moraju realizirati sukladno zadatim rokovima, da bi se što prije dobio status kandidata za članstvo, i započeli pregovori o pristupanju EU, odnosno punopravnom članstvu. Provođenje Privremenog sporazuma, koje se odnosi na Glavu II (Slobodno kretanje robe) Poglavlje II (Poljoprivreda i ribarstvo), osigurava Uprava za indirektno oporezivanje BiH, skladno odredbama Privremenog sporazuma i važećoj Carinskoj tarifi BiH, koju donosi Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležno za carinsku politiku. Carinska tarifa BiH za 2011. godinu je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj 106/10. Stupanjem na snagu Privremenog sporazuma od 1. srpnja 2008. godine, 2011. godina je treća godina implementacije Privremenog sporazuma, sukladno predviđenoj dinamici.

Prema odredbama Privremenog sporazuma, Glava IV (Institucionalne, opće i završne odredbe), uspostavljen je, među ostalih pet, i Privremeni pododbor za poljoprivredu i ribarstvo, koji čini zajednički organ predstavnika vlasti BiH i predstavnika Europske komisije. Treći sastanak Privremenog pododbora za poljoprivredu i ribarstvo održan je ožujka 2011. Godine, u Banjaluci, tokom kojega su predstavnici BiH prezentirali ostvareni napredak u preuzimanju zakonodavstva EU u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, zaštite zdravlja bilja i veterinarstva, i ispunjene obveze iz Europskog partnerstva i SSP/Privremenog sporazuma za period ožujak 2010 – ožujak 2011. godine.

Generalna preporuka predstavnika Europske komisije, koja je proistekla na ovom sastanku, jeste da se proces ispunjavanja obveza SSP/PS i proces preuzimanja i implementacije zakonodavstva EU, posebno u poglavlju 12 *acquis*-a, mora intenzivirati u predstojećem periodu, te da je neophodno jačati kako vertikalnu, tako i horizontalnu koordinaciju. Praćenje obveza i njihova realizacija u 2011. godini sprovodila se kroz rad i redovne sastanke Radne grupe za europske integracije, koja je osnovana Odlukom Vijeća ministara BiH od 2009. godine.

5.2.2. Sporazum CEFTA 2006

Centralnoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA) predstavlja multilateralni sporazum o slobodnoj trgovini u regionalnom smislu, ali i pripremu za dalje euroatlanske integracije cijelog regiona. Ovaj Sporazum je za BiH stupio na snagu 22. studenog 2007. godine, te je 2011. četvrta godina implementacije Sporazuma CEFTA 2006. UNMIK/Kosovo je u 2011. godini preuzelo predsjedavanje Sporazumom CEFTA 2006, te Podoborom za poljoprivredu i SPS od Srbije, koja je predsjedavala istim u 2010. godini. Četvrti sastanak Pododbora za poljoprivredu i SPS održan je 24. svibnja 2011. godine u Briselu.

Program rada Pododbora za poljoprivredu i SPS za 2011. godinu se fokusirao na ključne teme, poput: praćenja postignute liberalizacije u trgovini poljoprivrednim proizvodima, smanjenja NTB-a u oblasti poljoprivrede i SPS-a, istraživanja mogućnosti za zaključivanje sporazuma o usklađivanju međusobnog priznavanja u SPS pitanjima, identifikacije tehničke pomoći koja se zahtijeva za sprovođenje programa i jačanje suradnje između CEFTA struktura.

Tokom četvrtog sastanka Pododbora za poljoprivredu i SPS Strane su pregledale pojedinačne poljoprivredne politike, razmijenile informacije o trgovini poljoprivrednim proizvodima u periodu od posljednjeg sastanka, te zaključile slijedeće:

- Sve Strane su konstatovale stabilan napredak u procesu EU integracija;
- CEFTA regija predstavlja veoma značajno uvozno, ali i izvozno tržište za skoro sve Strane, počev od 10% do 70% uvoza poljoprivrednih proizvoda, i od 13% do 85% izvoza poljoprivrednih proizvoda u poređenju sa svjetskom trgovinom;
- Kvote još uvijek postoje kod nekih od Strana, dok nije bilo nametnutih mjera zaštite domaće proizvodnje od prekomjernog uvoza u periodu izvještavanja.

Strane koje su bile uključene u pregovore i koje su potpisale Dodatni protokol i Aneks 10, dana 11. veljače 2011. godine, Hrvatska je, kao Depozitar, informisala o tome da je Dodatni protokol i Aneks 10 stupio na snagu 13. studenog za Albaniju, Hrvatsku i Makedoniju, a 15. prosinca 2011. godine za Srbiju.

CEFTA Strane su razgovarale i o trenutačnom sanitarnom, fitosanitarnom i veterinarskom zakonodavstvu u odnosu na približavanje *acquis*-u EU. Zaključeno je da su mnoge aktivnosti i akcije trenutačno u toku, a proces približavanja i usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa *acquis*-om teče određenom dinamikom. Također, Strane su prepoznale i značaj rada na odgovarajućim rješenjima za zaključivanje sporazuma o međusobnom priznavanju dokumenata u oblasti SPS-a. Primjenjiva, bilateralna rješenja koja već postoje mogu se iskoristiti kao model za multilateralne sporazume, kao i iskustva i najbolje prakse iz razvijenih zemalja van regije.

Tokom sastanka Pododbora u Briselu, 24. svibnja, predstavljena su i dva veoma važna projekta, koja imaju za cilj ukidanje necarinskih barijera i doprinos transparentnosti Sporazuma, a koja se usmjeravaju u okviru Pododbora za NTB i TBT, uz neophodno učešće članova Pododbora za poljoprivredu i SPS, a to su: Multilateralni okvir za monitoring (MMF), koji je razvijen u suradnji sa timom OECD-a, i CEFTA trgovinski portal www.ceftatradeportal.com.

5.2.3. Europsko udruženje slobodne trgovine (EFTA)

Pregovori o zaključivanju Sporazuma o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA), koje čine Švajcarska, Norveška, Island i Lihtenštajn, započeti su krajem ožujka 2011. godine. Zaključivanje Sporazuma o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA) očekuje se u toku 2012. godine.

Pregovori se vode u dva odvojena segmenta, koji obuhvataju:

- pregovore o tekstu Sporazuma o slobodnoj trgovini, uključujući njegove Aneксе i Protokole,
- pregovore o pristupu tržištu, odnosno carinskim koncesijama u oblasti roba. U toku 2011. godine održana su tri kruga pregovora o tekstu Sporazuma i dva kruga pregovora o pristupu tržištu.

Prijedlog teksta Sporazuma dostavljen od EFTA strane predstavlja tipski sporazum, koji je u značajnoj mjeri sličan sporazumima koje su EFTA zemlje potpisale sa ostalim zemljama.

Sporazum obuhvata slijedeće oblasti:

- trgovinu robom, uključujući industrijske proizvode, ribu i ostale morske proizvode, te prerađene poljoprivredne proizvode
- zaštitu prava intelektualnog vlasništva
- investicije, usluge i javne nabavke
- plaćanja i kretanja kapitala
- pitanja trgovine i održivog razvoja, uključujući i primjenu međunarodnih standarda u oblasti zaštite okoliša i zaštite na radu, te
- pitanje rješavanja sporova nakon stupanja Sporazuma na snagu.

Pregovori o slobodnoj trgovini sa EFTA-om, također, uključuju i pregovore o carinskim koncesijama, posebno za grupe proizvoda kao što su industrijski proizvodi, riba i riblji proizvodi, prerađeni poljoprivredni proizvodi (PAPs) i bazni poljoprivredni proizvodi.

5.2.4. Pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO)

U procesu pregovora za pristupanje Bosne i Hercegovine Svjetskoj trgovinskoj organizaciji održano je osam sastanaka Radne grupe za pristupanje BiH Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO). Paralelno se odvijaju bilateralni pregovori o pristupu tržištu roba i usluga, te plurilateralni pregovori o domaćoj podršci u poljoprivredi i izvoznim subvencijama. Osmi sastanak Radne grupe je održan 25. siječnja 2011. godine. Prije, i nakon, sastanka Radne grupe, održan je još jedan krug bilateralnih pregovora o pristupu tržištu roba i usluga. Tokom sastanaka Radne grupe razmatran je ažurirani Nacrt izvješća Radne grupe za pristupanje BiH WTO-u, zajedno sa drugim

dostavljenim dokumentima (akcioni plan na polju zakonodavstva i odgovori na pitanja postavljena nakon prethodnog sastanka Radne grupe). Broj preuzetih obveza za različite oblasti u posljednjem Nacrtu izvješća Radne grupe govori o značajnom napretku koji je BiH ostvarila u ovom segmentu pregovora. BiH smatra da je ostalo nekoliko otvorenih pitanja koja se mogu riješiti razmjenom dodatnih informacija.

U toku su plurilateralni pregovori o domaćoj podršci u poljoprivredi i izvoznim subvencijama sa grupom zemalja članica Radne grupe, koju čine EU, SAD, Australija, Kanada, Hrvatska, Kina i Ukrajina. Bosna i Hercegovina će u predstojećem periodu raditi na prikupljanju novih podataka o mjerama potpore u poljoprivredi i ruralnom razvoju, kako bi se izvršila notifikacija istih prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i zakazao plurilateralni sastanak na kojem će se nastaviti pregovori BiH u ovom segmentu.

6. Potpora poljoprivrednoj proizvodnji

6.1. Ciljevi agrarnog razvoja

Primarna poljoprivredna proizvodnja suočava se sa nizom problema koji koče njenu proizvodnost i negativno utiču na konkurentnost. Ovoj proizvodnji stoji na raspolaganju tek manji dio domaćeg tržišta i to sa onim njegovim potrošačima koji mogu platiti uglavnom niže cijene, nakon kojih proizvođačima obično ništa ne ostaje za akumulaciju iz koje bi se mogao razvijati ovaj sektor. Problem predstavlja, između ostalog, i nepostojanje zajedničke vizije o pravcu razvoja poljoprivrede u BiH.

Entitetska ministarstva poljoprivrede, te Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i upravljanje vodama BD BiH, koja su, između ostalog, zadužena i za razvoj politike poljoprivrede, pripremili su strategije razvoja poljoprivrednog sektora, te akcione planove, čija bi implementacija trebala rezultirati održivim i konkurentnim poljoprivrednim i prehrambenim sektorom.

Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u FBiH (2006-2010)¹⁰ prepoznaje slijedeće generalne razvojne ciljeve:

- Nastaviti sa obnovom sektora od posljedica rata. Očistiti minirana zemljišta i vratiti ih njihovoj ranijoj namjeni. Institucionalno ohrabrivati, te poljoprivrednim i drugim uposlenjima podržavati povratak izbjeglih i raseljenih osoba u domicilne sredine. Graditi vjersku, obrazovnu i informatičku infrastrukturu i tako unapređivati kvalitetu življenja u ruralnim sredinama.
- Kroz poticaje i carinsku zaštitu, te ostale mjere, uspostaviti održivi razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije, pa tako poboljšati njihovu efikasnost, profitabilnost i konkurentnost. Ojačati zadruge, preduzeća i druge proizvodne organizacije primarne poljoprivrede i povezivati ih sa prehrambenom industrijom.

¹⁰Na svojoj 164. sjednici, održanoj 07. ožujka 2011. godine, Vlada FBiH dala je suglasnost na produženje važenja Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH za dvije godine (2008-2012. godina), iz razloga što je implementiranje Strategije počelo tek u 2008. godini, a usvojena je za period 2006-2010. godine.

- Na temeljima modernih europskih zakona pravno institucionalizovati poljoprivredni sektor proizvodnje sa jasno definiranim statusom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i drugih subjekata kao njegovih organizacijskih jedinica.
- Razvijati tržište zemljišta i podržavati instituciju zakupa. Optimizirati uporabu zemljišta kroz održavanje procesa okrupnjavanja prema konkurentnim organizacijskim jedinicama. Privatizirati bivša državna poljoprivredna preduzeća.
- Osigurati dovoljne količine kvalitetne hrane za potrošače po pristupačnim cijenama. Proizvoditi hranu na temeljima poznatih zahtjeva i potreba domaćeg i vanjskog tržišta.
- Harmonizirati zaštitu zdravlja biljaka i životinja. Podržavati biološku i ekološku proizvodnju. Kontrolirati uporabu pesticida i herbicida u biljnim, te medicinskih lijekova u stočnim proizvodnjama.
- Uspostavljati referentne, te akreditirati postojeće i nove ispitne laboratorije. Omogućiti standardiziranje i certificiranje poljoprivrednih proizvoda, te uspostaviti sustav garancija i upravljanja kvalitetom. Graditi nove pogone za preradu hrane, kako bi bili spremni za EU sertifikaciju.
- Ustanoviti jedinstveno upravljanje poljoprivredom i ruralnim razvojem na državnoj razini. Izgraditi jedinstven ekonomski prostor na cijeloj teritoriji BiH i poticati razvoj jedinstvenog bh. tržišta hrane.
- Osigurati sudjelovanje u međunarodnoj trgovini poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda pod fer uvjetima. Pripremiti se za ulazak u WTO i osposobljavati se za pridruživanje i članstvo u EU. Elaborirati programe potpore i priprema za implementiranje Agencije za plaćanje, koja bi vršila raspodjelu iz fondova EU.
- Podupirati odabrane poljoprivredne i prehrambene proizvode kod izvoza, kako bi se smanjila negativna vanjskotrgovinska bilanca. Sprovoditi vanjsku medijsku propagandu radi privlačenja inostranih turista za dolazak u BiH.
- Čuvati i racionalno koristiti zemlju, vodu, gene i zrak kao dragocjene prirodne resurse domaće atmosfere. Povećati održivi ekonomski kapacitet poljoprivrednog i šumskog zemljišta, te mirujućih vodenih površina i vodotokova.

Strategija razvoja poljoprivrede RS do 2015. godine¹¹ ima za cilj da usmjeri razvoj poljoprivrednog sektora u RS na način koji proizilazi iz opredjeljenja razvoja tržišne ekonomije. Ciljevi dugoročnog agrarnog razvoja definirani su kroz slijedeće odrednice:

- Povećanje poljoprivredne proizvodnje i izvoza putem mjera koje povećavaju efikasnost, profitabilnost i konkurentnost proizvodnje, prerade i marketinga, racionalizacija poslovanja, smanjenje troškova i izmjena strukture proizvodnje.
- Aktiviranje prirodnih i ljudskih potencijala, kroz osmišljen poticaj malim i srednjim poduzećima i farmama u sferi agrobiznisa, povećanje uposlenosti, konkurentnosti i efikasnosti agroprerađivača, privatnih poduzetnika, te poticanje okrupnjavanja i razvoj komercijalnih gospodarstava.

---

¹¹Strategija razvitka poljoprivrede Republike Srpske do 2015. godine usvojena je na sjednici Narodne skupštine Republike Srpske, održanoj 18.07. 2006. godine.

- Povećanje obima domaće poljoprivredne proizvodnje, koristeći suvremena tehnološko-tehnička rješenja (posebno visoko produktivni sjemenski, sadni i rasplodni materijal), te obezbjeđenje solidnog (adekvatnog) dohotka proizvođačima.
- Povećanje proizvodnje za izvoz prepoznatljivih proizvoda visoke kvalitete, smanjenje uvoza poljoprivrednih proizvoda, a time i trgovinskog deficita.
- Obezbjedenje adekvatne razine proizvodnje i snabdijevanja kvalitetnom hranom po prihvatljivim cijenama za potrošače.
- Održavanje proizvodnog potencijala, zaštita okoliša, poticanje razvoja ruralnih područja kroz jačanje ruralnih zajednica, kao bitnog faktora za smanjenje siromaštva, i povećanje nepoljoprivrednog ruralnog upošljavanja, izbalansirana demografska pokrivenosti područja, kao važna pretpostavka za smanjenje praznjenja ruralnog prostora.
- Osposobljavanje Ministarstva za poljoprivredu kako bi bilo u stanju da odgovori svim obvezama koje proizilaze iz koncipiranja i vođenja suvremene, tržišno postavljene, agrarne politike i razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije.

U BD BiH pripremljena je, također, *Strategija razvitka poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka u BD BiH za period 2008-2013. godine*, kao i akcioni plan za implementaciju iste.

U postizanju navedenih ciljeva, resornim ministarstvima, te Odjeljenju za poljoprivredu BD BiH, na raspolaganju je niz instrumenta. Potpora unapređenju i povećanju poljoprivredne proizvodnje podrazumijeva i neophodnu proračunsku potporu, koja se sprovodi kroz određene mjere agrarne politike ministarstava. To je jedini oblik iz seta mjera agrarne politike koji funkcioniра u punom smislu u BiH. Međutim, proračun za poljoprivredu i ruralni razvoj u entitetima je i dalje nizak, te je potrebno povećati izdvajanje sredstava iz vladinih proračuna za subvencije u poljoprivredi, kao i efikasnije korištenje istih. Isto tako, ne postoji jasna politika dodjele subvencija koje se zasnivaju na proizvodnji i nisu usklađene sa vrstama mjera poljoprivredne politike EU. Stoga, najvažnije je usaglašavanje poticajne politike u poljoprivredi na razini cijele zemlje. To je neophodno iz niza razloga, a posebno zbog harmoniziranja propisa koji će osigurati da domaći proizvođači ostvaruju iste, ili približno iste, poticaje u poljoprivredi na cijeloj teritoriji BiH, uvažavajući da ona mora biti jedinstven ekonomsko-tržišni prostor.

6.2. Politika poticaja

6.2.1. Ukupna izdvajanja za poljoprivredu i ruralni razvitak– struktura po entitetima

Proračunska potpora poljoprivrednim proizvođačima u Bosni i Hercegovini u protekloj godini pružala se, uglavnom, po ustaljenom modelu koji je na snazi nekoliko posljednjih godina.

Male izmjene su zabilježene u Federaciji BiH, gdje su uvedene mjere potpore koje nisu bile na snazi ranijih godina, kao i izmjena regulatornog okvira za potporu (uvođenje pravilnika kojima se regulira potpora, i kroz mjere potpore proizvodnjama, ali i za mjere ruralnog razvoja¹²). Reguliranje potpore kroz pravilnike svakako predstavlja napredak u odnosu na ranije godine, kada je potpora regulirana sa više pravnih akata: Zakon o novčanim potporama, Program, Upustvo, Odluke i sl. U Republici Srpskoj se i dalje zadržao sustav dva akta kojima je regulirana potpora -

¹² Ranije su poticaji regulirani programima, te odlukama.

Zakon o obezbjeđenju i usmjeravanju sredstava za poticanje poljoprivrede i sela, te Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja. Brčko Distrikt, također, nije mijenjao pravni okvir. Česta izmjena pravilnika (posebno prošle godine u FBiH) i drugih akata kojim je regulirana potpora u poljoprivredi i dalje predstavlja problem, tako da je ponekad vrlo teško pratiti sve izmjene koje se rade.

Ukupna izdvajanja za potporu poljoprivredi i ruralnom razvoju u Bosni i Hercegovini 2011. godine bilježe pad u odnosu na prethodnu godinu. Pad izdvajanja za poljoprivredu posljedica je proračunske krize, koja je permanentno prisutna zadnjih par godina na području BiH, a eskalirala je u 2011. godini. Kao i ostali transferi iz proračuna, ni poljoprivreda nije pošteđena krize, tako da je u prošloj godini na ukupnoj razini zabilježen pad izdvajanja od 23,5 miliona KM.

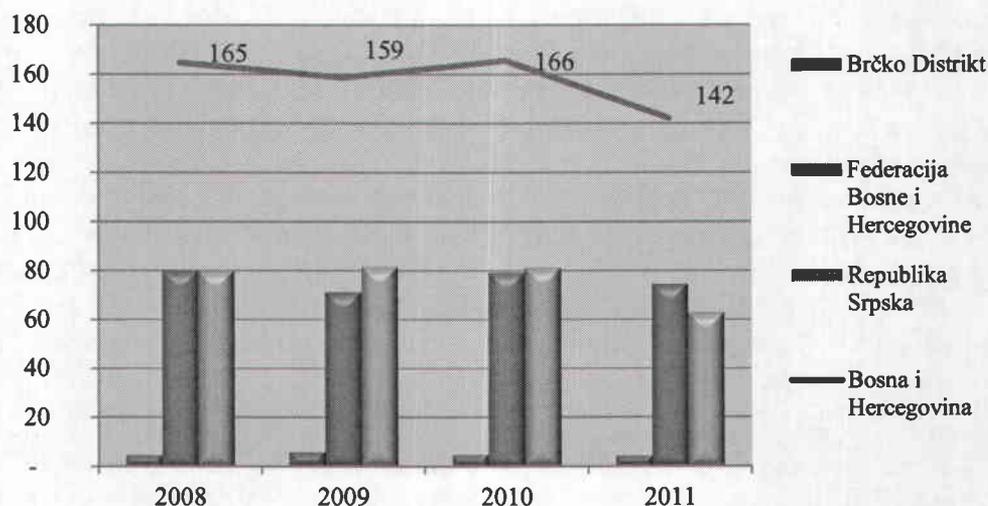
Tabela 42. Poljoprivredni proračuni u BiH (2008-2011) (u milionima KM)

	2008	2009	2010	2011
Brčko Distrikt BiH	4.646.316	6.055.822,80	5.066.820,9	4.557.774
Federacija BiH+Kantoni	80.068.922	71.126.748,3	79.393.279	74.636.608
Republika Srpska	80.000.000,0	81.547.605,36	81.186.160,17	62.862.495
Bosna i Hercegovina	164.715.238	158.730.176,4	165.646.260	142.056.878

Izvor: Ministarstva poljoprivrede: FBiH, RS, Kantona FBiH i Odjel za poljoprivredu BD BiH

Ukupna izdvajanja za poljoprivredu u 2011. godini iznosila su nešto više od 142 miliona KM, što predstavlja smanjenje od oko 14,24 % u odnosu na prošlogodišnji proračun. Pad izdvajanja je zabilježen na svim razinama (entiteti, kantoni, BD), međutim, najveći je, ipak, zabilježen u Republici Srpskoj.

Posmatrajući ukupnu potporu za poljoprivredu i ruralni razvoj na razini BiH, vidljivo je da u gotovo istom omjeru učestvuju oba entiteta (FBiH i RS). Za razliku od ranijih godina, kada je potpora u RS bila nešto viša, ove godine je situacija obrnuta, tako da FBiH preuzima primat u podršci. Najmanji obim potpore u apsolutnom iznosu svakako je sa razine BD BiH, što je i razumljivo, obzirom na veličinu Distrikta. Relativni pokazatelji bi, s druge strane, dali nešto drugačiju sliku (u smislu poređenja stupnja izdvajanja sa dostupnom poljoprivrednom površinom), gdje bi BD bio na prvom mjestu. U nastavku je data struktura potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH, uz poštovanje metodološkog pristupa razvrstavanja/klasifikacije mjera agrarne i ruralne politike.

Grafikon 12. Poljoprivredni budžeti u BiH za period 2008 – 2011 (u milijunima KM)
 Izvor: Ministarstva poljoprivrede: FBiH, RS, Kantona FBiH i Odjela za poljoprivredu BD BiH

6.2.2. Struktura potpore po grupama mjera

Struktura potpore po grupama mjera prvi je korak u predavljanju modela AP u Bosni i Hercegovini. Mjere potpore su podijeljene na pet grupa: mjere koje imaju izravni utjecaj na tržište (mjere potpore tržištu), mjere izravne potpore proizvođačima, mjere ruralne politike, općih usluga u poljoprivredi i ostalo, odnosno ono što nije moglo biti alocirano po gornjoj klasifikaciji.

Navedena podjela mjera potpore i zadržavanje istog metodološkog pristupa omogućuje komparaciju potpore kroz godine (kao i komparaciju između administrativnih jedinica zemlje, odnosno komparaciju sa regionalnim i EU politikama), kao i pravilnu interpretaciju, odnosno eventualnu intervenciju od strane kreatora.

U strukturi potpore prvo je prikazan zbiran pregled po grupama mjera na razini BiH, a potom su predstavljene iste grupe na razini administrativnih jedinica u državi.

Tabela 43. Struktura potpore po grupama mjera (2008–2011) (u milionima KM)

	2008	2009	2010	2011
Mjere potpore tržištu	4.433.562,1	2.390.557,7	9.722.886,2	3.889.555,7
Mjere izravne potpore proizvodnji	99.370.503	104.973.549	80.409.668	107.156.425
Mjere ruralne politike	52.599.462	38.380.399	61.671.616	15.622.326
Opće usluge u poljoprivredi	7.828.506	9.514.700	10.833.804	4.957.195
Ostalo (nealocirano na dr. mjestu) ¹³	483.205	3.470.971	3.008.286	10.431.376
Ukupno	164.715.238	158.730.176	165.646.260	142.056.878

Izvor: MVTEO BiH-proračuni na bazi podataka entitetskih i kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

¹³Visok iznos nealociranih sredstava rezultat je, u najvećoj mjeri, iznosa dugovanja iz prethodne godine.

Posmatrajući strukturu potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH, evidentno je da i dalje najveći obim iste ide kroz mjere izravne potpore proizvođačima, obzirom da u ovu grupu mjera spada potpora koja se isplaćuje u vidu premija, zatim plaćanja koja imaju karakter regresa, te, na kraju, i plaćanja po grlu, odnosno po hektaru površine. Nabrojane mjere su najpopularnije mjere potpore proizvodnji u Bosni i Hercegovini. Kroz ovu grupu mjera u prošloj godini je upućeno 107,1 milion KM (odnosno 75 % u relativnim iznosima), što je najviši zabilježeni iznos u posljednje četiri godine, posebno kada se radi o procentualnom učešću u ukupnom proračunu. Ovakav razvoj situacije, u kojoj ukupni iznosi potpore padaju, dok rastu potpore kroz grupu mjera izravno namijenjenim proizvodnjama, sasvim je opravdan, odnosno, bolje rečeno, sasvim normalan, jer kreatori politike kod kriza uvijek idu na mjere koje su najpopularnije za poljoprivrednike, a to mjere izravne potpore sigurno i jesu. S druge strane, i sa ekonomskog aspekta ovakav potez je opravdan, obzirom da su mjere usmjerene na izravnu potporu proizvodnji. Visok iznos izravne potpore u ovoj godini jednim dijelom rezultat je prenosa dugovanja iz prethodne godine, a koji je isplaćen u 2011. godini. Inače, problem knjiženja dugovanja u izvješćima sa entitetskoj razini nešto je što se mora hitno riješiti, obzirom da nema jasnih definicija na koji način se manipuliše dugovima¹⁴.

Druga grupa mjera po visini izdvajanja su mjere ruralnog razvoja. Iako su izdvajanja za ovu grupu mjera u prethodne dvije godine gotovo dostigle izdvajanja za mjere izravne potpore proizvođačima, u 2011. godini ista bilježe rapidan pad. Prije svega, to je rezultat simboličnog izdvajanja za ovu grupu mjera iz proračuna za poljoprivredu Federacije BiH, ali i pada izdvajanja u Republici Srpskoj. Za razliku od mjera izravne potpore, koje su „profitirale“ na krizi, mjere RR su bile te na kojima se štedjelo. Ovo nije novina, jer upravo mjere koje nisu izravno vezane za proizvodnju (kakav karakter imaju mjere RR, posebno mjere općih usluga u poljoprivredi) u najvećoj mjeri trpe krizne poteze kreatora agrarne politike. Kroz mjere koje imaju karakter ruralne politike u 2011. godini izdvojeno je tek 15,1 milion KM, odnosno 11 % od ukupnog proračuna. Često pominjana (kao negativna stvar u raspodjeli potpore) visoka razina variranja izdvajanja, kada je u pitanju RR, još jednom se pokazala na primjeru 2011. godine.

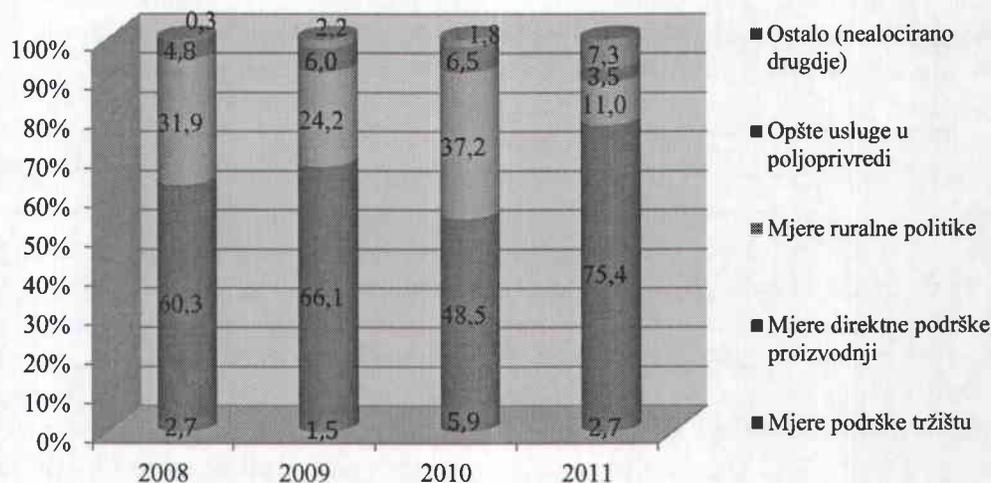
Ovo je posebno problem zbog činjenice da se u okviru mjera ruralnog razvoja izdvajaju sredstva za jačanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava (osa 1), koja naša poljoprivreda itekako treba. Variranja potpore po godinama ukazuje i na to da još uvijek nema jasnog i jakog starteškog opredjeljenja za ovu vrstu potpore. Umjesto toga, kod pojave deficita sredstava, među prvim za umanjivanje potpore su upravo mjere ruralnog razvoja.

Treća grupa mjera po visini izdvajanja iz poljoprivrednih proračuna u BiH su opće usluge u poljoprivredi. Kao i u slučaju mjera ruralnog razvoja, i mjere općih usluga u poljoprivredi u 2011. godini bilježe pad potpore.

Iako ovu grupu mjera čini čitav set izuzetno bitnih mjera, posebno sa aspekta očuvanja zdravlja ljudi i životinja (ne isključujući ni biljne kulture), zatim naučnih istraživanja i slično, izdvajanja za ista su ipak smanjena. Na ime općih usluga u poljoprivredi prošle godine je izdvojeno najmanje u odnosu na protekle četiri godine, tek nešto manje od 5 miliona KM, što predstavlja 3,5 % od ukupnog poljoprivrednog proračuna.

---

¹⁴Primjer je miješanje duga i prenosa za nedovršene proizvodnje, zbiranje duga, knjiženje duga pod „isplaćeno za 2009. iz proračuna 2010“ i sl.

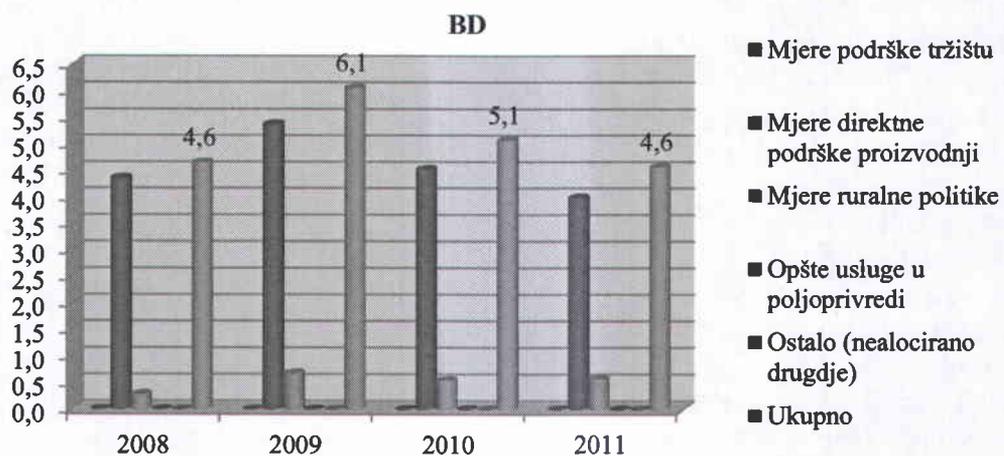
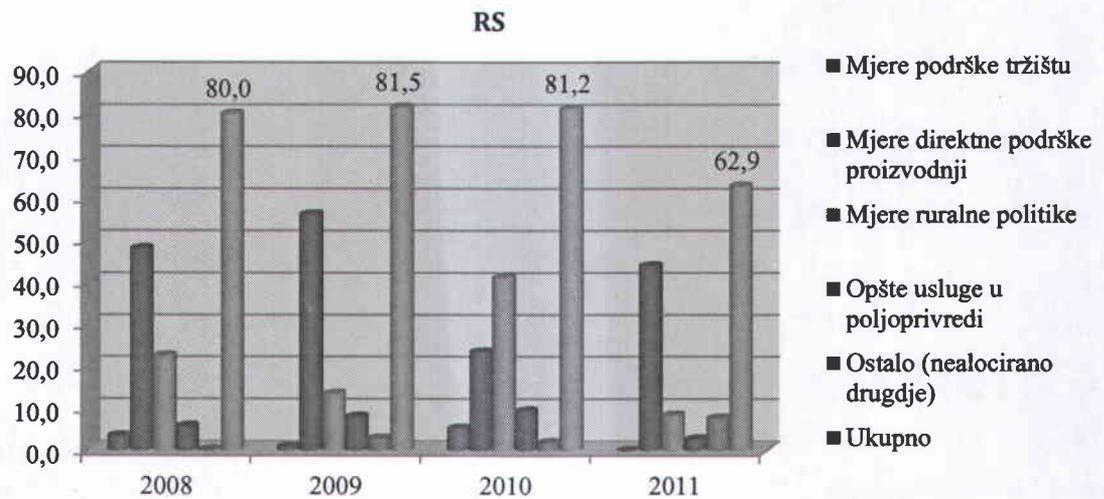
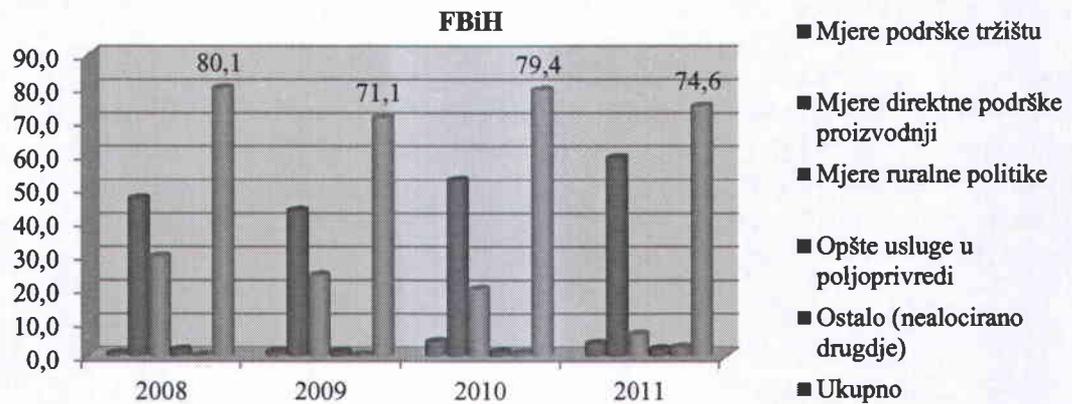
Grafikon 13. Procentualno učešće grupa mjera u ukupnom poljoprivrednom proračunu za period 2008- 2011

Izvor: MVTEO BiH-proračuni na bazi podataka entitetskih i kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD BiH

Mjerama potpore tržištu u BiH se tradicionalno daje malo značaja. Iako je u prethodnoj 2010. godini zabilježen značajan napredak u izdvajanju za ove mjere, u posmatranoj godini je došlo do pada potpore. Dok je u 2010. godini za ove namjene izdvojeno 9,77 miliona KM, odnosno 5,9 % ukupnog proračuna, čime se „odlijepilo“ od višegodišnjeg prosjeka, u 2011. godini je izdvojeno tek nešto više od 3,8 miliona KM, odnosno 2,7 % ukupnog proračuna. Treba naglasiti da ni izdvajanje iz 2010. godine nisu u potpunosti točna, obzirom da se sredstva za tržišne intervencije sa razine RS zbrajaju sa drugim vidovima potpore (vanredne potrebe). Pored našeg insistiranja na razdvajanju ove dvije kategorije potpore (razdvajanje podataka o realiziranoj podršci po linijama), do sada nismo naišli na razumijevanje, tako da, vjerovatno, postoje određena odstupanja u podacima.

Posljednju grupu mjera čine nealocirana sredstva ili ostalo. U ovoj grupi su svrstane sve mjere koje prema prethodnoj klasifikaciji nisu mogle biti sastavni dio bilo koje druge mjere. Najveći obim sredstava u ostalim plaćanjima pripada dugu koji nije strukturiran da bi se mogao podijeliti prema mjerama za koje je učinjen, zatim su tu još i rezerve, te plaćanja koja je nemoguće razvrstati po linijama potpore. Za razliku od prve dvije posmatrane godine, kad je iznos nealociranih sredstava bio nizak, u posljednje dvije godine isti ima trend rasta. Posebno je karakteristična zadnja, 2011. godina, kada se bilježi iznos od 10 miliona KM, odnosno 7,3 % ukupnog proračuna. Ovo je ujedno i jasan pokazatelj nelikvidnosti poljoprivrednih proračuna u zadnje dvije godine, obzirom da u strukturi nealociranih sredstava, u najvećem obimu, učestvuje dug.

U cilju komparativnog prikaza strukture potpore između razina administrativnih jedinica, u nastavku je dat grafički prikaz strukture potpore po glavnim grupama mjera na razini administrativnih jedinica (entiteta i BD) u BiH.

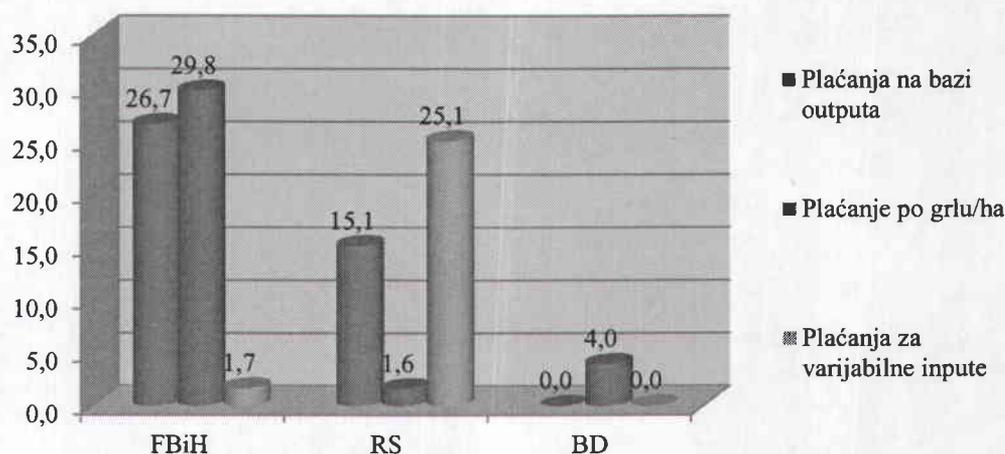
Grafikon 14, 15, 16. Struktura potpore po administrativnim jedinicama BiH za period 2008-2011 (u milionima KM)

Izvor: MVTEO BiH-proračuni na bazi podataka entitetskih i kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD BiH

6.2.3. Poređenje između entiteta i Brčko Distrikta po mjerama

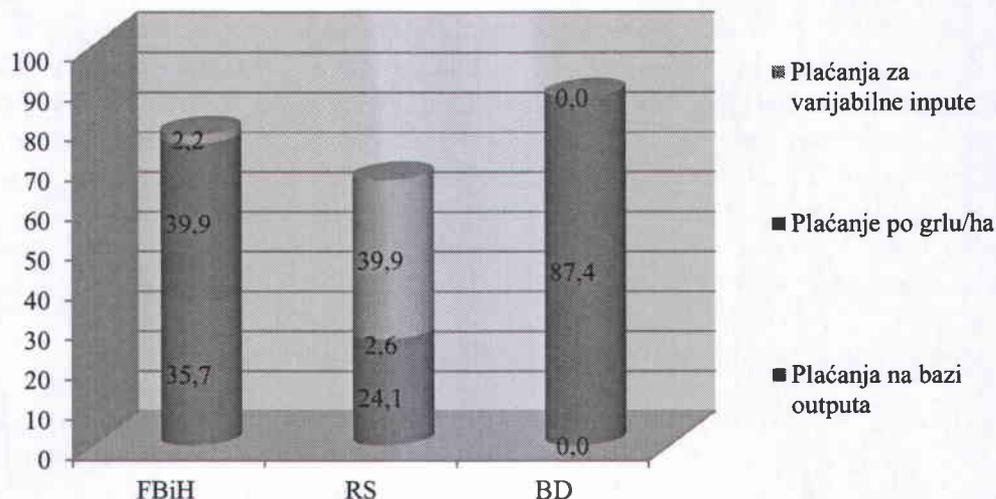
Harmonizacija mjera potpore predstavlja jedan od velikih problema kad je riječ o poljoprivrednoj politici u Bosni i Hercegovini. Neusklađen sustav potpore između entiteta i Brčko Distrikta jedan je od razloga što se BiH poljoprivreda ne oporavlja željenom brzinom. Neusklađenosti se bilježe kako prema vrstama mjera potpore, tako i prema kriterijima implementacije, odnosno visini potpore po jedinici mjere. Primjer disharmonije u podršci između administrativnih jedinica zemlje i upoređivanje potpore proizvodnji za 2011. godinu prikazani su grafikonom 17.

Grafikon 17. Poređenje mjera potpore proizvodnji između entiteta i BD BiH za 2011 (u 000 KM)

Izvor: MVTEO BiH-proračuni na bazi podataka entitetskih i kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD BiH

Poređenje ukazuje da je u BiH i dalje prisutna vrlo visoka razlika u podršci proizvođačima, kako prema mjerama preko kojih se ista upućuje, tako i prema vrijednostima po jedinici mjere, odnosno prema kriterijima implementacije. Dok su u FBiH dvije glavne mjere potpore potpora na bazi outputa i plaćanja po grlu/ha, koje imaju i gotovo identične vrijednosti, u RS situacija je dosta drugačija. Najveći obim potpore proizvođači dobijaju kroz plaćanja za varijabilne inpute /regrese/ za dizel gorivo i umjetno gnojivo, dok su plaćanja na bazi outputa (uglavnom premije za mlijeko) na drugom mjestu. Situacija u RS je drugačija od prethodne godine, kada su plaćanja na bazi outputa i regresi za inpute bili gotovo izjednačeni po iznosima. S druge strane, regresi za varijabilne inpute, u tipu dizel goriva i mineralnih gnojiva, nisu uopće zabilježeni kao mjera u Brčko Distriktu, dok u Federaciji BiH bilježimo određene iznose, koji su dati, prije svega, sa kantonalnih razina (Federalni poljoprivredni proračun nema ovu mjeru na snazi). Brčko Distrikt potporu proizvodnji uglavnom pruža kroz plaćanja po grlu (za animalnu proizvodnju), odnosno kroz plaćanja po hektaru za biljnu proizvodnju. Druge dvije mjere namijenjene podršci proizvodnje u entitetima (plaćanja na bazi outputa i regresi) nisu prisutne kao mjera u BD. Ako na sve ovo dodamo činjenicu da u entitetima i BD, čak i u okviru iste mjere, iznosi po jedinici nisu isti, kao i kriteriji za dobijanje potpore, onda je jasno o koliko se neusklađenoj politici radi. Ista ili slična situacija je i po pitanju drugih mjera (posebno mjera koje se podvode pod kategoriju ruralnih mjera).

Grafikon 18. Poređenje mjera potpore proizvodnji između entiteta i BD BiH za 2011 (u%)

Izvor: MVTEO BiH-proračuni na bazi podataka entitetskih i kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD BiH

Neharmonizirana politika potpore među entitetima i BD BiH problem je i za samu konkurentsku poziciju domaćih proizvođača, obzirom da se ovakvim pristupom disperziraju i sredstva koja se izdvajaju za potporu poljoprivredi, umanjujući njihov efekat. S druge strane, ovaj problem se reflektira i na učlanjenje u međunarodne organizacije, prije svega WTO i EU. Kada je riječ o WTO, jasno je da će BiH sa danom članstva u ovoj svjetskoj organizaciji preuzeti određene obveze u smislu praćenja domaće potpore (u jednom dijelu i smanjenja ili prestrukturiranja). Navedenu aktivnosti u BiH nije moguće efektivno realizirati bez suradnje entiteta i državne razine.

Kada je riječ o EU, odnosno o harmoniziranju domaće politike sa CAP EU, ni ovaj proces nije moguće početi bez prethodno postignute unutarnje/interne harmonizacije. Činjenice da se više od polovine legislative EU odnosi na poljoprivredu, da je oko 40 % proračuna EU namijenjeno poljoprivredi, da je potpora poljoprivredi odvojena od proizvodnje, te da se za ovakav sustav potpore moraju kreirati specijalni sustavi implementacije politike, govore u prilog komplikovanosti procesa harmonizacije. Na složenost i dugotrajnost procesa reforme politike potpore najbolje ukazuju iskustva pristupa Hrvatske, odnosno reforme politike potpore koje je Hrvatska poduzimala zadnjih nekoliko godina.

Stoga, u BiH se u narednom periodu moraju poduzeti značajniji koraci na ovom polju, kako bi se što prije započeo proces harmonizacije. Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja¹⁵ u BiH, u čijoj je nadležnosti većina ovih poslova, postao je operativan, te je realno očekivati da se u narednoj godini dese određeni pozitivni pomaci po pitanju harmonizacije domaće politike u prvoj fazi, a zatim i harmonizacije po drugim osnovama.

¹⁵ Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvoju formiran je Odlukom Vijeća ministara iz 2009. godine, kao uprava u sastavu MVTEO. Međutim, tek je krajem 2011. godine imenovan v.d. direktora Ureda, dok je za 2012. godinu planiran i proračun, odnosno upošljavanje određenog broja ljudi u Uredu.

Problemi koji se mogu javiti u procesima harmonizacije i daljnjeg razvoja modela potpore poljoprivredi u BiH su: neadekvatan mehanizam prikupljanja i dostavljanja podataka sa razine entiteta, kantona, općina; problem neadekvatnih klasifikacija podataka; problem sa dugovima i knjiženjima dugovanja; nejasno i zbirno predstavljanje pojedinih linija potpore (posebno u slučaju RS), pa i zbrajanje pojedinih mjera koje metodološki nisu spojive (tržišne intervencije i druge vanredne potrebe, zaštita zdravlja životinja i sl.). Nepostojanje uvezanog sustava dostave podataka o podršci negativno će se odraziti i u slučaju članstva u WTO, gdje ćemo biti obvezni da dostavljamo točne i metodološki klasifikovane podatke sa svih razina u određenom momentu (koji su sljedljivi, odnosno za koje se mora obezbijediti da su provjerljivi na traženje).

6.2.4. Struktura potpore po proizvodima/proizvodnjama

Pored prikazanog apsolutnog iznosa potpore i njene strukture, kako po grupama mjera, tako i distribucije po administrativnim jedinicama zemlje, dat je i prikaz transfera prema proizvodu/grupama proizvoda¹⁶, odnosno veza između transfera i proizvoda/grupa proizvoda za koje se ti transferi vežu. Ovakva podjela potpore značajna je sa više aspekata, a prvenstveno zbog ocjena koliko model potpore poljoprivredi u BiH, u stvari, ima utjecaja na trgovinske tokove. Prema klasifikaciji međunarodnih trgovinskih organizacija ili organizacija koje se bave praćenjem i analizom agrarnih politika, mjere agrarne politike koje se izravno vezuju za određeni specifični proizvod (*proizvodnja istog je uvjet za dobijanje potpore*) su štetnije za trgovinu, odnosno imaju više utjecaja na iskrivljenje trgovine tim proizvodom.

Mjere koje se vezuju za grupe proizvoda koje su namijenjene za sve proizvode imaju manji štetni utjecaj na trgovinu poljoprivrednim proizvodima. S druge strane, ovakva podjela omogućava uvid „podjele“ transfera prema proizvodima i ocjene koliko politika uspijeva u podršci ciljanim, strateškim proizvodnjama.

Tabela 44: Struktura transfera po proizvodima/grupama proizvoda

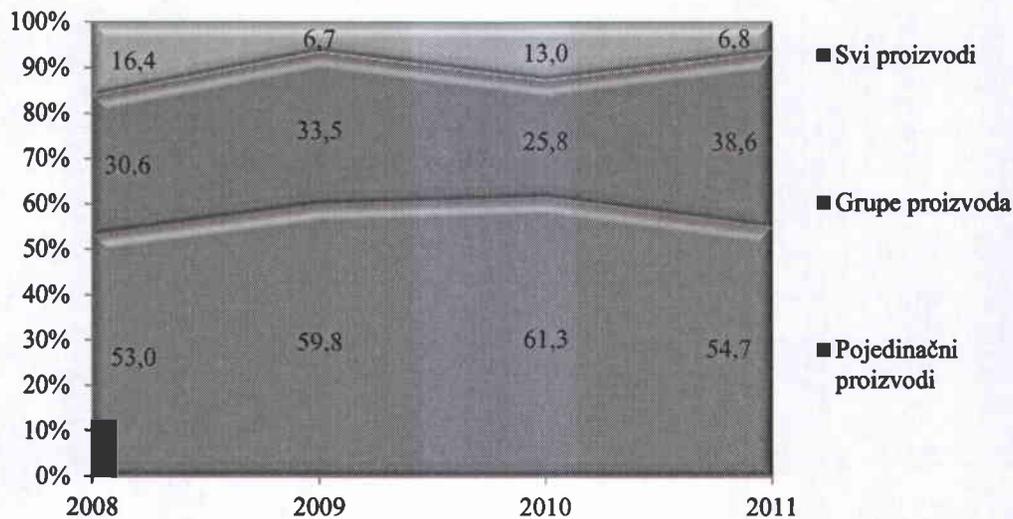
	2008	2009	2010	2011
Pojedinačni proizvodi	70.899.977,97	78.853.831,82	69.408.888,15	64.541.917,77
Grupe proizvoda	40.928.010,05	44.209.824,22	29.194.043,32	45.527.119,36
Svi proizvodi	21.959.340,36	8.901.383,63	14.688.242,98	7.998.315,57
Suma transfera za proizvode/proizvodnje	133.787.328	131.965.040	113.291.174	118.067.353
Ukupna potpora	164.715.238,1	158.730.176,4	165.646.260,3	142.056.877,7

Izvor: MVTEO BiH-proračuni na bazi podataka entitetskih i kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD BiH

U 2011. godini transferi za pojedinačne proizvode bilježe određeni pad, ali i dalje ostaju iznad najniže razine (54,7 %). Najveći obim potpore u BiH vezuje se za pojedinačne proizvode, sa rasponom od 53 %¹⁷ u 2008. godini, kada su bili i najniži, do 61,3 % u 2010. godini, kada bilježe svoj najveći iznos.

¹⁶ U sumi transfera koja je ovdje prikazana sudjeluju cjelukupna grupa mjera izravne potpore proizvođačima (sa podmjerama: plaćanja na bazi outputa, plaćanja po grlu/ha, regresi za inpute, kompenzatorna plaćanja), te investiciona ulaganja iz grupe mjera RR.

¹⁷ Od ukupnih transfera koji su namijenjeni proizvodima/grupama proizvoda/za sve proizvode.

Izvor: MVTEO BiH - proračuni na bazi podataka entitetskih i kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD BiH

Kada je riječ o samim proizvodima koji sudjeluju u transferima za pojedinačne proizvode, svakako najznačajnije mjesto zauzima mlijeko sa 35,11 % , što je više od polovine sredstava namijenjenih pojedinačnim proizvodima. Od ostalih pojedinačnih proizvoda koji participiraju u transferima značajna je potpora za goveđe i svinjsko meso, zatim piletinu, i na kraju med. U transferima za grupe proizvoda u najvećoj mjeri učestvuje grupa „biljna proizvodnja uopćeno“¹⁸, na koju otpada 13,48 %. Ovako veliki iznos je u najvećoj mjeri rezultat regresa za varijabilne inpute, koji se pružaju kao potpora poljoprivrednicima u RS. Na drugom i trećem mjestu su transferi za grupe voća i povrća (voće prosjek - 7,5 %, povrće - 3,11 %).

Tabela 45: Distribucija potpore po proizvodima

	2008	2009	2010	2011
Mlijeko (kravlje)	42.318.618,29	50.040.271,52	42.220.569,20	39.681.001,89
Mlijeko (ovčije i kozije)	65.088,68	144.403,15	211.588,65	352.937,80
Goveđe meso	6.177.660,00	4.338.158,01	6.802.841,63	5.139.670,00
Svinjsko meso	3.261.330,00	4.939.180,79	4.971.594,00	3.804.442,00
Ovčije meso	108.000,00	2.350.048,00	503.019,67	958.916,00
Pileće meso	1.312.753,55	1.908.323,69	2.037.791,07	1.497.253,56
Jaja	1.112.645,10	709.588,99	837.603,27	439.753,80
Med	2.755.341,30	2.826.835,80	3.190.197,30	3.236.814,40
Riba	1.247.755,37	1.314.197,96	998.060,03	424.515,45
Ćurčići	28.265,00	49.625,00	10.299,00	1.269,00
Konji	-	12.800,00	27.600,00	84.950,00

¹⁸ Nije bilo moguće definirati drugačiju grupu zato što su regresi za varijabilne inpute u RS praktično namijenjeni cjelokupnoj biljnoj proizvodnji.

Pšenica	2.780.131,51	2.853.716,24	2.277.122,97	1.964.186,28
Kukuruz	3.281.499,74	1.209.258,79	1.840.650,86	2.679.262,84
Ječam	112.059,00	25.000,00	15.000,00	25.362,50
Duhan	4.513.549,15	3.906.067,45	1.034.472,15	2.213.874,35
Krumpir	1.307.683,38	1.526.625,21	1.507.413,42	1.029.153,40
Soja	224.491,40	303.335,90	332.286,93	331.676,00
Grožđe	13.284,00	160.319,72	88.617,80	125.338,50
Gljive	33.764,00	33.440,00	-	30.200,00
LjIA bilje ¹⁹	246.058,50	202.635,60	502.160,20	521.340,00
Grupe proizvoda				
Povrće	3.105.560,33	3.663.298,33	3.641.317,97	4.867.814,12
Voće	10.239.710,31	10.709.183,07	10.052.242,31	6.303.205,93
Žitarice	452.132,80	263.310,47	118.220,28	380.162,81
Krmno i industrijsko bilje	823.569,65	506.229,80	1.091.800,78	1.120.738,68
Biljna proizvodnja - sve	19.242.958,89	20.495.125,58	752.609,93	27.541.874,36
Mlijeko i meso - goveda	4.858.775,07	7.208.129,97	9.210.762,05	1.426.938,46
Mlijeko meso ovce/koze	2.205.303,00	1.364.547,00	4.327.090,00	3.886.385,00
Svi proizvodi				
Svi proizvodi	21.959.340,36	8.901.383,63	14.688.242,98	7.998.315,57
Ukupno	133.787.328,38	131.965.039,67	113.291.174,45	118.067.352,70

Izvor: MVTEO BiH-proračuni bazi podataka entitetskih i kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD BiH

Transferi za sve proizvode bilježe znatan pad od bazne 2008. godine (od 16,4% u 2008. godini do 6,7 % u 2011. godini).

Ovo je, prije svega, rezultat smanjenih aktivnosti sufinansiranja kamata za kredite u poljoprivredi od strane kreatora politike (obzirom da u velikoj mjeri upravo ova mjera sudjeluje u ovim transferima), ali i generalno smanjenih aktivnosti na mjerama koje su, u principu, namijenje svim poljoprivrednim proizvodima.

Na kraju se, kao zaključak ovog dijela, može reći da prema raspodjeli transfera koji su prikazani model agrarne politike u BiH pokazuje odlike zastarjelih rješenja potpore. Naime, visoko (čak i previsoko) učešće pojedinačnih transfera u ukupnoj masi izravne potpore poljoprivredi nije uobičajeno u modernim politikama, gdje se većina transfera upućuje ili za grupe proizvoda, ili za sve proizvode (posebno u CAP EU, prema kojoj se moramo ravnati). Ovakva raspodjela je dodatan problem i sa aspekta WTO članstva, obzirom da podpora po pojedinim proizvodima ne smije prelaziti 5 % ili 10 % od vrijednosti proizvodnje datog proizvoda²⁰. Kako bi se prevazišli mogući problemi sa navedenim asocijacijama ili zajednicama, neophodno bi bilo povesti više računa o raspodjeli transfera potpore.

¹⁹ LjIA bilje – ljekovito i aromatsko bilje

²⁰ U zavisnosti od *de minimis* praga

6.3. Ostala potpora poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima

6.3.1. Prijedlog mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji

Tokom 2011. godine nastavljeno je sa procedurom informiranja Savjeta ministara BiH, te nadležne Komisije Parlamentarne skupštine BiH o poduzetim aktivnostima na realizaciji Prijedloga mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH. Na 5. sjednici Komisije za vanjsku trgovinu i carine Predstavničkog doma BiH, održanoj 24.08.2011. godine, razmotreno je i usvojeno šestomjesečno izvješće o realizaciji mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji Bosne i Hercegovine.

Također, na 8. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, održanoj 25.08.2011. godine, te 5. sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, održanoj 14.09.2011. godine, razmotreno je i usvojeno šestomjesečno izvješće o realizaciji mjera. Nakon donošenja šestomjesečnog izvješća, skladno kratkom roku informiranja nadležnih tijela o poduzetim aktivnostima, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, u suradnji sa drugim nadležnim institucijama, izradilo je Godišnje izvješće o realizaciji usvojenih mjera²¹, koje je, 29.04.2010. godine, upućen Savjetu ministara BiH na razmatranje i usvajanje. Savjet ministara Bosne i Hercegovine je na 154. sjednici, održanoj 29.06.2011. godine, razmotrio i usvojio Godišnje izvješće o realizaciji mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji Bosne i Hercegovine, uz zaključak kojim se zadužuje Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa da navedeni dokument dostavi Komisiji za vanjsku trgovinu i carine Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Godišnje izvješće je dana 29.08.2011. godine dostavljeno Komisiji za vanjsku trgovinu i carine Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH.

Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH je na 12. sjednici, održanoj 27. listopada 2011. godine, nakon usaglašavanja u Kolegiju Doma kao komisiji, usvojio zaključak iz Mišljenja Komisije za vanjsku trgovinu i carine o Izvješću iz oblasti poljoprivrede za Bosnu i Hercegovinu za 2010. godinu, razmatranom na 10. sjednici, održanoj 22.09.2011. godine: "Predlaže se da Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, osim redovnih izvješća, urgentno informira Komisiju za vanjsku trgovinu i carine u vezi s problemima do kojih dolazi prilikom realizacije ciljeva navedenih u Mapi puta i realizacije mjera Godišnjeg izvješća za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH, radi hitne reakcije u cilju njihovog otklanjanja".

Dana 29.12.2011. godine Savjetu ministara BiH, na razmatranje i usvajanje, dostavljeno je i treće izvješće o realizaciji mjera. Ovim Izvješćem pruža se pregled donesene legislative BiH i/ili izmjene postojeće u predviđenom vremenskom periodu, njihova implementacija, s naznakom značajnih problema u njihovom provođenju, te prikaz aktivnosti svih nadležnih institucija u jačanju uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji Bosne i Hercegovine.

---

²¹ Godišnje izvješće o realizaciji usvojenih mjera je 29.04.2010. godine upućeno Savjetu ministra na razmatranje i usvajanje, ali dok novi saziv Savjeta ministara nije formiran navedeno Izvješće nije razmatran o, niti usvojeno.

6.3.2. Mapa puta sa ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda animalnog i biljnog porijekla

Prema Planu i programu rada Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, od strane SPPŠRR izrađena su dva Izvješća o realizaciji Mape puta sa ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla. Izvješća su upućena Savjetu ministara BiH na razmatranje i usvajanje. Prvo Izvješće o realizaciji Mape puta je razmatrano i usvojeno na 150. sjednici Savjeta ministara Bosne i Hercegovine, održanoj 11. 05. 2011. godine. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je predložilo Savjetu ministara Bosne i Hercegovine da prihvati dostavljeno Izvješće, sa zaključkom da aktivnosti u predmetnom dokumentu predstavljaju prioritet u realizaciji zadataka nadležnih institucija u mreži hrane. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je, nakon višemjesečnog prikupljanja informacija od relevantnih institucija u mreži hrane, izradilo II Izvješće o realizaciji aktivnosti Mape puta sa ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla, koje je razmatrano i usvojeno na 165. sjednici Savjeta ministara, dana 26.10.2011. godine.

U cilju provođenja aktivnosti, usvojen je Zaključak za hitnu realizaciju aktivnosti iz predmetnog Izvješća, prevashodno Aktivnosti 1. i 4. iz *Mape puta sa ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla*, kako bi se moglo krenuti u realizaciju ostalih aktivnosti koje treba da predstavljaju prioritet u realiziranju zadataka nadležnih institucija u mreži hrane. Institucije zadužene za realizaciju ovih aktivnosti nisu se pridržavale roka implementacije istih, kao ni dostavljanja blagovremenih i potpunih izvješća Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, te je uz ova izvješća urađen je i tabelarni prikaz - *Analiza realiziranih aktivnosti Mape puta*. U toku 2011. godine predloženo je da se, u cilju realizacije i rješavanja zastoja u implementaciji Mape puta, formira interinstitucionalno tijelo - *Tehnički tim za realizaciju i rješavanje zastoja prilikom implementacije Mape puta*, koji bi bio sastavljen od visoko rangiranih službenika iz svih institucija uključenih u realizaciju ovog dokumenta. Rad ovog Tima rezultirao bi donošenjem i realizacijom zaključaka sa sastanka.

Uspostavljena je efikasna koordinacija korištenja potpore unutar projekata međunarodne zajednice u oblasti bezbjednosti hrane koji se implementiraju u BiH, što rezultira redovnim sastancima predstavnika projekata i Agencije za bezbjednost hrane BiH, Kancelarije za veterinarstvo BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, u koordinaciji sa predstavnicima MVTEO BiH, u toku čitave godine. Putem edukacije i korespodencije sa BHEPA-VTK BiH sprovode se aktivnosti koje će voditi konstantnom jačanju institucija za potporu proizvođačima. Imenovani su članovi ispred MVTEO BiH, Agencije za bezbjednost hrane BiH, Kancelarije za veterinarstvo BiH i Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, koji vrše stalnu korespodenciju i održavanje sastanaka sa predstavnicima mljekarskog sektora, te učestvuju u rješavanju postojećih problema.

MVTEO BiH je, na zahtjev Udruženja mljekara BiH, u suradnji sa projektom „Razvoj zakonodavne infrastrukture za sigurnost i kvalitetu hrane“, koji finansira švedska razvojna agencija SIDA, organizirao radionicu na temu *Zahtjevi za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u zemlje EU*, koja je održana 12.05.2011. godine u Sarajevu. U sklopu aktivnosti koje su provedene u okviru projekta „Razvoj zakonodavne infrastrukture za sigurnost i kvalitetu hrane“ realizirana je i posjeta mljekarama (7 mljekara), u periodu od 15-20.05.2011. godine.

U toku 2011. godine nastavljene su aktivnosti potpore razvoju laboratorijskih metoda, u cilju akreditiranja. Kancelarija za veterinarstvo BiH je sudjelovala u organizaciji međunarodno

priznatog međulaboratorijskog uporednog ispitivanja *ring/proficiency*, kao i uporednog ispitivanja između ovlaštenih veterinarskih laboratorija. Dodatno, održan je i konsultativni sastanak sa predstavnicima Instituta za akreditiranje BiH, gdje su razmijenjene informacije o procedurama akreditacije. U cilju potpisivanja MLA sporazuma sa *Europskom* kooperacijom za akreditaciju (EA), ekspertski tim EA je, u periodu od 30.05. do 02.06.2011. godine, obavio predocjenjivanje BATA-e. U Izvješću o ocjenjivanju ekspertski tim je konstatirao da postoji sveukupno povjerenje u opću sposobnost BATA-e i preporučio da se BATA može prijaviti za puno ocjenjivanje od strane EA, u cilju potpisivanja MLA u područjima:

- *Ispitni laboratoriji prema ISO/IEC 17025,*
- *Kalibracioni laboratoriji prema ISO/IEC 17025,*
- *Inspeksijska tijela prema ISO/IEC 17020.*

Puno ocjenjivanje BATA-e bi trebalo uslijediti tokom 2012. godine. Uspješno završenim punim ocjenjivanjem i potpisivanjem MLA sporazuma u navedenim područjima BATA će dati puni doprinos slobodnom protoku bh. proizvoda na inozemno tržište. Dodatno, provedene su aktivnosti za jačanje inspeksijskih službi, kao i uspostavljanje sustava registara u mreži bezbjednosti hrane. U organizaciji KzV BiH, u lipnju 2011. godine, održan je trening za inspektore koji obavljaju uzorkovanje i provođenje plana praćenja rezidua.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, u suradnji sa UNDP (United Nations Development Programme), organizovalo je okrugli sto na temu „Realizacija Mape puta sa ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla“, koji se održao 14.12.2011. godine, kao i radionicu na temu „Izvoz robe životinjskog porijekla u EU i iskustva u razvoju sustava bezbjednosti hrane u regionu“, održanu 15.12.2011. godine. Na ovim događajima razmatrana su pitanja vezana za realizaciju Mape puta, prilikom čega su izvršioци zaduženi za sprovođenje aktivnosti radili na konkretnim koracima potrebnim za implementaciju, kao i prioritnim aktivnostima neophodnim za izvoz proizvoda animalnog porijekla u EU. Razmijenila su se iskustva sa susjednim zemljama u svezi s načinom uspostavljanja sustava bezbjednosti hrane, te poticajima i preporukama u dobijanju izvoznih dozvola za EU tržišta

7. Politike u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja

7.1. Implementacija Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH

U cilju implementacije Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH („Sl. glasnik BiH“, 50/08), razvoja i osiguranja efikasnog usklađivanja, koordinacije, primjene i monitoringa strategija i akcionih planova u BiH u sektoru poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja, pružanja smjernica za prilagođavanje mjera koje će biti usklađene s rezultatima analiza, koordiniranja primjene svih instrumenata politike i mjera, čime se osigurava da su one sukladne strategijama sektora BiH i relevantnim međunarodnim sporazumima, i uspostavljanja i osiguranja usklađenosti i koordinacije programa, zakona i drugih propisa, te mjera u sektoru potrebnih za pregovore i ispunjavanje preuzetih međunarodnih obveza, uključujući ispunjavanje svih uvjeta koje se odnose na europske integracije na svim razinama vlasti, u 2011. godini nastavljena je implementacija aktivnosti započetih u prethodnom periodu.

7.1.1. Poljoprivredni informacijski sustav

Poljoprivredni informacijski sustav je sustav informacijske tehnologije koji upravlja informacijama koje se odnose na poljoprivredne podatke. Glavne potkomponente poljoprivrednog informacijskog sustava uključuju:

- Registar poljoprivrednih gospodarstava i registar klijenata,
- Sustav identifikacije zemljišnih parcela (LPIS),
- Sustav identifikacije i registracije životinja,
- Integrirani sustav administrativne kontrole (IACS),
- Fito-registar,
- Popis poljoprivrede,
- Mrežu računovodstvenih podataka na farmi (FADN),
- GIS okvir za područje istraživanja na bazi uzorka,
- Informacijski sustav o poljoprivrednim tržišnim cijenama.

Registar poljoprivrednih gospodarstava i Registar klijenata

Jedna od aktivnosti koja se u toku 2011. godine sprovodila u cilju uspostavljanja Registra poljoprivrednih gospodarstava i Registra klijenata BiH (RPG i RK BiH) odnosila se na usklađivanje prednacrt Odluke o Registru poljoprivrednih gospodarstava i Registru klijenata u BiH sa Zakonom o poljoprivredi, prehrani, šumarstvu i ruralnom razvoju BiH. U cilju realizacije navedne aktivnosti, Radna grupa za harmonizaciju registracije poljoprivrednih gospodarstava i registracije klijenata u BiH održala je nekoliko radnih sastanaka, a Prednacrt Odluke upućen je na mišljenje entitetskim ministarstvima i Odjelu za poljoprivredu BD BiH.

Pozitivno mišljenje na Prednacrt Odluke dostavilo je Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH i Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta. Obzirom da se čeka mišljenje Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS (MPŠV RS) na Prednacrt Odluke, ista će po realizaciji navedene aktivnosti biti dostavljena na usvajanje Savjetu ministra BiH.

Nastavak registriranja poljoprivrednih gospodarstava i klijenata u 2011. godini u FBiH rezultirao je sa pokretanjem produkcije u svih 79 općina. Do 31.12.2011. godine je u sustav RPG i RK upisano 37.578 poljoprivrednih gospodarstava i klijenata. Od ukupnog broja upisanih, 36.512 su poljoprivredna gospodarstva (35.728 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (PPG) i 784 pravnih subjekata) i 1.066 klijenata (461 fizička lica, a 605 pravni subjekti). Terenski monitoring se sprovodi kontinuirano.

U toku izvještajnog perioda urađena je rekonstrukcija server-sobe u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Programerska kuća koja je odabrana da izradi softver za RPG i RK u BiH, prema ugovoru, izradila je i sustav replikacije podataka sa entitetskih servera na razinu države. Potpuno funkcionalna replikacija je uspostavljena između servera u Ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH i Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Replikacija nekih transakcijskih podataka (npr. podaci o farmama i podaci o

korištenjima) se odvija dva puta u toku dana, nekih svako dva sata (npr. skenirani dokumenti), a kontrolnih podataka svako 3 minute.

U Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS (MPŠV RS) pokrenuta je i realizirana nabavka hardverske opreme za potrebe testiranja i produkcije, prema tehničkoj specifikaciji. U administrativnom centru Vlade RS je instalirana serverska oprema skladno IT standardima, sa naglaskom da nedostaje još komunikacione opreme. Izvršena je isporuka hardverske opreme i instalacija iste u svim poslovnicama APIF-a, koje su, prema ugovoru sa MPŠV RS, zadužene za unos podataka u RPG i RK na području RS. Za potrebe pilot testiranja novog softvera izvršena je obuka u Upravi APIF-a a.d. Banja Luka, gdje su obuku pohađali službenici Uprave i poslovnica Banja Luka, Gradiška, Laktaši i Mrkonjić Grad. Početak pilot faze nije definiran, pošto predstavnici RS smatraju da im još uvijek nije isporučena produkcijska verzija softvera. Nijedna poslovnica APIF-a još uvijek nije povezana sa serverom u MPŠV RS, niti je ijedan PC iz Ministarstva povezan sa ovim serverom. Trenutačno je u toku tender za nabavku provajdera za uspostavu VPN mreže na području RS, a server u MPŠV RS je, trenutačno, uključen samo na el. mrežu, i izvan je bilo kakvih komunikacija. Konfiguracija VPN konekcija između servera entiteta RS sa serverom MVTEO BiH nije urađena, dok Agencija za informaciono društvo RS i Generalni sekretarijat Vlade RS ne daju konačno mišljenje sa prihvatljivom strukturom IT sustava i razmjene podataka i ostaje nejasno da li će biti ikakve replikacije podataka prema MVTEO BiH. Iako je programerska kuća završila izradu sustava replikacije podataka, tek po dostavljanju mišljenja sa prihvatljivom strukturom IT sustava i razmjene podataka Agencije za informaciono društvo RS i Generalnog sekretarijata Vlade RS, MPŠVRS će se izjasniti o replikaciji podatka na državni server u MVTEO.

Brčko Distrikt nije obuhvaćen ugovorom za softver RPG i RK u BiH, ali je stalnim nastojanjima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u toku 2011. godine, od strane programerske kuće, izrađena i instanca za Brčko Distrikt, i postavljena replikacija za isto. U toku 2012. godine očekuje se početak registracije poljoprivrednih gospodarstava i klijenata u Brčko Distriktu, prema zajedničkom sustavu registracije.

Zaključno sa 31.12.2011. godine, na teritoriji BD BiH, prema starom sustavu, registrirano je ukupno 2.349 poljoprivrednih gospodarstava.

Sustav identifikacije zemljišnih parcela

Sustav identifikacije zemljišnih parcela je GIS sustav koji određuje lokaciju i omogućava fizičko mjerenje zemljišnih parcela, kao i održavanje jedinstvene serije oznaka za zemljišne parcele. LPIS evidentira tipove sustava proizvodnje, korištena područja i osigurava osnovu za procjenu rizika koji je povezan sa plaćanjima. Jedan od ciljeva LPIS-a je da spriječi dupla plaćanja za istu parcelu. U cilju daljnjeg jačanja poljoprivrednog informacijskog sustava, koje je započeto aktivnostima u okviru Projekta Poljoprivreda i ruralni razvoj i BiH AIS-a, u okviru procesa IPA programiranja za 2009. godinu, MVTEO BiH je kandidiralo projekat „Potpora za razvoj Poljoprivrednog tržišnog informacijskog sustava i Sustava identifikacije zemljišnih parcela“, u okviru kojega će se razviti i testirati metodološki pristup za LPIS sustav. U lipnju 2011. godine provedena je evaluacija tendera za odabir kompanije za pripremu projektnog zadatka i tehničkih

specifikacija za opremu. Projektni zadatak i tehničke specifikacije pripremljene su u suradnji predstavnika odabrane kompanije, entitetskih ministarstava poljoprivrede, Odjela za poljoprivredu BD i MVTEO BiH. Brza realizacija pripremnih aktivnosti u svezi sa početkom novog projekta (koja se očekuje u 2012. godini), i implementacija istog, doprinijele bi osiguranju kontinuiteta i postizanju rezultata i konačnih ciljeva prethodnih, i planiranog projekta.

Sustav identifikacije i registracije životinja

U toku 2010. godine konzultantska kuća iz Njemačke analizirala je postojeće sustave registracije, te pripremila tri izvješća sa preporukama vezanim za Registar identifikacije životinja u BiH. Pomenuta izvješća su usvojena u toku 2011. godine i na osnovu njih je napravljen funkcionalni zahtjev za softverom. U okviru projekta Poljoprivreda i ruralni razvoj (ARDP) predviđena je nabavka softvera za identifikaciju i registraciju životinja. Skladno naprijed navedenom, odabrana je firma koja će izraditi novi softver za Registar identifikacije i registracije životinja, kojim će biti omogućena registracija i praćenje kretanja, pored goveda, i ostalih domaćih životinja. Funkcionalnim zahtjevom je definirano da se ostvari komunikacija između Registra životinja i RPG i RK.

Fito-registar

Vijeće ministara BiH je, na prijedlog Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, donijelo Pravilnik o fito-sanitarnom registru. U okviru projekta WB „Poljoprivreda i ruralni razvoj“ predviđena je nabavka softvera za Fito-registar. Sukladno naprijed navedenom, provedena je procedura i odabrana firma koja će izraditi softver za Fito-registar. Funkcionalnim zahtjevom je definirano da se ostvari komunikacija između Fito-registra i Registra poljoprivrednih gospodarstava i klijenata.

Popis poljoprivrede

U toku 2011. godine glavne aktivnosti na poboljšanju statistike poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, koje sprovode Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku i Zavod za statistiku RS, bile su vezane za pripreme za Popis poljoprivrede u okviru IPA 2007 projekta BiH AIS. U sklopu IPA 2008 projekta regionalne statističke saradnje, uz tehničku pomoć eksperata Eurostat-a, finaliziran je obrazac za Popis poljoprivrede, definirana su pravila za buduću transmisiju podataka Eurostat-u (EUROFARM baza podataka), te izvršena kalkulacija standardnih outputa 2007 (SO) biljne i stočne proizvodnje, koja predstavlja prosjek SO 2005-2009. Set pitanja iz poljoprivrede, sa pragovima, dizajniran je i uključen u upitnik Popisa stanovništva u cilju dobijanja cjelokupne liste poljoprivrednih gospodarstava u BiH. Dobijena lista (Adresar) će se koristiti za buduću Popis poljoprivrede. Nakon donošenja Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH, 2013. godine, stvoriće se uvjeti za donošenje Zakona o popisu poljoprivrede u BiH i provođenje istog, najkasnije godinu dana nakon provođenja Popisa stanovništva (travanj 2014. godine). Donošenje Odluke o formiranju interresorne radne grupe i donošenje Zakona o popisu poljoprivrede u BiH očekuje se u 2012. godini, ili početkom 2013. godine. Procijenjeno je da je za Popis poljoprivrede u BiH potrebno oko 12 miliona KM.

Mreža računovodstvenih podataka farmi

U okviru BiH AIS projekta pokrenute su aktivnosti na uspostavljanju Sustava praćenja ekonomskog učinka farmi (FADN-a). Tokom 2011. godine nastavile su se aktivnosti na prikupljanju podataka za postojećih 120 farmi, realizirani su motivacijski sastanci i supervizijske posjete, pripremljena Access aplikacija za unos podataka, sprovedene su obuke (za popisivače i supervizore) o unosu podataka, izvršene su analize podataka i pripremljena izvješća prema tipovima proizvodnje. Prikupljanje podataka za prvu godinu istraživanja završeno je 30. lipnja 2011. godine. Dodatno, u suradnji eksperata BiH AIS projekta, predstavnika entitetskih ministarstava poljoprivrede, MVTEO BiH i statističkih institucija, pripremljena je Strategija budućeg razvoja i uspostavljanja FADN u BiH. Sve navedene aktivnosti, realizirane u okviru BiH AIS projekta, stvorile su dobar temelj za nastavak aktivnosti i održivost FADN sustava, koji se realizira u okviru projekta ARDP. U okviru ARDP projekta, uzorak za 2011. godinu proširen je za 64 nove farme (184 farme u uzorku) i angažirane su tri osobe, po jedna u svakom Ministarstvu, u funkciji FADN koordinatora .

GIS okvir za područje istraživanja na bazi uzorka

U suradnji sa IPA projektom BiH AIS, pripremljen je Prijedlog projekta za nastavak aktivnosti na uspostavljanju Sustava prostornog odabira uzoraka i prikupljanja podataka za potrebe poljoprivredne statistike (GIS AFSS) na razini BiH, koji će se financirati sredstvima WB, kroz projekat ARDP. GIS AFSS-om osiguraće se osnovni statistički podaci za BiH koji se odnose na ukupnu površinu poljoprivrednog zemljišta, te ukupnu proizvodnju glavnih usjeva i prinosa. Zbog brzine prikupljanja podataka i točnosti istih, GIS AFSS se često koristi kao prvi korak u dobijanju najvažnijih informacija u zemljama u kojima postojeći podaci u poljoprivredi imaju ograničenu vrijednost, kao što je slučaj u BiH. Sustav se, inače, može koristiti za praćenje promjena poljoprivrednih površina, te efikasnosti i rezultata poljoprivrednih i zemljišnih politika. Po uspostavljanju, sustav će se koristiti za izradu godišnje statistike koja je propisana Zakonom, te za praćenje promjena u korištenju zemljišta i poljoprivrednoj proizvodnji u zemlji.

Obzirom na rezultate BiH AIS projekta, koji je, između ostalog, na bazi pilot aktivnosti razvio i testirao metodologiju prikupljanja i obrade podataka, nabavio osnovnu opremu (hardver i softver) za realizaciju aktivnosti u pilot područjima, te osigurao obuku za predstavnike Ministarstava i tehničkih institucija u okviru radne grupe, navedeni Prijedlog projekta podržan je od strane entiteta. Sredstvima WB biće podržano prikupljanje podataka na terenu, te nabavka dodatne terenske opreme (GPS, IT oprema, karte), kao i tehnička potpora (ekspert, osoblje za superviziju i rad na terenu). Dodatno, predviđena je i nabavka WEB GIS licenci za entitetska ministarstva poljoprivrede, zajedno sa alatima za automatsku replikaciju podataka na centralnu lokaciju u MVTEO. Planirana je nadogradnja centralne WEB GIS aplikacije kako bi se efikasnije vršilo pohranjivanje veće količine podataka i proračun statistike. Tehničke institucije koje su sudjelovale u realizaciji pilot aktivnosti u okviru BiH AIS projekta (Federalni agropedološki zavod i Poljoprivredni institut RS) biće nosioci aktivnosti na prikupljanju i obradi, kao i pohranjivanju podataka na server. PIU jedinice oba entiteta započele su poslove na realizaciji aktivnosti koje su preduvjet za realizaciju projekta. Realizacija planiranih aktivnosti očekuje se tokom 2012. godine.

Informacijski sustav o poljoprivrednim tržišnim cijenama

Aktivnosti vezane za uspostavljanje Poljoprivrednog tržišnog informacijskog servisa (PTIS) u toku 2011. godine nastavile su se u suradnji sa FARMA projektom. U periodu od 31.01. do 02.02.2011. godine za predstavnike entitetskih ministarstava poljoprivrede i MVTEO BiH organizovana je studijska posjeta Albaniji i Crnoj Gori, u cilju prenosa iskustava i praktičnih znanja u svezi sa uspostavljanjem poljoprivrednog tržišnog informacijskog sustava. Također, putem FARMA projekta realizirana je inicijativa MVTEO za angažiranje konsultanta koji bi usmjeravao rad radne grupe za PTIS, posebno u domeni organizacije operativnog dijela servisa. S tim u svezi, u ožujku 2011. godine organiziran je sastanak radne grupe za PTIS, ali zbog loše zainteresiranosti članova da prisustvuju navednom, sastanak je odložen i prekinut je angažman tehničke pomoći FARMA projekta. Aktivnosti koje je radna grupa za PTIS realizirala tokom rada predstavljaju temelj za nastavak i implementaciju aktivnosti IPA 2009 Projekta *Potpura za razvoj Poljoprivrednog tržišnog informacijskog sustava*. U lipnju 2011. godine provedena je evaluacija tendera za odabir kompanije za pripremu projektnog zadatka i tehničkih specifikacija za opremu. Projektni zadatak i tehničke specifikacije pripremljene su u suradnji predstavnika odabrane kompanije, entitetskih ministarstava poljoprivrede, Odjela za poljoprivredu Brčko Distrikta i MVTEO BiH.

Realizacija aktivnosti i implementacija IPA projekta *Potpura za razvoj poljoprivrednog tržišnog informacijskog sustava* trebala bi započeti tokom 2012. godine. Ukoliko implementacija projekta započne skladno planu, PTIS bi trebao postati funkcionalan krajem 2012. godine, s tim što će dalje aktivnosti razvoja i uspostavljanja cjelokupnog sustava nastaviti entitetska ministarstva poljoprivrede, Odjel za poljoprivredu Brčko Distrikta i MVTEO BiH.

7.1.2. Odbor za koordinaciju informacija u poljoprivredi (Odbor za KIP)

Odbor za koordinaciju informacija u poljoprivredi (Odbor za KIP) je tokom 2011. godine, sukladno nadležnostima koje su propisane člankom 16. Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku, Planom rada za 2011. godinu i aktivnostima BiH AIS projekta, održao sedam sastanaka. Sastanci su organizirani u suradnji, i uz potporu, projektnog tima IPA 2007 BiH AIS projekta.

Jačanje kapaciteta Odbora, te usavršavanje znanja po pitanju informacijskih i statističkih sustava realizirano je skladno Planu obuka za 2011. godinu. U kontekstu jačanja kapaciteta članova Odbora i drugog osoblja u institucijama koje su uključene u uspostavljanje AIS-a i razvoja sektora poljoprivrede i ruralnog razvitka u BiH, organizirana je studijska posjeta DG AGRI, tokom koje se povećala svijest svih učesnika o važnosti AIS-a i podataka za kreiranje politika i donošenje odluka, uz konstataciju da je BiH na samom početku kada je riječ o uspostavljanju ovako složenih sustava. Aktivnosti na uspostavljanju AIS-a, započete uz tehničku pomoć BiH AIS projekta, u toku 2011. godine u potpunosti su implementirane i realizirane.

U okviru prve komponente projekta *Izgradnja kapaciteta institucija uključenih u stvaranje bh. poljoprivrednog informacijskog sustava*, u suradnji sa projektnim timom, MVTEO BiH je pripremlilo *Nacrt Strategije/Akcionog plana za uspostavljanje AIS-a*, koji se sastoji od dva glavna dokumenta - Opis ključnog AIS-a i Razvoj AIS-a, te tri prateća dokumenta, koja se odnose na pregled pravne stečevine u kontekstu AIS-a, detaljne operativne zahtjeve ključnih potkomponenti AIS-a i pitanja vezana za zemljište u razvoju poljoprivrede i AIS-a.

Dokumenti su revidirani i dopunjeni sa prijedlozima članova Odbora. SPPŠRR, u okviru MVTEO BiH, pokrenuo je aktivnosti prosljeđivanja dokumenta na razmatranje i usvajanje. Također, uz tehničku pomoć, razvijena je i platforma za integraciju, razmjenu i diseminaciju podataka.

Izvješće o radu Odbora za KIP za 2010. godinu je, nakon usvajanja od strane ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, dostavljeno institucijama čiji su predstavnici članovi Odbora.

7.1.3. Savjetodavno Vijeće za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvoj

Savjetodavno Vijeće za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvoj BiH je tokom 2011. godine održalo dvije, od predviđene četiri, sjednice. Glavni razlozi smanjenog broja sjednica ogledaju se u dugom postupku utvrđivanja i dostavljanja imenovanih članova od strane nadležnih institucija, te usporen proces razmatranja i usvajanja istih od strane Savjeta ministara Bosne i Hercegovine.

Godišnje izvješće o radu Savjetodavnog vijeća za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvoj Bosne i Hercegovine, za 2011. godinu, određeno je promjenama u organizacionom sastavu Vijeća. Navedene izmjene izvršene su na temelju zahtjeva upućenih od strane članova Savjetodavnog vijeća, a sve u cilju njegovog operativnijeg rada, razvoja bolje međukomunikacije i aktivnijeg sudjelovanja u diskusiji o sektorskoj strategiji i politici u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja. I pored navedenih okolnosti, Savjetodavno Vijeće za poljoprivredu je, posredstvom redovitog izvještavanja, dostavilo Ministarstvu niz prijedloga i zaključenih mišljenja.

7.1.4. Savjetodavne službe i inspekcije u BiH

7.1.4.1. Savjetodavne službe

U FBiH nije riješeno pitanje sustava organizacije stručne poljoprivredne savjetodavne službe, kao i u njenim postojećim županijskim fragmentima, funkcionišući bez federalnog krovnog dijela i bez zakonskog temelja, za razliku od RS, gdje Agencija za pružanje stručnih usluga u poljoprivredi funkcionira kao jedinstven pravni subjekt. Situacija jasno ukazuje da nema ni definiranih institucionalnih nadležnosti i odgovornosti, kao ni jedinstvenog programa rada. FMPVŠ je preduzelo intenzivne aktivnosti na donošnju Zakona o poljoprivrednim savjetodavnim službama u FBiH, koji je u formi prijedloga upućen u parlamentarnu proceduru, a nakon toga vraćen na dalju doradu i izmjene.

Aktivnosti MVTEO BiH su i dalje vezane za proceduru donošenja Odluke o jedinstvenoj proceduri licenciranja privatnih savjetodavnih službi i certificiranja poljoprivrednih savjetodavaca u BiH. Odluka je definirana u cilju kvalitetnijeg i efikasnijeg pružanja savjetodavnih usluga, na način kako bi se postigla sigurnost kod poljoprivrednih proizvođača da su preporuke i savjeti dobiveni od stručnih i odgovornih lica.

Radna grupa za koordinaciju savjetodavnih službi u BiH nastoji pripremiti prijedlog kriterija za pružanje kvalitetnih savjetodavnih usluga, u cilju stvaranja efektivnije poljoprivredne savjetodavne službe i kvalitetnijih usluga pružaoca savjetodavnih usluga. Kriteriji ističu višestruki pristup pružanja savjetodavnih usluga i povećani značaj pružaoca savjetodavnih usluga, kao i

promjenu stava prema poljoprivrednim proizvođačima, koji su, zapravo, klijenti sposobni za traženje usluga koje su im potrebne.

Za uspostavljanje mreže računovodstvenih podataka farmi, jedna od ključnih karika u realizaciji aktivnosti na terenu svakako je savjetodavna služba. U okviru BiH AIS projekta, kroz implementaciju pilot aktivnosti na razvoju Mreže računovodstvenih podataka farmi za prikupljanja podataka, kao i rada sa farmerima, angažovano je 12 sakupljača podataka, odnosno savjetodavaca u oba entiteta. Prikupljanje podataka sa terena u Republici Srpskoj je obavljala savjetodavna služba, a, usljed nedostatka savjetodavne službe na razini Federacije BiH, za ove aktivnosti angažovani su konsultanti u okviru ARDP projekta. Da bi se sve aktivnosti u okviru pomenutog projekta obavljale što kvalitetnije i efikasnije, u toku 2011. godine organizirane su brojne obuke za savjetodavce/sakupljače podataka o različitim tematskim cjelinama, a koje se odnose na FADN (pristup farmeru, način prikupljanja podataka, popunjavanje obrazaca i vođenje evidencije na farmama i dr.).

Da bi se premostio period neuspostavljanja strukture savjetodavne službe u Federaciji, i kontinuirano nastavilo sa prikupljanjem podataka i aktivnostima FADN-a, potrebno je angažirati isto osoblje koje je sudjelovalo u obukama i radilo na prikupljanju podataka za FADN.

7.1.4.2. Inspeksijske službe u BiH

Fitosanitarni nadzor u BiH, kako u prekograničnom prometu robama biljnog karaktera, tako i u nadzoru u unutrašnjosti, razdijeljen je u tri administrativno-upravna segmenta: FBiH, RS i BD BiH. Fitosanitarna inspekcija organizirana je u Federalnoj upravi za inspeksijske poslove FBiH, Republičkoj upravi za inspeksijske poslove RS i Uredu gradonačelnika - Inspektorat Vlade BD BiH, i isti su odgovorni za rukovođenje i rad fitosanitarne inspekcije, kako na granici, tako i za provođenje nadzora u unutrašnjosti.

Pravilnik o uvjetima za imenovanje fitosanitarnog inspektora („Sl. glasnik BiH“, br. 33/10), koji je izradila UzZB BiH, potrebno je implementirati na razini entiteta, a do donošenja svih podzakonskih akata u praksi primjenjuje se državno i entitetsko zakonodavstvo.

Na osnovu Zakona o inspekcijama u FBiH („Sl. glasnik BiH“, br. 69/05 i 17/06) i Zakona o inspekcijama u RS („Sl. glasnik RS“, br. 113/05 i 74/10), Inspektorat BD BiH na temelju Zakona o inspekcijama BD BiH („Sl. glasnik BD BiH“, br. 24/08 i 25/08) i ostalih propisa, obavlja se inspeksijski nadzor, u cilju osiguranja izvršavanja zakona, drugih propisa i općih akata, regulira se organizacija organa za inspekcije i rukovođenje tim organima, djelokrug inspekcija, prava, obveze i odgovornosti inspektora, međusobni odnosi inspekcija i druga pitanja od značaja za funkcioniranje inspeksijskog sustava u FBiH, RS i BD BiH.

Granična veterinarska inspekcija je organizaciona jedinica UzV BiH, nadležna za obavljanje pregleda, kontrole i nadzora roba i proizvoda životinjskog porijekla koji se uvoze u BiH, izvoze iz BiH ili provozu kroz BiH.

Unutar Federalne uprave za inspeksijske poslove, u segmentu nadzora na temeljima sigurnosti hrane, djeluju tri inspektorata: poljoprivredni, veterinarski i sanitarno-zdravstveno-farmaceutski. Obzirom na broj inspektora na razini kantona/općina (oko 60 veterinarskih, oko 40 sanitarnih), težište nadzora po ovim osnovama je na toj razini.

Na kantonalnoj razini, unutar kantonalnih poljoprivrednih inspektorata, nema uspostavljene fitosanitarne inspekcije, niti zasebne inspekcije za hranu. U organizacionoj strukturi Federalne uprave ne postoji zaseban inspektorat ili inspekcija za sigurnost hrane. Koordinacija nadzornih

aktivnosti sa AzSH BiH, po ovim okvirima, realizira se preko kontakt osobe za RASFF u Federalnoj upravi, glavnog inspektora sanitarno-zdravstveno-farmaceutске inspekcije.

Obzirom da Zakonom o hrani, a ni nekim drugim podzakonskim aktom proisteklim na temelju tog Zakona, nisu definirane podjele u nadležnosti/prirodi nadzora svake od navedenih inspekcija ponaosobice, resorni materijalni propisi ovih inspekcija služe kao element definiranja za pripadajuće nadzorno postupanje.

Kontrolu prehrambenih proizvoda, uključujući i kontrolu hrane za životinje u RS, sukladno Zakonu o inspekcijama u RS („Sl. glasnik RS“, br. 74/10), vrši inspekcija za hranu. Kontrola hrane podrazumijeva sam ulazak prehrambenih proizvoda na granici do distribucije i potrošača u RS. Inspekcija u RS je organizovana na dvije razine: Republička inspekcija za hranu, koja trenutačno upošljava 14 inspektora i Općinska inspekcija, koja broji oko 50 inspektora.

Sukladno Zakonu o inspekcijama BD BiH, veterinarska, sanitarna, fitosanitarna i poljoprivredna inspekcija su organizirane pri Inspektoratu BD BiH.

Inspektorati razvijaju operativnu suradnju s nadležnim agencijama na razini BiH, u cilju realizacije sustava brzog djelovanja Agencije za nadzor nad tržištem BiH, AzSH BiH, UzV BiH i UzZZB BiH, kao i entitetskih organa, resorno odgovornih po ovoj problematici u cilju implementacije zakonodavstva.

Inspektorati su tokom 2011. godine obavljali inspeksijske radnje na utvrđivanju stanja provođenja propisa kod pravnih i fizičkih lica unutar njihovih djelatnosti, u cilju sprečavanja i uklanjanja nedostataka u provođenju tih propisa. Inspeksijske aktivnosti su definirane godišnjim i mjesečnim programom rada, što podrazumijeva nadzorne aktivnosti po oblastima primarne poljoprivredne biljne i animalne proizvodnje, ribarstva (akvakultura, udruženja sportskih ribolovaca) i pčelarstva, prometa reguliranog pripadajućim propisima, poticaja u poljoprivredi, zaštite i korištenja poljoprivrednog zemljišta, obezbjeđenja zdravstveno sigurnog (fitosanitarni nadzor) i neometanog unutarnjeg i prekograničnog prometa robama biljnog karaktera, proizvoda od bilja i zaštitnih sredstava za primjenu u poljoprivredi.

Između ostalog, inspektorati uzimaju aktivno učešće u postupcima izrade zakonskih i podzakonskih propisa na svim razinama. Kao članovi imenovani od strane VM BiH, inspektori iz sastava ovih Inspektorata aktivni su dio Radne grupe za europske integracije za oblast poljoprivrede, sigurnost hrane i ribarstva. U 2011. godini nastavile su se aktivnosti obuka za predstavnike bh. institucija u mreži hrane na implementaciji HACCP principa, pod naslovom „Quality and Regulatory Infrastructure Development for Food Safety & Quality in B&H“. S tim u svezi, u periodu od 10-14. siječnja 2011. godine održana je obuka o HACCP –u, međunarodno prihvaćenom i najefikasnijem sustavu za proizvodnju zdravstveno ispravne hrane. HACCP je zakonska obveza u mnogim državama svijeta. Imajući u vidu da jedan broj djelatnika veterinarskih sektora ministarstava poljoprivrede nije prošao navedene obuke, MVTEO - Sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, uz suglasnost Konzorcija Projekta „SIDA&SWEDAC“ i "Quality and Regulatory Infrastructure Development“, pokrenuo je inicijativu da se, od strane ovog Projekta omogući obuka - priprema za akreditaciju ovlaštenih veterinarara, sukladno "Općim kriterijima za rad različitih organa koji vrše inspekcije", sukladno zahtjevima ISO/IEC 17020 (EN 45004). Polazeći od zahtjeva Uredbe EC 882/2004, koja zahtjeva da ovlašteno kontrolno tijelo mora biti akreditovano sukladno istom standardu, ova inicijativa se realizirala u periodu od 17-22.01.2011. godine, po konceptu treninga trenera.

Pored predstavnika inspekcijskih tijela i ministarstava iz mreže hrane, koji su pozvani na ovu obuku u cilju uspostavljanja efikasnog sustava sigurnosti hrane u BiH, na obuci su, pored Zavoda za javno zdravlje Republike Srpske, sudjelovali i Zavod za javno zdravlje FBiH, predstavnici ZZJZ Kantona Tuzla i Sarajevo, te predstavnici Općinske sanitarne inspekcije Tuzla.

7.1.5. Infrastruktura kvalitete i robne rezerve

Radna grupa za koordinaciju infrastrukture kvalitete inicirala je izradu sveobuhvatnog dokumenta o trenutnom stanju laboratorijskog sustava u Bosni i Hercegovini, na temelju čega je započeta izrada dokumenta *Analiza Status-a Quo Mreže Laboratorija*.

Implementacijom projekta analizirano je postojeće stanje laboratorijskog sustava u Bosni i Hercegovini, izvršena procjena laboratorija, i analiza problema, te su dati slijedeći zaključci i preporuke za unapređenje laboratorijskog sustava:

- Reorganizacija sustava trebalo bi da ima za cilj izradu mreže laboratorija za sigurnost hrane, raspodijeljenih širom BiH, tako da pokrivaju cijelu zemlju, uzimajući u obzir geografske i entitetske karakteristike. Posebnu pažnju trebalo bi posvetiti sprečavanju preklapanja aktivnosti, te jačanju koordinacije između laboratorija koje su uključene u sustav,
- Izrada Strategije za unapređenje mreže laboratorija za sigurnost hrane koja bi trebala da uključi izvjestan broj laboratorija koje će biti određene kao službene laboratorije za kontrolu i državne referentne laboratorije, te plan za njihovu obnovu. Broj i lokacije laboratorija treba da budu utvrđeni u odnosu na njihov kapacitet za obavljanje analiza, te njihov sadašnji i očekivani obim rada. Dokument treba da razjasni odnos između Agencije za sigurnost hrane i laboratorija, sa posebnim osvrtom na sustav koji će se realizirati u smislu prikupljanja podataka od službenih kontrola.
- Posebne odredbe trebalo bi da definišu ulogu, odgovornosti i nadležnosti državnih referentnih laboratorija. Državne referentne laboratorije trebalo bi da budu potpuno opremljene, a njihovo osoblje u cjelosti obučeno kako bi moglo ispunjavati svoje odgovornosti u svezi sa propisima koji se odnose na sigurnost hrane i sukladno zahtjevima Uredbe EK 882/2004, a što bi konačno trebalo rezultirati definiranjem područja za koje je potrebno ovlastiti referentne laboratorije, sukladno Aneksu VII navedene Uredbe. Navedena Uredba dopunjena je Uredbom ES 776/2006, što je trenutno najnoviji dokument EU iz ove oblasti.

Tokom 2011. godine implementiran je SIDA projekat *Razvoj zakonodavne infrastrukture za kvalitetu i sigurnost hrane u Jugoistočnoj Europi*, čiji je temeljni cilj uspostavljanje integralnog sustava sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini. S tim u svezi, date su i preporuke za izmjenu i dopunu postojećeg zakonodavstva, kao i za neophodno donošenje podzakonskih akata iz oblasti službenih kontrola hrane i hrane za životinje, sukladno EU propisima.

MVTEO je u 2011. godini, uz tehničku pomoć FAO, izradio *Nacrt Akcionog plana za izradu strategije za sigurno snabdijevanje hranom u Bosni i Hercegovini*, u okviru kojeg su navedene aktivnosti i prioriteti za jačanje postojećih, ili izgradnju novih ,elemenata sustava osiguravanja hrane u zemlji, a koji bi doveli do:

- *boljeg praćenja situacije u pogledu sigurnog snabdijevanja hranom i razvoja,*
- *povećanja poljoprivredne proizvodnje,*
- *poboljšanja poljoprivredne trgovinske bilance, i*
- *boljeg pristupa hrani i njene veće raspoloživosti.*

Izvršena je procjena potreba za ključnim robama za rezerve za vanredne situacije, date su opcije za upravljanje tržištima žitarica i predložen institucionalni okvir sa svim predloženim potencijalnim programima i institucijama koje su kompatibilne sa zahtjevima budućih europskih integracija.

Nacrt Plana za izradu strategije za sigurno snabdijevanje hranom u BiH bazira se na temeljnim političkim pristupima i prioritetima za rast poljoprivrednog sektora, boljeg upravljanja tržištem i rezervama, i poboljšanim sigurnim snabdijevanjem hranom u zemlji, a to su:

1. Usvajanje sveobuhvatne politike za rast poljoprivredne proizvodnje, trgovine i izvoza, kako bi se poboljšala situacija u pogledu nacionalne platne bilance, u pravcu pozitivne trgovinske bilance poljoprivrednih proizvoda;
2. Privlačenje investicija u poljoprivredi i preradi hrane, kako bi se povećala produktivnost i konkurentnost;
3. Programi za ruralni razvoj, kako bi se restrukturisala poljoprivreda i (iznova) izgradila ruralna infrastruktura;
4. Poboljšanje postojećih sustava robnih rezervi ka njihovom pretvaranju u sustav rezervi za vanredne situacije i, paralelno s tim, izgradnja interventnog sustava na tržištu žitarica;
5. Jačanje socijalnih mreža za sigurno snabdijevanje hranom, kako bi se zaštitile ugrožene grupe, i
6. Poboljšanje informacijskih sustava za praćenje osiguravanja hrane i poljoprivredne proizvodnje.

Usvajanjem ovog dokumenta od strane Vijeća ministara stvorili bi se uvjeti za izradu sveobuhvatne *Strategije za obezbjeđivanje dovoljnih količina hrane*, koja bi se radila u periodu od 2012-2014. godine.

7.2. Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine

Tokom 2011. godine Bosna i Hercegovina učinila je dodatne korake u cilju približavanja domaćeg zakonodavstva legislativi EU. Na prijedlog Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Parlamentarna skupština BiH usvojila je Zakon o izmjeni Zakona o carinskoj politici BiH („Službeni glasnik BiH“, br.57/04, 51/06 i 93/08 i 54/10 i 76/11).

Narodna skupština Republike Srpske usvojila je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovini („Službeni glasnik RS“, br. 06/07 i 52/11), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o stranim ulaganjima („Službeni glasnik RS“, br. 25/02, 24/04 i 52/11) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sadnom materijalu („Službeni glasnik RS“, br. 37/09 i 117/11).

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine usvojio je Zakon o izmjenama Zakona o ograničenoj upotrebi duhanskih prerađevina („Službene novine FBiH“, br. 6/98, 35/98, 11/99 i 50/11).

Zakon o vinu BiH

Obzirom na to da je EK Prijedlog zakona o vinu BiH ocijenila da, kao takav, nije u potpunosti usaglašen sa propisima EU, isti nije usvojen od strane Parlamentarne skupštine BiH. S tim u svezi, počelo se sa izradom novog propisa koji će zadovoljiti kako zahtjeve i interese bh. proizvođača i prerađivača vina, tako i zahtjeve važećih propisa EU, u onoj mjeri u kojoj to uvjetuju međunarodno prihvaćeni ugovori od strane BiH. Tehnička potpora kroz angažman domaćeg i stranog eksperta pružena je u okviru Projekta "*Pilot akcije za integralni ruralni razvoj i revitalizaciju teritorije BiH*", koji je finansiran od strane Italijanske kooperacije za razvoj.

Kako bi se osigurao najbolji pristup u izradi novog akta, prvi korak Ministarstva predstavljao je pregled trenutnog stanja, prethodnih prijedloga legislative, komentara Delegacije EU i potreba domaćih proizvođača. Rezultati bi trebalo da odgovore na potrebe regulative ovoga sektora, sukladno zahtjevima EU i karakteristikama zemlje. U svezi s navedenim, održana je Radionica na kojoj je, svim interesnim stranama, uključujući domaće proizvođače, predstavnike nadležnih institucija, predstavnike Parlamentarne skupštine BiH, te predstavnike Delegacije EU u BiH, predstavljen Prijedlog Prednacrtu Zakona, rađen uz angažman domaćeg i EU eksperta. Prilikom izrade ovog Prednacrtu Zakona značajnu ulogu imale su primjedbe EK, koje su dostavljene na prošli Nacrt Zakona o vinu. Naredni koraci su usaglašavanje teksta kroz rad radne grupe, uz daljnju uključenost predstavnika Delegacije EU u BiH, ali i domaćih vinara.

Zakon o organskoj proizvodnji BiH

MVTEO BiH (Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja - SPPŠRR) pokrenulo je inicijativu za pripremu Nacrta Zakona o organskoj proizvodnji, o kojoj su se resorne institucije pozitivno izjasnile i imenovala predstavnike u Radnu grupu za izradu Nacrta zakona o organskoj proizvodnji BiH. MPŠV RS predložilo je rad na izradi harmoniziranih Zakona o organskoj proizvodnji na razini entiteta i Brčko Distrikta, koji će biti posebno usvajani od strane nadležnih organa entiteta i Brčko Distrikta BiH, dok predstavnici FMPVŠ i BD BiH smatraju da članovi radne grupe treba da rade na izradi Zakona o organskoj proizvodnji na razini BiH, a na temelju prioriteta u Mapi puta, usvojenoj od strane Vijeća ministara BiH. U cilju ispunjavanja preuzetih obveza, SPPŠRR je Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske uputio da ponovno razmotri i da mišljenje na pokrenutu inicijativu o izradi Nacrta Zakona o organskoj proizvodnji BiH, obzirom da Mapa puta sa ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla (koju je usvojilo Vijeće ministara na 131. sjednici, u 2010. godini), sadrži i aktivnost koja propisuje donošenje Zakona o organskoj proizvodnji BiH.

Podzakonski akti Zakona o duhanu BiH

Na temelju Zakona o duhanu BiH, koji je usvojen u parlamentarnoj proceduri i objavljen 22.04.2010. godine, Radna grupa (osnovana od strane MVTEO BiH) izradila je nacрте šest pravilnika:

1. Pravilnik za proizvodnju duhana;
2. Pravilnik o uvjetima za registriranje otkupa i obrade duhana;
3. Pravilnik o mjerilima procjene kvalitete sirovog duhana u listu;
4. Pravilnik o registriranju i uvjetima za obavljanje djelatnosti prerade i proizvodnje duhanskih proizvoda;

5. Pravilnik o razvrstavanju cigareta i markama, i
6. Pravilnik o vrstama registara.

Pravilnici su, nakon uvrštavanja mišljenja resornih institucija, u formi prijedloga, upućeni u daljnju zakonsku proceduru usvajanja i objavljivanja. Pravilnik o registriranju i uvjetima za obavljanje djelatnosti prerade i proizvodnje duhanskih proizvoda je objavljen u Službenom glasniku BiH, broj 58/11. Na održanom tehničkom sastanku o trenutačnim pitanjima između BiH i Europske unije zaključeno je da MVTEO treba da dostavi Direkciji za europske integracije Nacrte Pravilnika o razvrstavanju cigareta i markama i Pravilnika o vrstama registara, u cilju njihovog upućivanja Delegaciji EU na mišljenje o usklađenosti sa odredbama SSP-a, a koje se odnose na principe slobodne trgovine između BiH i EU. Nakon dobijanja povratne informacije od Delegacije EU, Nacrti Pravilnika će biti upućeni u daljnju zakonsku proceduru.

Geografske oznake

Na osnovu odredbi članka 72. Zakona o hrani BiH („Sl. glasnik BiH”, broj 50/04), kao *lex specialis* zakona, obveza Agencije za sigurnost hrane BiH bila je da, u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta, predloži Vijeću ministara donošenje podzakonskih propisa koji uređuju oblast zaštite oznaka originalnosti, oznaka geografskog porijekla i oznaka tradicionalnog ugleda prehrambenih proizvoda. Sukladno navedenom, na temelju članka 17. stavak (2) i članka 72. Zakona o hrani, na prijedlog Agencije, u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta, Vijeće ministara je donijelo *Pravilnik o oznakama originalnosti i oznakama geografskog podrijetla hrane (Sl. glasnik BiH, broj 27/10)* i *Pravilnik o oznakama tradicionalnog ugleda hrane (Sl. glasnik BiH, broj 27/10)*, u kojima je kao nadležna institucija za zaštitu oznaka originalnosti, oznaka geografskog podrijetla i oznaka tradicionalnog ugleda hrane, kao i vođenje registara zaštićenih oznaka, identificirana Agencija. Doneseni podzakonski propisi su uredili oblast zaštite oznaka originalnosti, oznaka geografskog podrijetla i oznaka tradicionalnog ugleda prehrambenih proizvoda, i to su pravni propisi po kojima je regulirana zaštita prehrambenih proizvoda u BiH, a usklađeni su sa glavnim uredbama EU koje regulišu zaštitu i sticanje tri oznake na razini EU (Uredba 509/2006/EC i Uredba 510/2006/EC), te se odnose samo na prehrambene proizvode (osim vinskog sektora i jakih alkoholnih pića, koji se reguliraju posebnim propisima), ali ne i na primarne poljoprivredne proizvode, industrijske proizvode, zanatske proizvode i dr.

Odredbe Zakona o zaštiti oznaka geografskog podrijetla (Sl. glasnik BiH, broj 53/10) u članku 1. stavak (3) navode: „*Odredbe ovog zakona neće se primjenjivati na one proizvode u dijelu u kojem su sticanje i sustav zaštite, kao i ostvarivanje prava u korištenju oznake geografskog podrijetla na tim proizvodima izričito drugačije uređeni posebnim zakonom*”, što je i uređeno Zakonom o hrani (Sl. glasnik BiH, broj 50/04), kao *lex specialis* zakonom.

Članak 2. stavak (2) Zakona o zaštiti oznaka geografskog podrijetla: „*Oznake podrijetla rabe se za obilježavanje prirodnih, poljoprivrednih, industrijskih, zanatskih i proizvoda domaće radinosti*”, nigdje ne spominje kategoriju prehrambenih proizvoda, već samo poljoprivrednih.

Prema Uredbi 510/2006/ES (obvezujućoj za zemlje članice EU i treće zemlje koje žele da zaštite svoje proizvode oznakama originalnosti i oznakama geografskog podrijetla na razini EU) postoji precizna podjela na prehrambene i poljoprivredne proizvode. Prema toj podjeli, u EU

poljoprivredni proizvodi nisu hrana (pluta, sijeno, eterična ulja, cvijeće, vuna, pletivo, lan, cochineal) i oni nisu navedeni u pravilnicima koje je Agencija predložila, jer, na temelju Zakona o hrani, Agencija nema pravo da regulira njihovu zaštitu. U donesenim pravilnicima je regulirana zaštita samo za prehrambene proizvode, po kategorijama proizvoda kao iz Uredbe 510/2006/EC, i regulirani su procedura zaštite kao u EU, prava naših proizvođača da poslije dobijene oznake u BiH apliciraju Europskoj komisiji za dobijanje oznake na razini EU, kao i zabrana bilo kakvog kopiranja ili imitacije zaštićenih proizvoda u EU na tržištu BiH, što je obveza BiH proistekla iz SSP-a. Zakon o zaštiti oznaka geografskog podrijetla ne prepoznaje zaštitu tradicionalnih proizvoda prema Uredbi 509/2006/ES i ona se nigdje ne spominje u Zakonu. Također, navedeni Zakon nije razgraničio osnovnu razliku između oznake originalnosti i oznake geografskog podrijetla, kao i sustav davanja potvrda o usklađenosti i planove kontrole, što je definirano Uredbom 510/2006/ES. Svi ovi zahtjevi su precizno uređeni *Pravilnikom o oznakama originalnosti i oznakama geografskog podrijetla hrane i Pravilnikom o oznakama tradicionalnog ugleda hrane*.

Kako bi postupak registracije oznaka geografskog podrijetla i oznaka izvornosti bio što jasniji, Agencija za sigurnost hrane BiH izradila je „Vodič za registraciju oznaka originalnosti, geografskog podrijetla i tradicionalnog ugleda hrane“, koji na jednostavan i prihvatljiv način daje potrebne informacije vezane za postupak registracije. Službenici Agencije za sigurnost hrane BiH su u 2011. godini, u cilju edukacije proizvođača hrane, na cijeloj teritoriji BiH, održali osam predavanja o registraciji oznaka originalnosti, geografskog podrijetla i tradicionalnog ugleda hrane.

7.3. Politika u oblasti sigurnosti hrane

7.3.1. Institucionalni i administrativni kapaciteti

Agencija za sigurnost hrane BiH je, zaključno sa 31. prosincem 2011. godine, imala ukupno 38 uposlenih, od čega 31 državni službenik i 7 uposlenika, kao i tri volontera za koja su osigurana proračunska sredstva za plate i ostale naknade. Agencija za sigurnost hrane ne raspolaže inspeksijskim kapacitetima, niti ima direktan utjecaj u pripremi godišnjih kontrolnih planova, usvojenih na entitetskoj razini. Trenutačno, godišnje kontrolne planove sastavljaju entitetske uprave za inspeksijske poslove i Inspektorat Brčko Distrikta BiH. AzSH BiH je i u toku 2011. godine radila na uspostavi zakonodavnog okvira u oblasti sigurnosti hrane u zemlji, usklađujući ga s relevantnim zakonodavstvom EU.

7.3.2. Približavanje zakonodavstva BiH zakonodavstvu EU

Vijeće ministara BiH je na 4. sjednici, održanoj 21. ožujka 2012. godine, donijelo izmjene Pravilnika o pivu. Izmjenama se briše članak 7. stavak (6) Pravilnika o pivu, kojim je propisano da pivo koje nije proizvedeno u BiH mora biti jasno obilježeno tekстом „EXPORT ONLY“. Navedeni Pravilnik je spreman za objavu u „Sl. glasniku BiH“.

Usvojeni i objavljeni propisi u 2011. godini:

- Pravilnik o jestivim biljnim uljima, jestivim biljnim mastima i majonezama (Sl. glasnik BiH, broj 21/11, od 22.03.2011.; Nacionalni propis),
- Pravilnik o mazivim mastima (Sl. glasnik BiH, broj 21/11, od 22.03.2011; Uredba Vijeća 1234/2007/EC, od 22.10.2007; Uredba Komisije 445/2007/EC, od 23.04.2007),
- Pravilnik o sirovom mlijeku (Sl. glasnik BiH, broj 21/11, od 22.03.2011; Nacionalni propis),
- Pravilnik o mliječnim proizvodima i starter kulturama (Sl. glasnik BiH, broj 21/11, od 22.03.2011; Uredba Vijeća EC 2597/97, od 18.12.1997, Uredba Vijeća EC 1602/1999, od 19.07.1999, Uredba Vijeća EC 1153/2007, od 26.09.2007),
- Pravilnik o zgusnutom mlijeku i mlijeku u prahu (Sl. glasnik BiH, broj 21/11, od 22.03.2011; Direktiva Vijeća EC 2001/114/EC, od 20.12.2001, Direktiva Vijeća EC 2007/61/EC, od 26.09.2007),
- Pravilnik o jestivim kazeinima i kazeinatima (Sl. glasnik BiH, broj 21/11, od 22.03.2011; Direktiva Vijeća 83/417/EEC, od 25.07.1983),
- Pravilnik o provođenju plana praćenja/monitoringa hrane (Sl. glasnik BiH, broj 21/11, od 22.03.2011; Nacionalni propis),
- Pravilnik o aktivnim i inteligentnim materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt sa hranom (Sl. glasnik BiH, broj 25/11, od 04.04.2011; Uredba Komisije EC 450/2009, od 29.05.2009),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o medu i drugim pčelinjim proizvodima (Sl. glasnik BiH, broj 25/11, od 04.04.2011; Direktiva Vijeća 2001/110/EC, od 12.01.2002),
- Pravilnik o pomoćnim tvarima u procesu proizvodnje (Sl. glasnik BiH, broj 28/11, od 12.04.2011; Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 2009/32/EC, od 23.04.2009),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o voćnim sokovima, voćnim nektarima i sličnim proizvodima (Sl. glasnik BiH, broj 28/11, od 12.04.2011; Direktiva Komisije 2009/106/EC, od 14.08.2009),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o upotrebi boja u hrani (Sl. glasnik BiH, broj 30/11, od 19.04.2011; Uredba Europskog parlamenta i Vijeća 1333/2008/EC, od 16.12.2008, Direktiva Komisije 2008/128/EC, od 22.12.2008),
- Pravilnik o hrani podvrgnutoj jonizirajućem zračenju (Sl. glasnik BiH, broj 50/11 od 21.06.2011); Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 1999/2/EC od 22.02.1999; Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 1999/3/EC od 22.02.1999),
- Pravilnik o analitičkim metodama za jaka alkoholna i alkoholna pića (Sl. glasnik BiH, broj 50/11 od 21.06.2011; Uredba Komisije 2870/2000/EC od 19.12. 2000, Kancelarijaba Komisije 2091/2002/EC od 26.11.2002),
- Pravilnik o brzo smrznutoj hrani za prehranu ljudi (Sl. glasnik BiH, broj 51/11 od 27.06.2011; Direktiva Vijeća 89/108/EEZ od 21.12.1988, Direktiva Komisije 92/2/EEC od 13.01.1992),
- Pravilnik o začinima, ekstraktima začina i mješavinama začina (Sl. glasnik BiH, broj 51/11 od 27.06.2011, Nacionalni propis),
- Pravilnik o kakau i čokoladnim proizvodima (Sl. glasnik BiH, broj 51/11 od 27.06.2011; Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 2000/36/EC od 23.06.2000),
- Pravilnik o keksima i keksima srodnim proizvodima (Sl. glasnik BiH, broj 51/11 od 27.06.2011; Nacionalni propis)

- Pravilnik o proizvodima od jaja (Sl. glasnik BiH, broj 51/11 od 27.06.2011; Nacionalni propis),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o osvježavajućim bezalkoholnim pićima i sličnim proizvodima (Sl. glasnik BiH, broj 54/11 od 05.07.2011; Nacionalni propis),
- Pravilnik o čaju, biljnom čaju, voćnom čaju i instant čaju (Sl. glasnik BiH, broj 54/11 od 05.07.2011; Nacionalni propis),
- Pravilnik o hrani namijenjenoj uporabi u energetske ograničenoj prehrani za smanjenje tjelesne mase (Sl. glasnik BiH, broj 71/11 od 06.09.2011; Direktiva Komisije 2007/29/ES od 30.05.2007),
- Pravilnik o dijetetskoj hrani za posebne medicinske potrebe (Sl. glasnik BiH, broj 71/11 od 06.09.2011; Direktiva Komisije 1999/21/ES od 25.03.1999),
- Pravilnik o neželjenim supstancama u hrani za životinje (Sl. glasnik BiH, broj 72/11 od 12.09.2011; Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 2002/32/ES od 7. svibnja 2002, Direktiva Komisije 2003/100/EC od 31. listopada 2003, Direktiva Komisije 2005/87/ES od 5. prosinca 2005, Direktiva Komisije 2006/13/ES od 3. veljače 2006, Direktiva Komisije 2006/77/ES od 29. rujna 2006, Direktiva Komisije 2008/76/ES od 25. srpnja 2008, Direktiva Komisije 2009/8/ES od 10. veljače 2009, Direktiva Komisije 2009/141/ES od 23. studenog 2009, Direktiva Komisije 2010/6/EU od 9. veljače 2010),
- Pravilnik o hrani obogaćenoj nutrijentima (Sl. glasnik BiH, broj 72/11 od 12.09.2011; Uredba Europskog parlamenta i Vijeća 1925/2006/ES od 20. decembra 2006, Uredba Europskog parlamenta i Vijeća 108/2008/ES od 15. siječnja 2008, Uredba Komisije 1170/2009/ES od 30. studenog 2009),
- Pravilnik o hrani za posebne prehrambene potrebe (Sl. glasnik BiH, broj 72/11 od 12.09.2011; Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 2009/39/ES, od 06.05.2009),
- Pravilnik o kafi, proizvodima od kafe, surogatima i proizvodima od surogata (Sl. glasnik BiH, broj 72/11 od 12.09.2011; Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 22.02.1999),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o plastičnim materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt sa hranom (Sl. glasnik BiH, broj 82/11 od 17.10.2011); Uredba Komisije ES 975/2009 od 19.10.2009, Direktiva Komisije 2011/8/EU od 28.01.2011),
- Pravilnik o označavanju hranjivih vrijednosti hrane (usvojen je na 144. sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 24. 02. 2011. godine, te je pripremljen za objavu u Sl. glasniku BiH),
- Pravilnik o obliku i načinu vođenja jedinstvenog registra genetički modificiranih organizama („Sl. glasnik BiH“, broj 17/12 od 05.03.2012, Nacionalni propis).

Usvojene, i u Služenom glasniku BiH objavljene, naredbe:

- Naredba o zabrani uporabe 2,2-bis (4-hidroksifenil) propana, općepoznatog kao bisfenol A (BPA), u proizvodnji plastičnih flašica za hranjenje dojenčadi, stavljanja na tržište i uvoza u BiH plastičnih materijala i predmeta namijenjenih da dođu u kontakt sa hranom, a koji nisu sukladni sa odredbama ove Naredbe (Sl. glasnik BiH, br. 43/11 od 31.05.2011. godine),
- Naredba o povlačenju sa tržišta BiH, privremenoj zabrani uvoza u BiH i provoza kroz BiH sjemena piskavice, te određenih vrsta sjemena i mahunarki podrijetlom iz Egipta (Sl. glasnik BiH, br. 57/11 od 18.07.2011. godine),

- Naredba o izmjeni Naredbe o povlačenju sa tržišta BiH, privremenoj zabrani uvoza u BiH i provoza kroz BiH sjemena piskavice, te određenih vrsta sjemena i mahunarki podrijetlom iz Egipta (Sl. glasnik BiH, br. 85/11 od 25.10.2011. godine),
- Naredba o izmjeni Naredbe o povlačenju sa tržišta BiH, privremenoj zabrani uvoza u BiH i provoza kroz BiH sjemena piskavice, te određenih vrsta sjemena i mahunarki podrijetlom iz Egipta (Sl. glasnik BiH, br. 92/11 od 21.11.2011. godine),
- Naredba o stavljanju van snage Naredbe o zabrani upotrebe 2,2-bis (4 hidroksifenil) propana, općepoznatog kao bisfenol A (BPA), u proizvodnji plastičnih flašica za hranjenje dojenčadi, stavljanja na tržište i uvoza u BiH plastičnih materijala i predmeta namijenjenih da dođu u kontakt sa hranom, a koji nisu sukladni odredbama ove Naredbe (Sl. glasnik BiH, br. 93/11 od 22.11.2011. godine).

7.3.3. Aktivnosti koje su realizirane u oblasti sigurnosti hrane u toku 2011. godine

U cilju što kvalitetnije i jednostavnije implementacije Pravilnika, kao i edukacije potrošača i subjekata u poslovanju s hranom, Agencija je, sukladno Programu rada za 2011. godinu, izradila slijedeće smjernice/vodiče:

- Smjernice o standardima za stavljanje jaja na tržište,
- Vodič za mikrobiološke kriterije za hranu,
- Vodič za prehrambene i zdravstvene tvrdnje, i
- Vodič o metodama uzorkovanja žitarica u svrhu službene kontrole količine mikotoksina u hrani.

Komisija za priznavanje prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda nastavila je sa radom i u 2011. godini, tokom koje je održano sedam sjednica. Agencija je zaprimila 49 zahtjeva za pokretanje postupaka priznavanja prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda. Najveći broj zahtjeva podnesen je u mjesecu studenom, do kada je i bio rok da subjekti u poslovanju s hranom svoje poslovanje usklade sa Pravilnikom o prirodnim mineralnim i prirodnim izvorskim vodama. Komisija je riješila 11 postupaka i dala 11 mišljenja, na temelju kojih je Agencija izdala Rješenja o priznavanju. Po okončanju svih postupaka sačinice se Lista priznatih voda u BiH, koja se objavljuje u Službenom glasniku BiH i na web stranici Agencije.

Vijeće za genetički modificirane organizme (GMO) je u 2011. godini nastavio sa svojim stalnim aktivnostima, održavši sedam sjednica, te jednu sjednicu u 2012. godini. Na sjednicama su razmatrani slijedeći pravilnici, na koje su članovi Vijeća dali svoje mišljenje:

- Pravilnik o uvjetima monitoringa utjecaja genetički modificiranih organizama ili proizvoda koji sadrže i/ili se sastoje, ili potiču od genetički modificiranih organizama, i njihove uporabe.
- Pravilnik o uspostavljanju sustava za razvoj i dodjeljivanje jedinstvenih kodova za genetički modificirane organizme, a koji se odnosi na zaključak Upravnog odbora Agencije za sigurnost hrane BiH.

Vijeće za GMO je dao preporuku Agenciji za sigurnost hrane BiH da se razmotri mogućnost da izvrši monitoring - utvrđivanje prisutstva GMO-a u hrani i hrani za životinje koja sadrži soju i

kukuruz. Također, Vijeće za GMO je, u okviru pregovora o pristupanju BiH Svjetskoj trgovinskoj organizaciji WTO-u, pripremao odgovore i komentare SAD – u, a u svezi sa Zakonom o GMO BiH. Dodatno, u aktivnosti na izmjeni i dopuni postojeće brošure „Genetički modificirani organizmi (GMO) i biosigurnost“ Vijeće za GMO je imao aktivnu ulogu.

Vijeće ministara BiH je na 155. sjednici, održanoj 13.07.2011. godine, usvojio Izvješće o potpisivanju Protokola o suradnji za razvoj ovlaštenih ispitnih laboratorija za genetički modificirane organizme u BiH između Agencije i Italijanskog instituta „Istituto Zooprofilattico Sperimentale delle Regioni Lazio e Toscana“ (IZSLT). Protokol o suradnji za razvoj ovlaštenih ispitnih laboratorija za GMO potpisan je 20.04.2011. godine, a istim će se pružiti potpora i unaprijediti sustav kontrole GMO-a u BiH.

Sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (RASFF) - od potpisivanja Izjave o povjerljivosti bilo je ukupno 27 hitnih obavijesti, od čega je osam bilo u 2009. godini, deset u 2010. godini i devet u 2011. godini. U suradnji sa inspeksijskim upravama entiteta i Brčko Distrikta BiH riješeni su svi slučajevi. Proces formiranja mreže institucija koje sudjeluju u sustavu brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje na razini BiH okončan je nominiranjem odgovornih kontakt točaka, te je 19. travnja 2011. godine održana prva konstitutivna sjednica mreže. Agencija je ranije postala član međunarodne mreže WHO/FAO autoriteta za sigurnost hrane INFOSAN (2009. godine), te je imenovana kontakt točka za INFOSAN mrežu (*INFOSAN Focal Point, INFOSAN Emergency Focal Point*), koja direktno komunicira sa sekretarijatom INFOSAN mreže. U toku 2011. godine pristiglo je pet informativnih INFOSAN obavijesti, koje su upućene INFOSAN mreži u BiH sa zahtjevom za dostavu povratnih informacija, te osam hitnih obavijesti.

7.4. Veterinarska politika

7.4.1. Institucionalni i administrativni kapaciteti i kontrolne strukture

Ured za veterinarstvo BiH upošljava 69 lica, od čega su 41 lice, uključujući granične veterinarske inspektore i Agenciju za označavanje, veterinari, i 28 lica koja su administrativno osoblje. Nadležna tijela za veterinarstvo u BiH su Ured za veterinarstvo BiH, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH (sektor za veterinarstvo), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS (resor za veterinarstvo), Odjel za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH, Uprava za inspeksijske poslove FBiH i kantonalne uprave za inspeksijske poslove, te Republička uprava za inspeksijske poslove RS, općinski odjeli za inspeksijske poslove, kao i Inspektorat BD BiH.

U međunarodnom prometu kontrolu sprovodi Kancelarija za veterinarstvo BiH (Odjel Granične veterinarske inspekcije), a u unutarnjem prometu kontrola je organizirana na razini nadležnih entitetskih ministarstava i Brčko Distrikta BiH, kao i nadležnih inspeksijskih tijela.

U procedurama donošenja svih zakonskih i podzakonskih akata, kao i u implementaciji projekata, sudjeluju Ured, nadležna entitetska ministarstva i Odjel za poljoprivredu BD BiH.

7.4.2. Približavanje zakonodavstva BiH zakonodavstvu EU

Ured za veterinarstvo BiH je, u suradnji sa nadležnim tijelima entiteta, nastavio pripremu propisa koji su većinom bili predmet usklađivanja sa propisima iz poglavlja 12. EU acquis-a.

Propisi koji su usvojeni i objavljeni u Službenom glasniku BiH:

- Odluka o nus proizvodima životinjskog podrijetla i njihovim proizvodima koji nisu namijenjeni prehrani ljudi (Sl. glasnik BiH, broj 19/11), predmet usklađivanja sa Uredbom EU 1069/2009;
- Pravilnik o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje slinavke i šapa (Sl. glasnik BiH, broj 45/11), predmet usklađivanja sa Direktivom 2003/85/EC;
- Pravilnik o načinu obavljanja pretrage na prisutnost *Trichinella* u mesu (Sl. glasnik BiH, broj 56/11), predmet usklađivanja sa Regulativom (EC) broj 2075/2005;
- Pravilnik kojim se utvrđuju mjere za sprječavanje, kontrolu i iskorjenjivanje transmisivnih spongiformnih encefalopatija (Sl. glasnik BiH, broj 25/11), predmet usklađivanja sa Regulativom 999/2001/EZ;
- Pravilnik o uvjetima zdravlja životinja koji se primjenjuju na životinje akvakulture i njihove proizvode, te sprječavanju i suzbijanju određenih bolesti vodenih životinja (Sl. glasnik BiH, broj 28/11), predmet usklađivanja sa Direktivom 2006/88/EZ, Odlukom 2001/183/EZ, Odlukom 2003/466;
- Pravilnik o mjerama za nadzor afričke svinjske kuge (Sl. glasnik BiH, broj 15/11), predmet usklađivanja sa Direktivom 2002/60/EZ;
- Pravilnik o mjerama za otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje afričke bolesti konja (Sl. glasnik BiH, broj 17/11), predmet usklađivanja sa Direktivom 92/35/EZ;
- Pravilnik o mjerama za kontrolu određenih bolesti životinja i posebne mjere za vezikularnu bolest svinja (Sl. glasnik BiH, broj 15/11), predmet usklađivanja sa Direktivom 92/119/EZ;
- Pravilnik o veterinarskim uvjetima za uvoz određenih vrsta ptica i o uvjetima karantene (Sl. glasnik BiH, broj 17/11), predmet usklađivanja sa Regulativom 318/2007/EZ;
- Odluka o uvjetima uvoza i provoza svinja radi sprječavanja unosa u BiH bolesti Aujeszkog (Sl. glasnik BiH broj 18/11), predmet usklađivanja sa Odlukom 2008/185/EZ.

Propisi koji su dodatno usvojeni i objavljeni u Službenom glasniku BiH:

- Dijagnostički priručnik za afričku svinjsku kugu („Sl. glasnik BiH“, broj 58/11), predmet usklađivanja sa Odlukom Komisije 2003/422;
- Izmjene Pravilnika o mjerama za otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje klasične svinjske kuge (Sl. glasnik BiH, broj 51/11 i 6/12), dok je druga izmjena usvojena i čeka se njena objava u Službenom glasniku BiH;
- Pravilnik o maksimalno dozvoljenim količinama farmakološki aktivnih supstanci u proizvodima životinjskog podrijetla, predmet usklađivanja sa Uredbom 470/2009 i Uredbom 37/2010 (Sl. glasnik BiH, broj 61/11), donesen sukladno preporukama FVO misije u pogledu rezidua veterinarskih lijekova;

- Odluka o zabrani uvoza u BiH i provoza preko teritorije BiH peradi i proizvoda od peradi radi sprječavanja unosa influence ptica („Sl. glasnik BiH“, broj 51/11);
- Odluka o zabrani uvoza i provoza određenih pošiljki u BiH radi sprječavanja unošenja afričke svinjske kuge (Sl. glasnik BiH, broj 82/11);
- Odluka o zabrani uvoza i provoza određenih pošiljki u BiH radi sprječavanja unošenja bolesti plavog jezika (Sl. glasnik BiH, broj 82/11);
- Odluka o zabrani uvoza i provoza određenih pošiljki u BiH radi sprječavanja unošenja klasične svinjske kuge (Sl. glasnik BiH, broj 82/11);
- Odluka o određivanju država i teritorija iz kojih je dozvoljen uvoz u BiH pojedinih životinja akvakulture namijenjenih uzgoju (Sl. glasnik BiH, broj 74/11);
- Odluka o zabrani uvoza i provoza određenih pošiljki u BiH radi sprječavanja unošenja koi herpes virusa (Sl. glasnik BiH, broj 103/11);
- Dopuna Uputstva o zabrani uvoza određenih pošiljki radi sprječavanja unosa u BiH bolesti slinavke i šapa, objavljeno na Internet stranici Kancelarije za veterinarstvo BiH;
- Odluka o uspostavljanju dijagnostičkih procedura, metoda uzorkovanja i kriterija za evaluaciju rezultata dijagnostičkih testova za utvrđivanje i postavljanje diferencijalne dijagnoze za vezikularnu bolest svinja, predmet usklađivanja sa Odlukom Komisije 2000/428, očekuje se objava u Sl. glasniku BiH;
- Pravilnik o implementaciji programa nadgledanja avijarne influence kod peradi i divljih ptica; predmet usklađivanja sa Odlukom EU 2010/367, očekuje se objava u Službenom glasniku BiH;
- Pravilnik o provođenju mjera kontrole, praćenja, nadzora i ograničenja kretanja životinja prijemčivih na bolest plavog jezika, predmet usklađivanja sa Uredbom EC 2007/1266, očekuje se objava u Sl. glasniku BiH;
- Pravilnik o uvjetima u pogledu zdravlja za nekomercijalni uvoz i prevoz kućnih životinja, predmet usklađivanja sa Uredbom EC 998/2003, Odlukom EC 2005/91 i Uredbom EC 388/2010, očekuje se objava u Sl. glasniku BiH;
- Pravilnik o uvjetima uvoza i provoza živih životinja, sirovina, proizvoda i nusproizvoda životinjskog porijekla, veterinarskih lijekova i hrane za životinje u BiH, očekuje se objava u Sl. glasniku BiH;
- Pravilnik o utvrđivanju veterinarsko-zdravstvenih uvjeta za odlaganje, korištenje, sakupljanje, prevoz, identifikaciju i sljedivost, registraciju i odobravanje pogona, stavljanje na tržište, uvoz, tranzit i izvoz nusproizvoda životinjskog podrijetla i njihovih proizvoda koji nisu namijenjeni prehrani ljudi, predmet usklađivanja sa Uredbom Komisije (EU) br. 142/2011, očekuje se objava u Sl. glasniku BiH;
- Odluku o usuglašenom praćenju otpornosti bakterija roda salmonela kod peradi i svinja na antimikrobne preparate, predmet usklađivanja sa Odlukom Komisije 2007/407, očekuje se objava u Sl. glasniku BiH;
- Odluka o stavljanju na tržište i primjeni goveđeg somatotropina, predmet usklađivanja sa Odlukom Komisije 1999/879/ES, očekuje se objava u Službenom glasniku BiH;

7.4.3. Aktivnosti koje su se realizirane u oblasti veterinarstva u toku 2011. godine

Oralno cijepljenje lisica protiv bjesnila

Kancelarija za veterinarstvo je travnja 2011. godine, u sklopu EU inicijative za iskorjenjivanje određenih zaraznih bolesti životinja (bjesnilo i klasična svinjska kuga kod divljih životinja), implementacijom projektnih aktivnosti IPA 2008, sprovela oralno cijepljenje lisica protiv bjesnila. Cijepljenje je sprovedeno u nenaseljenim područjima na teritoriji cijele BiH, u periodu od 10. listopada do 22. studenog 2011. godine.

Cijepljenje je sprovedeno distribucijom mamaca sa cjepivom iz zraka, uz korištenje sofisticirane opreme koja osigurava uvid u lokaciju i gustoću distribuiranih mamaca, kao i to da se mamci ne bacaju u blizini naseljenih mjesta. U toku kampanje, na područje cijele BiH je izbačeno 1.200.000 mamaca, sa gustoćom distribucije od 25 mamaca po km².

U cilju uspješne implementacije i informiranja javnosti o oralnom cijepljenju lisica, sprovedena je sedmodnevna informativna kampanja za koju je osigurana i info-linija i e-mail. Radi utvrđivanja postcjepivog statusa uspješnosti cijepljenja obavljani su mnogobrojni sastanci sa predstavnicima lovačkih saveza i drugih sličnih udruga, a u cilju prikupljanja i odstrjela reprezentativnog broja lisica nakon cijepljenja.

Poboljšanje uvjeta trgovine životinja i životinjskih proizvoda

U okviru ITAP projekta „Poboljšanje uvjeta za trgovinu životinja i proizvoda“ izvršeno je cijepljenje svih malih preživara starosne dobi između tri i šest mjeseci starosti, kao i odraslih jedinki koje u 2010. godini nisu cijepljene zbog gravidnosti. U cilju informiranja o implementaciji, korišten je Naputak o organizovanju provođenja cijepljenja protiv bruceloze malih preživara u 2011. godini. S tim u svezi, od ukupno 225 veterinarskih organizacija u BiH koje sprovode spomenuto cijepljenje, do kraja 2011. godine dostavljena su izvješća o cijepljenju 178.744 malih preživara. Broj oboljelih ljudi nakon početka provođenja programa cijepljenja od početka 2009. godine do kraja 2011. godine smanjen je za 95%. U okviru provjere imunogenosti cjepiva protiv bruceloze, Kancelariji za veterinarstvo je do 31. prosinca 2011. godine dostavljeno izvješće o vađenju krvi na provjeru imunogenosti cjepiva za 6.125 ovaca i koza. Također, u 2011. godini, u okviru ITAP projekta, KzV je, u suradnji sa nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta BiH, provela monitoring na prisustvo bruceloze kod mliječnih goveda. U okviru navedenog monitoringa, do 31. prosinca 2011. godine dostavljeni su uzorci krvi za preko 112.639 jedinki, od čega je na brucelozu bilo pozitivno 25 jedinki, odnosno 0,022 % životinja.

Pored Naputka o sprovođenju monitoringa na prisustvo bruceloze kod mliječnih goveda u BiH u 2011. godini, KzV je donio i *Instrukciju o dostavljanju faktura, obrazaca i ostale dokumentacije u okviru provođenja monitoringa na prisustvo bruceloze kod mliječnih goveda u BiH u 2011. godini*, kojom se propisuje način dostavljanja potrebne dokumentacije prema svim zainteresiranim stranama u sklopu provođenja navedenog monitoringa. Dokumentacija koja se dostavlja KzV unosi se u bazu podataka Agencije za označavanje životinja/KzV - kompletna provjera kada su u pitanju goveda (ID broj ušne markice, podrijetlo životinje, prijava kretanja/klanja, zdravstveni status životinja, itd.). Monitoring prevakcinalne i postvakcinalne dijagnostike, koji je u dva navrata provela KzV na ukupno 40 malih preživara starosne dobi od 3 do 6 mjeseci, realiziran je na temelju Odluke o monitoringu sprovođenja cijepljenja malih preživara protiv bruceloze.

Studija klasične svinjske kuge u BiH

U okviru Projekta Poljoprivreda i ruralni razvoj sprovedena je Studija klasične svinjske kuge u BiH, a imala je za cilj otkrivanje prevalencije vjerojatno prisutne infekcije virusom KKS na farmama svinja koje imaju više od 10 svinja. Studija klasične svinjske kuge sprovedena je na uzorku od 370 farmi, sa kojih je uzeto 8.060 uzoraka krvi domaćih svinja, u 37 općina BiH (u RS 7.159 uzoraka iz 30 općina, a u FBiH 901 uzorak iz 7 općina). Analizu uzoraka uradio je JU VI "Dr Vaso Butozan" iz Banja Luke, koji je u izvješću dostavio i rezultate koji su pokazali da nije bilo pozitivnih uzoraka na prisustvo klasične svinjske kuge, dok je broj sumnjivih uzoraka iznosio 39, a negativnih 8.021. Dodatno, 39 sumnjivih uzoraka krvi domaćih svinja dostavljeno je SRL u Hanover na dijagnozu, te je utvrđeno da nema prisustva infekcije virusa klasične svinjske kuge. Također, izvršena je i analiza divljena - 222 uzorka krvi u 12 općina, i 15 lovišta, od čega je u RS analizirano 115 uzoraka, u 11 općina, a u FBiH 3 uzorka, u 1 općini.

Aktivnosti u Republici Srpskoj

Sukladno usvojenom Godišnjem akcionom planu u okviru dokumenta *Razvojni srednjoročni strateški plan za period 2011-2013. godine*, u prvoj polovini 2011. godine nadležno entitetsko Ministarstvo je realiziralo predviđene aktivnosti. Obezbijedilo je kvalitetno prikupljanje i analizu epizootioloških podataka, te sprovođenje preventivnih i obveznih mjera u borbi protiv zaraznih i parazitskih bolesti, na temelju kojih je u 2011. godine izdato 12 mjesečnih biltena (mjesečno izvješće o zdravlju životinja), koji su dostavljeni svim veterinarskim organizacijama, kao i veterinarskim inspektorima. Sukladno Pravilniku o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvoj poljoprivrede i sela, nadležno entitetsko Ministarstvo je zaprimalo i obrađivalo Zahtjeve za poticajna sredstva, a koja su namijenjena zdravstvenoj zaštiti životinja, u okviru čega je sprovedeno cijepljenje protiv klasične kuge za 450.000 svinja, kao i ispitivanje 65.000 goveda na TBC i brucelozu, ispitivanje 1.025 konja na groznicu Zapadnog Nila, 1.708 svinja na afričku kugu svinja, 1.791 uzoraka na bolest plavog jezika, 1.217 uzoraka na slinavku i šap, ispitivanje goveda na enzootsku leukozu, ispitivanje goveda i ovaca na Q-groznicu, ispitivanja na avijarnu influencu i salmonelozu ptica, suzbijanje američke kuge pčela, bjesnila, trihineloze, leptospiroze, zarazni artritis i encefalitis koza itd. Na temelju Naredbe za sprječavanje širenja i suzbijanja antraksa u RS preventivno je cijepljeno ukupno 22.000 prijemčivih jedinki u distriktnim područjima. Sukladno ciljevima projekta suzbijanja i eradikacije IAK (infekciozna anemija kopitara) u RS od strane referentne laboratorije JU VI „Dr Vaso Butozan” Banja Luka, rezultati su slijedeći: ukupno ispitano grla na IAK: 7.248, pozitivna grla na IAK: 356, negativna grla na IAK: 6.892. Procentualno iskazano, broj pozitivnih kopitara na IAK je 4,91 % u odnosu na ukupan broj dijagnostikovanih. Na temelju dostavljenih dijagnostičkih rezultata, nadležno entitetsko Ministarstvo je naredilo sakupljanje svih pozitivnih reaktora na cijelom području RS i njihovo upućivanje na ekonomsko iskorištavanje. Također, na mjestima gdje su boravili pozitivni reaktori sprovedene su adekvatne zoohigijenske mjere. MPŠV RS je, u cilju proizvodnje zdravstveno bezbjedne hrane, organiziralo suzbijanje i iskorjenjivanje salmoneloze kod peradi, tako što proizvođači koka nosilja, tovnih brojlera i rasplodnih jata dostavljaju detaljan program samokontrole na mišljenje Ministarstvu. Nakon do sada pregledanih programa za kontrolu salmonela, Ministarstvo je dalo suglasnost na 12 programa.

Također, u RS su, u okviru projekta *Avian Influenza Preparedness Project in Bosnia and Herzegovina* (AIPP IDA 4331 BOS), sprovedena i finansirana tri projekta:

- *Epidemiološko i epizootiološko istraživanje Q groznice goveda i ovaca u RS, u okviru kog je ispitano 3.000 ovaca i 1.200 goveda,*
- *Epidemiološko i epiziotiološko istraživanje Leptospirainterrogans serovar hardjo u RS, u okviru kog je ispitano 2.300 goveda, i*
- *Epidemiološko i epizootiološko ispitivanje influence ptica i salmoneloze kod živine u RS, u okviru kog je ispitano 2.250 uzoraka na avijarnu influencu i salmonelozu ptica.*

Aktivnosti u Federaciji BiH

U okviru *Projekta pripremljenosti za ptičiju gripu* (AIPP) (IDA kredit 4331 BOS) izgrađena je laboratorija za zdravlje životinja. (NRL za HPAI i druge zoonoze). Izvršena je nabavka specijalizirane laboratorijske opreme za opremanje PCR laboratorija putem tendera sprovedenog ICB metodom i prema procedurama WV.

Sukladno odredbama Naredbe o mjerama kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti životinja, njihovom sprovođenju i financiranju u 2011. godini („Sl. glasnik BiH“, br. 08/11) i Napatkom o provođenju mjera za otklanjanje i sprječavanje zaraznih bolesti životinja za 2011. godinu („Sl. novine F BiH“, br.62/11), na području FBiH, pored aktivnosti na suzbijanju bruceloze, tokom 2011. godine vršio se i monitoring drugih zoonoza: tuberkuloze i leukoze kod goveda. Ukupno je ispitano 64.990 mliječnih goveda (pozitivne životinje su eutanazirane i neškodljivo uklonjene). Životinje su ispitivane i na druge bolesti, a redovito se prati epizootiološka situacija na teritoriji FBiH. Vršena je dijagnostika BSE-a kod znatno većeg broja uzoraka mozga goveda iz uvoza i domaćeg uzgoja, starijih od 30 mjeseci. Ispitano je 5.147 uzoraka mozga sa negativnim rezultatom. Napatkom za sprovođenje mjera kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti životinja i njihovom financiranju u 2011. godini određene su mjere kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti, čije je sprovođenje zakonska obaveza. Epizootiološka situacija na području FBiH tokom 2011. godine povoljnija je u odnosu na prethodne godine, naročito kada je u pitanju bruceloza malih preživara. Provođenjem Programa suzbijanja i kontrole bruceloze kod malih preživara na teritoriji cijele FBiH u periodu od 2010. do 2016. godine ukupno je obilježeno 599.412 ovaca i koza, od čega je cijepljeno 468.225 životinja.

Označavanje i kontrola kretanja životinja

Sustav identifikacije i kontrole kretanja životinja u BiH se odvija pod nadzorom Agencije za obilježavanje životinja, koja je sastavni dio Ureda za veterinarstvo BiH i predstavlja jedno od odjeljenja Kancelarije. U toku 2011. godine nastavljen je kontinuitet u radu i snabdijevanju ovlaštenih veterinarskih stanica odgovarajućim obrascima i adekvatnim količinama ušnih markica. Izvršena je nabavka neophodnog štampanog materijala, kao i štampanje i distribucija pasoša za životinje. Objavljen je i tender (u okviru ARDP projekta) za izradu novog aplikativnog softvera koji će, osim goveda, obuhvatiti i druge životinjske vrste, kao što su mali preživari i svinje. Evaluacija tendera je u toku i uskoro se očekuje potpisivanje ugovora sa izabranim ponuđačem. U cilju realizacije pomenutog projekta, na prijedlog KzV, Savjet ministara BiH je usvojio Pravilnik o izmjeni Pravilnika o označavanju i kontroli kretanja životinja u BiH („Sl. glasnik BiH“, broj 25/11). U sklopu ITAP projekta, u akciji monitoringa bruceloze mliječnih grla

u BiH u 2011. godini i akciji suzbijanja bruceloze malih preživara, Agencija za obilježavanje životinja je vršila kontrole dostavljenih obrazaca i pregled državne baze podataka. Pregledano je 41.678 obrazaca sa 113.035 goveda, čime su stvoreni uvjeti za isplatu sredstava veterinarskim organizacijama i laboratorijima koji su sudjelovali u sprovođenju akcije monitoringa bruceloze mliječnih grla u BiH, kao i za pravdanje utroška donatorskih sredstava.

Aktivnosti u Republici Srpskoj

U RS je u toku 2011. godine implementiran Pravilnik o uvjetima za izdavanje, sadržaju i obliku uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja (Sl. glasnik RS, br. 71/10), na temelju koga je prema veterinarskim organizacijama izdato 78.295 Uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja, o čemu se vodi evidencija. Od strane Kancelarije za unos podataka u RS obrađeno je 60.071 obrazaca, na temelju čega su veterinarske organizacije markirale ukupno 62.708 goveda. U toku 2011. godine u Republici Srpskoj je mikročipovano ukupno 7.248 kopitara, i kao takvi smo prvi u BiH i regionu koji su ovu vrstu životinja obilježili skladno standardima EU.

Aktivnosti u Federaciji BiH

Federalno ministarstvo je štampanjem i izdavanjem propisanih svjedodžbi o zdravstvenom stanju životinja i potvrda o zdravstvenom stanju pošiljaka životinjskog podrijetla (2a i 2b obrazac) poboljšalo kontrolu kretanja životinja i prometa proizvoda animalnog podrijetla.

Plan praćenja rezidua veterinarskih lijekova

Izvešće o realizaciji Godišnjeg plana praćenja rezidua za 2011. godinu je dostavljeno Kancelariji za hranu i veterinarstvo Europske komisije (FVO), zajedno sa Planom praćenja i kontrole rezidua za 2012. godinu. Realizacija Godišnjeg plana praćenja rezidua veterinarskih lijekova, pesticida i drugih kontaminanata u 2011. godini iznosila je 70%. U potpunosti su realizirani planovi za akvakulturu i med, ali je znatno povećano i izvršenje plana za ostale grupe proizvoda. Pripremljeni su plan edukacije za veterinarske inspektore i plan praćenja rezidua za 2012. godinu. U suradnji sa UNDP-om angažiran je stručnjak za područje kontrole rezidua, te je izvršena procjena i postignut određeni napredak veterinarskih laboratorija po pitanju akreditacije metoda sukladno međunarodnom standardu ISP 17025, kao i validacije metoda.

Inicijativa za odobravanje provoza određenih proizvoda preko teritorije EU

Sukladno zaključcima tehničkog sastanka EU-BiH, održanog 25. studenog 2011. godine u Briselu, te iskazanog interesa BiH za razmatranje mogućnosti odobravanja provoza određenih proizvoda životinjskog podrijetla iz BiH preko teritorije Europske unije u treće zemlje, u Aneksu se nalazi pripremljena informacija o objektima, vrstama i količinama proizvoda koji bi eventualno bili uključeni u ovakav vid provoza u slučaju odobravanja. Lista u Aneksu nije zaključna i zavisi o zainteresiranosti subjekata u budućem periodu.

7.5. Fitosanitarna politika

7.5.1. Institucionalni i administrativni kapaciteti, uključujući kontrolne strukture

Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja, od predviđenih 40 uposlenih, trenutno upošljava 10 državnih službenika i 2 rukovodeća sekretara sa posebnim zadatkom, 8 uposlenika i 7 uposlenih na određeno vrijeme. Nadležna tijela za fitosanitarnu oblast u BiH su: Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja (UzZB), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Republička uprava za inspeksijske poslove i općinska odjeljenja za inspeksijske poslove, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalna uprava za inspeksijske poslove, Inspektorat poljoprivredne inspekcije i kantonalne poljoprivredne inspekcije u FBiH, te Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta BiH i Inspektorat Brčko Distrikta BiH.

7.5.2. Približavanje zakonodavstva BiH zakonodavstvu EU u fitosanitarnoj oblasti

Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH u izvještajnom periodu sprovodila aktivnosti na izradi sekundarnog zakonodavstva usklađenog sa odgovarajućom legislativom EU iz fitosanitarne oblasti.

Zdravlje bilja BiH

Implementacija Zakona o zaštiti zdravlja bilja („Sl. glasnik BiH“, broj 23/03)

Obvezna fitosanitarna kontrola pri uvozu bilja, biljnih proizvoda i reguliranih objekata, utvrđenih *Listom V dio B odjeljak I Pravilnika o listama štetnih organizama, listama bilja, biljnih proizvoda i reguliranih objekata* („Sl. glasnik BiH, broj 69/09), jedna je od najznačajnijih aktivnosti usklađenih prema zahtjevima EU u 2011. godini. Spisak roba koje pregleda fitosanitarna inspekcija na graničnim prijelazima usklađen je sa Prilogom V dio B odjeljak I i samim time je harmoniziran sa spisakom roba koji se pregleda u EU. U 2011. godini implementiran je Program posebnog nadzora (sustavne kontrole) nad karantenskim štetnim organizmima na krumpiru, na području cijele BiH, a izvršile su ga stručne institucije kojima je Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja, u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, dodijelila javna ovlaštenja, te nadležni inspektori. Izvješće o sprovođenju Programa posebnog nadzora (sustavne kontrole) nad karantenskim štetnim organizmima na krumpiru u BiH za 2011. godinu je završeno i prosljeđeno Vijeću ministara BiH. Program posebnog nadzora (sustavne kontrole) nad karantenskim štetnim organizmima na krumpiru nastaviće se implementirati u 2012. godini.

Propisi koji su usvojeni i objavljeni u Službenom glasnik BiH:

- Pravilnik o mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanja štetnih organizama na bilju, biljnim proizvodima i reguliranim objektima (Sl. glasnik BiH, broj 59/11) – Usklađivano sa Direktivom 2000/29. Pravilnikom je propisano da postojeći pojedinačni fitosertifikati entiteta i Brčko Distrikta BiH ostaju i dalje na snazi.

- Pravilnik o fitosanitarnom registru i o biljnim pasošima (Sl. glasnik BiH, broj 63/11) – Usklađivano sa EU zakonodavstvom: 92/90/ES, 93/50/EES, 92/105/EES, 2005/17/ES i 2000/29/ES.
- Pravilnik o uvjetima pod kojima se određeni štetni organizmi, bilje ili biljni proizvodi i regulirani objekti mogu uvoziti ili prevoziti/prenositi radi ogleda ili u naučne svrhe i za rad na selekcijama sorti (Sl. glasnik BiH, broj 104/11) – Usklađivano sa Direktivom 2008/61/ES.
- Program posebnog nadzora (sustavne kontrole) karantenskih štetnih organizama na krumpiru u BiH za 2012. godinu – (Sl. glasnik BiH, broj 05/12).

Sjeme, sadni materijal i zaštita novih sorti

Implementacija Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 03/05)

Propisi koji su usvojeni i objavljeni u Službenom glasnik BiH:

- Izmjene i dopune Sortne liste BiH 2010 (Sl. glasnik BiH, broj 02/12)

Sredstva za zaštitu bilja

Implementacija Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima (Sl. glasnik BiH, br. 49/04)

Propisi koji su usvojeni i objavljeni u Službenom glasnik BiH:

- Pravilnik o uvjetima koje moraju da ispunjavaju pravna i fizička lica za promet fitofarmaceutskih sredstava (Sl. glasnik BiH, broj 51/11) – Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća br. 2009/128/ES od 21. 10. 2009. godine, kojom je uspostavljen okvir za dostizanje održive uporabe pesticida.
- Spisak dozvoljenih aktivnih tvari (Sl. glasnik BiH, broj 11/11) - Direktiva 91/414 o stavljanju u promet sredstava za zaštitu bilja Anex I
- Odluka o izmjeni Odluke o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih tvari i fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivne tvari čiji je promet, odnosno uporaba u Europskoj uniji zabranjena (Sl. glasnik BiH, broj 02/11) - Odluka Europske komisije 2010/455/EU
- Odluka o izmjeni Odluke o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih tvari i fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivne tvari čiji je promet, odnosno uporaba u Europskoj uniji zabranjena (Sl. glasnik BiH, broj 63/11) - Direktiva 2010/86/ES
- Spisak aktivnih tvari dozvoljenih za uporabu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH (Sl. glasnik BiH, br 03/12) - revidiran prema odredbama Uredbe 540/2011.
- Odluka o izmjenama Odluke o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih tvari i fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivne tvari čiji je promet, odnosno uporaba u EU zabranjena (Sl. glasnik BiH, br. 06/12).

Roterdamska konvencija

BiH je, sukladno članku 10. stavak (2) Konvencije, podnijela odgovore za uvoz hemikalija za 29 pesticida iz Aneksa III. Svi poslani odgovori za uvoz hemikalija su sa odlukom "bez pristanka na uvoz". Postoje još 3 odgovora za uvoz hemikalija za pesticide koji su uključeni u Aneksu III na Petoj konferenciji stranaka Roterdamske konvencije. Trenutačno su u procesu konzultacije između nadležnih tijela u BiH, te izrada odgovora za ova tri pesticida. Glavni pravni temelj za podnošenje odgovora za uvoz pesticida je Zakon o fitofarmaceutskim sredstvima BiH i povezani podzakonski akti (Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih tvari i fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivne tvari čiji je promet, odnosno uporaba u EU zabranjena i spisak aktivnih tvari koje su dopuštene za uporabu u BiH). BiH nije podnijela odgovore za uvoz za 11 industrijskih hemikalija Aneksa III. Glavni razlozi za to su nepostojanje regulatornih mjera na državnoj razini, a zakoni na razini entiteta su različiti. U RS je na snazi Zakon o hemikalijama i Pravilnik o uvjetima za zabrane i ograničenja proizvodnje, stavljanje na tržište i korištenje hemikalija, dok je u FBiH još uvijek na snazi stari Zakon o otrovima, koji hemikalije uređuje na drugi način. U okviru koordinacijske grupe vode se aktivnosti vezane za analizu postojećih razlika između entitetskih zakona, a po pitanju statusa hemikalija iz Aneksa III Konvencije. Brčko Distrikt BiH ne donosi propise za administrativni prostor svog djelovanja, već implementira sve propise donesene na razini BiH.

Mineralna gnojiva

Implementacija Zakona o mineralnim gnojivima (Sl. glasnik BiH, br. 46/04)

Propisi koji su usvojeni i objavljeni u Službenom glasniku BiH:

- Zakon o izmjenama i dopunama zakona o mineralnim gnojivima (Sl. glasnik BiH, broj 76/11)
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o uvjetima za stavljanje u promet, kvalitetu i kontrolu kvalitete mineralnih gnojiva, te skladištenju i rukovanju mineralnim gnojivima (Sl. glasnik BiH, broj 13/11)

7.6. Ribarstvo

Prema postojećoj legislativi, oblast ribarstva u BiH je u nadležnosti entiteta i BD BiH. U Federaciji BiH za oblast ribarstva nadležan je Sektor za poljoprivredu, unutar kojega je Odsjek za animalnu proizvodnju, koji broji tri uposlenika koji su, pored ostalih aktivnosti, zaduženi i za oblast ribarstva. U RS aktivnosti u oblasti ribarstva obavljaju se u Resoru poljoprivrede i ruralnog razvoja MPŠiV RS. U Brčko Distriktu BiH za oblast ribarstva nadležan je Pododjel za poljoprivredu, u okviru Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD, unutar kojega je jedan uposleni, uz ostale dužnosti, zadužen i za ovu oblast. Podgrupa za ribarstvo je predložila da koordinirajuću ulogu obavlja Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvoj, MVTEO BiH. Podgrupa za ribarstvo predviđa izradu Akcionog plana usvajanja EU propisa iz oblasti Zajedničke ribarske politike. U cilju izrade navedenog dokumenta, MVTEO će nastaviti koordinirati rad Radne grupe po ovom pitanju.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u 2011. godini u BiH proizvedeno je 4.228,6 tone ribe, od čega 3.052,8 t pastrmke, 925,8 t šarana i 250 t ostale ribe. Veličina ribnjaka za eksploataciju pastrmke iznosila je 91.026 m², šarana 2.278 ha. Evidentan je pad proizvodnje ribe u 2011. godini, što je uzrokovano vremenskim neprilikama.

Tabela 46. Proizvodnja konzumne ribe u BiH (2010. -2011. godina)

Vrsta	2010	2011
Pastrmka	2.900,9	3.052,8
Šaran	1.355,8	925,8
Ostala riba	355,0	250,0
Ukupno	4.611,7	4.228,6

Izvor: Agencija za statistiku BiH

7.6.1. Približavanje zakonodavstva BiH zakonodavstvu EU

Podgrupa za ribarstvo je, u koordinaciji MVTEO-a BiH, nastavila rad na procesu izrade i harmonizacije entitetskih propisa sa propisima EU i harmonizacije postojećih propisa unutar BiH u oblasti ribarstva. Podgrupa je redovito održavala sastanke, te je na jednom od sastanaka prezentiran uporedni prikaz postojeće legislativne u oblasti ribarstva na entitetskoj razini i BD BiH. Obzirom da su entitetski Zakoni o ribarstvu pripremani paralelno, podgrupa je koordinirala harmonizaciju ova dva zakona međusobno, i sa propisima EU. Pripremljeni Nacrti zakona su prezentirani u okviru podgrupe za ribarstvo, te predstavnika proizvođača, naučnih institucija, vanjskotrgovinske komore i udruga sportskih ribolovaca, gdje je sagledana njihova međusobna usklađenost i usklađenost sa EU legislativom (direktiva 43/92 o staništima). Međusobna usklađenost je potpuna u oblasti zaštite ribljeg fonda u otvorenim vodama (odnosi se na rijeke i jezera, te na ulove riba u otvorenim vodama i ova oblast je predmet razmatranja entitetskih zakona) i kod praćenja stanja ribljeg fonda, evidencije i izvještavanja. U akvakulturi evidencija će biti usklađena sa statistikom.

Na inicijativu MVTEO-a i podgrupe za ribarstvo (šira grupa za ribarstvo, uključujući akademsku zajednicu i proizvođače), uz potporu EK, u travnju 2011. godine, održana je TAIEX radionica, koja je za cilj imala da osigura upoznavanje EU politike ribarstva, te Uredbi Vijeća (EZ) br. 2371/2002, 1198/2006, 104/2000, i drugih uredbi Vijeća vezanih za ribarstvo, posebno u pogledu harmonizacije domaćeg zakonodavstva u području ribarstva s EU, s naglaskom na potrebu ispunjavanja obveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Iskustva sa pomenute radionice su implementirana u toku aktivnosti harmonizacije entitetskih zakona o ribarstvu.

Nacrti zakona o ribarstvu uređuju slijedeće oblasti: zaštitu, unapređenje i održivo korišćenje ribljeg fonda u otvorenim vodama, očuvanje biodiverziteta, zaštitu voda i obala, sportski i privredni ribolov u otvorenim vodama, ribočuvarsku službu, stručni ispit za osobe koje će biti neposredno uključene u poslove poribljavanja i očuvanja ribljeg fonda, ribolovne dozvole, sadržaj ribolovno-pravne osnove, ko može izrađivati osnove, uvjete za reviziju osnove, evidencija ulova i izvještavanje o stanju ribljeg fonda, djelatnost akvakulture, uvjete za izdavanje dozvola za projektну dokumentaciju za objekte akvakulture, izvještavanje o aktivnostima poduzetnika ili privrednog društva koje se bavi akvakulturom, uzgoj stranih i zaštićenih vrsta ribe i drugih vodenih životinja, organizaciju u ribarstvu i kaznene odredbe. U suradnji sa Direkcijom za europske integracije biće urađena stručna ocjena međusobne usklađenost ovih Zakona sa

relevantnim EU propisima. Podgrupa za ribarstvo u Planu aktivnosti za 2012. godinu predviđa izradu Akcionog plana usvajanja EU propisa iz oblasti Zajedničke ribarske politike, po prioritetima i dinamici (uključiti i reforme u ovoj oblasti na razini EU).

Proizvođači ribe u BiH (pastrmke i šarana) koji izvoze na tržište EU, kroz svoju grupaciju u okviru Vanjskotrgovinske komore BiH, ističu prednosti i perspektive u razvoju ribarstva, te povećanu potražnju proizvoda od ribe od uvoznika iz EU. Sukladno navedenom, bh. strana će raditi na pripremi argumentacije kojom će obrazložiti ranije pomenute zahtjeve za povećanje kvote za izvoz ribe.

7.7. Ruralni razvoj

Politikama ruralnog razvoja namijenjena je Peta komponenta IPA-e i u značajnoj mjeri se razlikuje od svih ostalih komponenti IPA fonda. Članak 184. Provedbene IPA Uredbe (718/2007) utvrđuje da su *mjere u okviru komponente Ruralni razvoj uvjetovane izradom Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj na nacionalnoj razini koja obuhvata cijeli period provedbe IPA-e.* Također, zahtijeva i uspostavljanje posebne operativne strukture (tzv. IPA RD struktura), koja se sastoji od dvije komponente: Upravljačkog organa (The Managing Authority) i Platne agencije (The Paying Agency). Ispunjavanje uvjeta koje korištenje IPA-e propisuje neophodan je operativni preduvjet za povlačenje sredstva IPA RD komponente kada postanemo zemlja kandidat, ali i drugih sredstava koja bi već sada mogla biti dostupna za BiH.

U cilju pripreme i ispunjavanja uvjeta koji su prethodno navedeni, uz tehničku potporu IPA 2007 projekta ZP-BHRD, kreirani su dokumenti koji predstavljaju strateške smjernice za razumijevanje pretpristupnih aktivnosti i procesa BiH prema EU, a to su:

- Prijedlog Mape puta za pretpristupnu fazu sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja u BiH
- Vizija ruralne Bosne i Hercegovine
- Priručnik za programiranje ruralnog razvoja (nacrt)
- Nacrt plana za Program ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine
- Prijedlog opcija platnog sustava za IPA RD u Bosni i Hercegovini
- Nacrt priručnika za upravljanje rizikom
- LEADER Smjernice za BiH
- Set nacrt dokumenata za registraciju LAG-ova
- Pravne smjernice za nacrt harmoniziranih mjera u BiH
- Uvod u sustav monitoringa i evaluacije ruralnog razvoja u BiH
- Prijedlog strukture Upravljačkog tijela za program ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini
- Prijedlog mreže ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini.

Strateško planiranje ruralnog razvoja i mjere ruralnog razvoja

Tehnički tim za harmonizaciju mjera ruralnog razvoja, osnovan u okviru Radne grupe za ruralni razvoj, je mehanizam za koordinaciju aktivnosti koje doprinose ispunjavanju kriterija za korištenje IPA RD fondova. U okviru tehničkog tima sprovode se aktivnosti vezane za usklađivanje mjera ruralnog razvoja, koje se implementiraju kroz domaći sustav potpore i uvođenje mjera ruralnog razvoja usklađenih sa IPA RD zahtjevima.

Projekat ZP BHRD podržao je rad Tehničkog tima kroz pripremu nacрта okvira tri mjere ruralnog razvoja u IPA RD formi:

Osa I - Poboljšanje tržišne efikasnosti - potpora kapitalnim investicijama

- Ulaganja u proizvodnju mlijeka - Ulaganja u mljekarska gospodarstva

Osa III - Razvoj ruralne ekonomije

- Razvoj ruralnih zajednica/LEADER LAG
- Razvoj ruralne male tehničke infrastrukture – unaprjeđenje mreže lokalnih puteva u ruralnim područjima BiH

U ožujku 2011. godine otpočeo je projekat pod nazivom *Vještine izrade strategija za ruralni razvoj*, u organizaciji Informativnog centra za europsku politiku (EPIC). Projektom su obuhvaćena dva seta intenzivnih treninga koja uključuju i mentorski rad projektnog tima sa učesnicima obuke. U prvu grupu treninga uključeni su, pored članova Radne grupe za ruralni razvoj i Tehničkog tima za harmonizaciju mjera ruralnog razvoja, i drugi predstavnici ministarstava poljoprivrede. Drugu grupu polaznika obuke čine predstavnici ostalih institucija, čije su nadležnosti izravno ili neizravno vezane za poljoprivredu i ruralni razvoj (savjetodavne službe, općine, kantonalna ministarstva poljoprivrede, institucije koje imaju nadležnosti u oblasti životne sredine, turizma, socijalne zaštite, obrazovanja i sl.). Dio programa EPIC projekta posvećen je pripremi za izradu Strateškog plana ruralnog razvoja BiH - zadaci, prioriteti, nosioci aktivnosti, raspoložive informacije i dokumenti (mentorski rad u SPPŠRR, MVTEO BiH), i razvoju mjera ruralnog razvoja istim metodološkim postupkom (mentorski rad u FMPVŠ, MPŠV RS i Odjelu za poljoprivredu BD BiH).

IPA RD Upravljačko tijelo

Radna grupa za izradu prijedloga modela upravljačkog tijela odgovornog za upravljanje *IPA RD* programom sprovodi aktivnosti usmjerene ka razvoju koncepta *IPA RD Upravljačkog tijela* za BiH. U okviru aktivnosti vezanih za tehničku potporu razvoju koncepta *IPA RD Upravljačkog tijela*, eksperti projekta ZP BHRD pripremili su materijal pod nazivom *Prijedlog koncepta Upravljačkog tijela*. S tim u svezi, radna grupa nije postigla koncenzus o Prijedlogu predložene strukture *IPA RD*.

Uvođenje LEADER programa u BiH

Tokom programskog perioda 2007-2013. godine LEADER inicijativa je postala integralni dio politike ruralnog razvoja EU. Od država koje se žele priključiti EU, također, traži se da uvrste LEADER komponentu u planiranje ruralnog razvoja.

U okviru BiH, za uspostavljanje fleksibilnog pravnog okvira, koji će omogućiti lokalnim partnerima ruralnog razvoja - Lokalnim akcionim grupama (LAG) da se organizuju i djeluju prema LEADER principima u cilju rješavanja razvojnih problema specifične ruralne zajednice, nadležni su MVTEO BiH, MPŠV RS, FMPVŠ i Odjel za poljoprivredu BD BiH. Suradnja

nadležnih institucija, vezana za ispunjavanje EU zahtjeva koji se odnose na LEADER i LAG-ove, ostvaruje se u okviru Tehničkog tima za uvođenje programa LEADER, koji djeluje u okviru Radne grupe za ruralni razvoj. Tokom 2011. godine Tehnički tim je radio na usaglašavanju teksta Nacrta *Smjernica za uvođenje programa LEADER u BiH*, okvirnog dokumenta kojim se regulira djelovanje javno-privatnih partnerstava – LAG-ova.

Uspješno su održana četiri sastanka, tokom kojih je na tehničkoj razini usaglašeno dvije trećine teksta radnog materijala. MVTEO BiH je koordinirao organizacijom i implementacijom niza seminara vezanih za promociju LEADER programa i osnovama organizacije i rada LAG -ova. Obuka je sprovedena u pilot područjima za razvoj LAG -ova, identificiranim od strane nadležnih institucija, a tehničku potporu pružio je projekt ZP BHRD.

Također, eksperti ZP BHRD projekta su pripremili materijal pod nazivom *Registracioni paket za LAG*, koji sadrži set šablona dokumenata potrebnih za registraciju LAG-a. Predmetne aktivnosti su rezultirale formiranjem četiri LAG-a: LAG „DRINA“ (Goražde-Pale Prača-Foča Ustikolina), LAG „DEVETAK“ (Sokolac-Han Pijesak-Rogatica), LAG „BLIDINJE“ (Tomislavgrad - Posušje) i LAG Laktaši-Gradiška-Srbac-Kozarska Dubica, od kojih su prva dva i formalno registrirana.

U Republici Srpskoj, nezavisno od naprijed pomenutih aktivnosti, formirana su još dva LAG-a (LAG „VRBANJA-UKRINA“ i LAG „BIJELJINA“).

Sustav monitoringa i evaluacije za sektor poljoprivrede

Radna grupa - Privremeni odbor za uspostavljanje sustava monitoringa i evaluacije za sektor poljoprivrede, uz tehničku potporu eksperata projekta 3P-BHRD, pripremila je *Nacrt Prijedloga strukture Odbora za monitoring BiH i Nacrt Evaluacionog okvira za mjere ruralnog razvoja BiH* (koje su u procesu harmonizacije).

8. Međunarodna suradnja

8.1. Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka

Aktivnosti na planiranju i koordinaciji međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka do kraja 2008. godine vođene su od strane Delegacije Europske komisije u BiH. U MVTEO BiH od 2007. godine kadrovski je ojačan Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka i u 2009. godini preuzima vodeću ulogu u planiranju i koordinaciji sredstava sukladno strateškim prioritetima sektora. Na temelju predviđenih aktivnosti iz djelokruga rada MVTEO BiH, i u cilju realizacije mjere 1.8. Prvog prioritnog područja Operativnog programa BiH za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvitak u BiH, formirana je *Radna grupa za planiranje i koordinaciju strane pomoći*, koja ima zadatak da sistematski prati programiranje i realizaciju pomoći, prikuplja zapažanja o svim relevantnim partnerima, ažurira baze podataka o međunarodnoj pomoći i planira održavanje donatorskih sastanaka. Predstavnici institucija imaju značajnu ulogu u programiranju i implementaciji projekata i programa međunarodne pomoći. Kroz aktivno sudjelovanje u radu upravnih odbora imaju i upravljačku ulogu.

U 2011. godini Radna grupa je, u organizaciji MVTEO BiH, održala jedan vanredni i tri redovna sastanka. Tokom desetog sastanka, koji je održan u travnju 2011. godine, zaključeno je da se Radna grupa formalizira, odnosno da ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine donese odluku o njenom formiranju, te da se Poslovníkom o radu utvrde prava i obveze njenih članova.

U cilju predstavljanja svojih aktivnosti, razmjene informacija i poboljšanja suradnje između institucija BiH i međunarodnih donatora u 2011. godini, u organizaciji MVTEO BiH – Sektora poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka, 20.10.2011. godine održan je sastanak informiranja donatora.

Sastanku su, pored predstavnika nadležnih institucija iz BiH, prisutvovali i predstavnici bilateralnih i multilateralnih donatora - Delegacija EU u BiH, Ambasada Republike Češke u BiH, Ambasada Kraljevine Švedske/SIDA, Ambasada Kraljevine Holandije, Ambasada Italije/Italijanska kooperacija za razvoj, Svjetske banke, Europske razvojne banke (EBRD), USA/USAID, Ambasade Velike Britanije/EPIC i Španije/AECID.

Institucijama Bosne i Hercegovine koje su nadležne za poljoprivredu upućena je preporuka da se ulože dodatni naponi u realizaciji obveza sukladno sa strateškim prioritetima i preporukama Europske komisije, uzimajući u obzir konstatacije iz Izvješća o napretku i preporuke Europske komisije, i u tom pravcu iniciraju prijedlozi za donatorsku potporu.

8.2. Međunarodni bilateralni sporazumi

U izvještajnom periodu je, sukladno zakonskoj proceduri, pripremana dokumentacija u cilju zaključivanja bilateralnih sporazuma o razvojnoj pomoći u oblasti poljoprivrede, i to sa Turskom, Mađarskom, Srbijom, Hrvatskom i Islamskom Republikom Iran. U narednoj 2012. godini očekuje se zvanično potpisivanje navedenih sporazuma.

8.3. Članstvo u međunarodnim tijelima i organizacijama (OIV, SWG, JJI)

Međunarodna organizacija za vino i vinovu lozu

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine je, nakon primanja u članstvo, pokrenulo postupak za nominaciju bh. eksperata za rad u stručnim tijelima i drugim tijelima Međunarodne organizacije za vino i vinovu lozu (OIV). Članstvo BiH u ovoj organizaciji i budući rad eksperata predstavlja značajan poticaj za modernizaciju proizvodnje, te usvajanje standarda od strane OIV.

Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvitak jugoistočne Europe (SWG RRD)

Bosna i Hercegovina je, aktivnim učešćem u SWG RRD, u 2011. godini ojačala i intenzivirala suradnju sa zemljama koje učestvuju u radu grupe u oblasti ruralnog razvitka i aktivno je, kroz identifikaciju zajedničkih potreba i interesa regiona, sudjelovala u planiranju prekograničnih projekata ruralnog razvitka, kao i u organiziranju potpore za rješavanje problema i zadovoljavanje potreba vezanih za pitanja ruralnog razvitka u Jugoistočnoj Europi. Pored toga, institucije Bosne i

Hercegovine zadužene za ruralni razvitak imaju stalnu potporu kada je riječ o izgradnji i jačanju kapaciteta osoblja. Na Jahorini je, u rujnu 2011. godine, održan 21. sastanak SWG RRD. Na sastanku organiziranom u suradnji sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine razmatrane su aktivnosti Grupe planirane za period 2011-2015, kao i aktualni projekti, te inicijative i suradnja sa partnerskim institucijama i organizacijama. Planom rada Stalne radne grupe za naredni period su predviđeni brojni projekti, aktivnosti i obuke u kojima je planirano aktivno sudjelovanje predstavnika Bosne i Hercegovine.

Jadransko-jonska inicijativa

Jadransko-jonska inicijativa zvanično je promovirana tokom Samita o razvoju i sigurnosti Jadranskog i Jonskog mora, održanog u Ankoni, 2000. godine. Samit je okončan usvajanjem Deklaracije iz Ankone, kao osnivačkog političkog akta ove inicijative. Ova asocijacija danas okuplja osam europskih zemalja, od kojih sedam izlaze na Jadransko i Jonsko more: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Italija, Slovenija, i po principu sukcesije članstva, Srbija. Pokretač Inicijative je Italija, koja je bila domaćin osnivačkog skupa. Inicijativu je podržala i Europska unija.

Cilj pokretanja inicijative je poticanje razvitka i jačanje sigurnosti u jadransko-jonskom regionu, intenziviranje suradnje među zemljama regiona i poticanje tranzicijskih zemalja na integracione procese i približavanje Europskoj uniji.

Bosna i Hercegovina sudjeluje u radu JJI od njenog osnivanja.

8.4. Pregled programa i projekata u 2011. godini

Tokom 2011. godine u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka Bosne i Hercegovine je implementirano više projekata. Sa implementacijom je u 2011. godini završilo 13 projekata, dok se u 2012. godini očekuje završetak implementacije 6 projekata, i u 2013. godini završetak implementacije 7 projekata. Kada su u pitanju projekti tehničke pomoći Europske unije, tokom 2011. godine su završena tri projekta iz IPA 2007 programa, čija je ukupna vrijednost iznosila 3,5 miliona eura.

Projekt *Poljoprivreda i ruralni razvitak za BiH (ARDP)*, koji se finansira iz kredita Svjetske banke (u vrijednosti od 19.067.650 eura), završava sa implementacijom 2013. godine.

Projekt unaprjeđenja aktivnosti poljoprivrednog tržišta (FARMA), koji se finansira udruženim sredstvima Vlade Kraljevine Švedske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država, u iznosu od 8.653.695 eura, završava sa implementacijom 2013. godine.

8.4.1. Projekat poljoprivrede i ruralnog razvitka ARDP (finansiran kreditom Svjetske banke)

Cilj Projekta poljoprivrede i ruralnog razvitka je da kreditno podrži BiH u procesu jačanja kapaciteta institucija na državnoj i entitetskoj razini za pružanje djelotvornijih i efikasnijih poljoprivrednih usluga i programa potpore, te, također, da pruži značajan doprinos da BiH što prije postane podobna za sredstva potpore u okviru IPA RD-a. Projekt podržava razvoj iz poljoprivrednog informacijskog sustava, kao i izgradnju institucionalnih kapaciteta u poljoprivredi

i ruralnom sektoru, uključujući jačanje veterinarstva na državnoj razini, ispravnosti životnih namirnica, fitosanitarne usluge, kapacitete poljoprivredne inspekcije, te poljoprivredne uslužne djelatnosti. Osim navedenog, projekat podržava i razvoj pojačanih programa potpore iz poljoprivrede i razvoj ruralnih sredina sukladno uvjetima EU IPA RD-a, uključujući jačanje programa razvoja planiranja i koordinacije ruralnih područja, sustava za osiguravanje plaćanja razvoja ruralnih oblasti, te povećanje investicijskih grantova za ciljne potrebe i područja. Projekt je efektivan od 26.02.2008. godine.

Implementacija projekta planirana je u periodu od 01.10.2007. do 31.06.2012. godine. Projekt se finansira iz IDA kredita, u ukupnoj sumi od 21 milion američkih dolara. Rok otplate kredita je 20 godina, sa grace periodom od 10 godina. Zaduženje po kreditnim sredstvima prihvatile su vlade entiteta, u odnosu 52% - Vlada FBiH : 48% - Vlada RS. Dodatno, učešće BiH u ovom projektu iznosi 9,19 miliona američkih dolara, dok grant sredstva dobijenih od SIDA-e iznosi 6 miliona američkih dolara. Stoga, ukupan iznos sredstava projekta - kredit, grant i domaća kontribucija, iznosi 36,19 miliona američkih dolara. Predviđena dinamika trošenja projektnih fondova po godinama implementacije je 15%-35%-60%-80%-100%, s tim da je, prema procjeni zadnje Misije SB, dosad ukupno potrošeno oko 41% alociranih fondova, od čega je iz IDA fondova potrošeno 40%, a iz SIDA granta 42%.

Složeno institucionalno i političko okruženje, a prvenstveno nepostojanje dogovora u vezi sa modelom sustava za plaćanje u BiH, rezultiralo je niskim postotkom iskorištavanja sredstava kredita i preusmjeravanjem sredstava granta za druge namjene.

8.4.2. Financijska pomoć Europske unije

Europska unija pruža konkretno usmjerenu financijsku pomoć zemljama koje su kandidati i potencijalni kandidati i ograničenu pomoć novim državama članicama, kako bi podržala njihove napore da pojačaju političke, ekonomske i institucionalne reforme. Prethodni programi pomoći (SAPARD, CARDS) zamijenjeni su programom pod nazivom Instrument pretpristupne pomoći (Instrument for Pre-Accession Assistance - IPA) i sve buduće aktivnosti koje se odnose na pretpristupni period se realizuju u okviru ovog programa za pomoć.

Radi olakšnog postizanja koherentnosti, a u cilju postizanja boljih rezultata i većeg učinka raspoloživih sredstava, kreiran je pojednostavljen okvir za vanjske aktivnosti u periodu 2007-2013. godina – IPA, koji ističe 2013.godine. Europska unija priprema novi pretpristupni instrument koji treba i dalje da se usmjeri na politiku proširenja, što je jedan od ključnih prioriteta u vanjskim aktivnostima Europske unije, čime se unaprjeđuje stabilnost, sigurnost i prosperitet u Europi. Novi instrument treba da nastavi slijediti opći politički cilj potpore zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima u njihovim pripremama za članstvo u EU i postepenom usklađivanju njihovih institucija i privrede sa standardima i politikama Europske unije, prema njihovim specifičnim potrebama i prilagođene njihovim individualnim planovima. Pri tome, treba ojačati koherentnost između financijske pomoći i ukupnog napretka u provođenju pretpristupne strategije.

Pomoć iz programa IPA

Zemljama potencijalnim kandidatima su dostupne prve dvije komponente: Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija i Regionalna i međudržavna suradnja. U slučaju zemalja kandidata, njima će, pored prve dvije, biti dostupne i mjere koje se odnose na regionalne ljudske resurse i razvoj

ruralnih područja u okviru komponenti pod ovim nazivima, koje zemlju pripremaju da bude dio jedinstvene EU i za realizaciju agrarne politike nakon prijema u EU. Ovo zahtijeva od zemlje da ima administrativne kapacitete i strukture koje mogu preuzeti odgovornost za upravljanje pomoći koju dobija. U slučaju zemalja potencijalnih kandidata, takve mjere će ostati u rukama Komisije, a biće realizirane kroz osnovnu komponentu programa, komponentu *Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija*. Obzirom da Bosna i Hercegovina nije iskoristila sredstva iz programa IPA 2008 i 2010, poljoprivreda i ruralni razvoj nisu na listi prioriteta za finansiranje predviđenih MIPD-om za programski period 2011-2013, koji uzima u obzir srednjoročnu razvojnu strategiju i strategiju EU integracija, kao i prioritete utvrđene u Izvješću o godišnjem napretku Bosne i Hercegovine i Europskom partnerstvu.

Kroz prvu komponentu programa IPA 2007 programirana su tri projekta u oblasti poljoprivrede, ruralnog razvoja i sigurnosti hrane, a čija je implementacija je završena 2011. godine:

Projekt „Jačanje i harmonizacija BiH informacijskog sustava za sektore poljoprivrede i ruralnog razvitka – BiH AIS“

Učinci ovog projekta su: ojačani institucionalni kapaciteti kroz obuke, seminari i studijska putovanja, kao i nacrti dokumenata i pilot aktivnosti radi jačanja BiH informacijskog sustava za sektore poljoprivrede i ruralnog razvoja. Ostvareni rezultati projekta BiH AIS iskazani kroz komponente su:

I komponenta- Jačanje kapaciteta institucija uključenih u uspostavljanje i razvoj AIS-a u BiH

1. Održano petnaest sastanaka Odbora i devet obuka za članove Odbora
2. Realizirana studijska posjeta u DG AGRI
3. Pripremljeni akcioni planovi i metodologija za implementaciju pilot aktivnosti za pilot popis poljoprivrede, FADN i GIS
4. Uspostavljena platforma za integraciju, diseminaciju i razmjenu podataka,
5. Pripremljena Strategija za uspostavljanje i razvoj poljoprivrednog informacijskog sustava
6. Pripremljen Prijedlog budućeg sastava, funkcija i radnih zadataka Odbora za KIP
7. Pripremljen Prijedlog projekata standardizacije i harmonizacije podataka, aplikacije za monitoring i evaluaciju poljoprivrednog informacijskog sustava i aplikacije za registar međusobne usklađenosti

II Komponenta - Razvoj pilot popisa poljoprivrede

1. Proveden pilot popis poljoprivrede
2. Testirani i finalizirani svi instrumenti za budući popis poljoprivrede
3. Obučeno osoblje statističkih institucija, entitetskih Ministarstava poljoprivrede, Odjela za poljoprivredu Brčko Distrikta i MVTEO BiH o analizi podataka pilot popisa poljoprivrede (SPSS i ACCESS)
4. Pripremljen Prednacrt Zakona o popisu poljoprivrede
5. Pripremljena Strategija za popis poljoprivrede u BiH

III Komponenta - Razvoj sustava monitoringa ekonomskog učinka farmi (FADN-a)

1. Razvijena metodologija i instrumenti za prikupljanje podataka
2. Uspostavljena organizaciona struktura FADN sustava
3. Uspostavljen sustav tipologije gospodarstava
4. Pripremljene analize i izvješća za sedam tipova proizvodnje
5. Pripremljena ACCESS aplikacija za unos podataka
6. Pripremljena Strategija za razvoj i ekspanziju FADN-a u BiH
7. Pripremljen i odobren Prijedlog projekta za nastavak aktivnosti daljnjeg razvoja FADN sustava

IV Komponenta - Razvoj sustava uzorkovanja/ankete za razvoj pouzdanog temelja za poljoprivrednu statistiku

1. Razvijena metodologija i instrumenti uzorkovanja i istraživanja
2. Razvijena web GIS aplikacija i baza podataka
3. Realizirana foto-interpretacija i prikupljanje podataka
4. Pripremljeno Izvješće o proizvodnji usjeva
5. Pripremljen i odobren Prijedlog projekta za nastavak aktivnosti daljnjeg razvoja sustava prostornog odabira uzoraka
6. Pripremljena Strategija za ekspanziju sustava prostornog odabira uzoraka

Projekt: „Jačanje kapaciteta za programiranje ruralnog razvitka BiH – ZP BHRD“

Većina isporučivog učinka projekta odnosila se na izradu temeljnih referentnih materijala za obuku, u svrhe izgradnje tehničkih stručnih kapaciteta tri interesne grupe: predstavnika ruralnih zajednica, viših službenika državne uprave i operatora (poljoprivrednih savjetnika i konsultanata), a prvenstveno izgradnje institucionalnih kapaciteta za razvoj i implementaciju poljoprivredne politike u Bosni i Hercegovini.

Donosioci odluka bili su indirektni korisnici projektnih aktivnosti, a doprinos učinku projekta je bio obostran putem njihovog učešća u Upravnom odboru projekta, kroz koji je ostvaren direktan kontakt sa timom projekta, kao i kroz neke događaje koje je organizirao Projekat (studijsko putovanje). Projekat je uspješno doprinio održivom, konkurentnom i dinamičnom sektoru poljoprivrede i prehrane, predlaganjem vladinih struktura, tj. Nacrta dizajna Platne agencije i Upravljačkog tijela za program ruralnog razvoja. Aktivnosti projekta implementirane tokom projekta bile su fokusirane na harmonizaciju i približavanje sa Europskom unijom, kroz unaprjeđenje ekonomskog i društvenog razvoja ruralnih zajednica u Bosni i Hercegovini. Projekat je kreirao i promovirao mjere ruralnog razvoja, pružio tehničku potporu iz upravljanja mjerama ruralnog razvoja, kao i savjete o primjeni pilot aktivnosti. Jačao je kapacitete za programiranje ruralnog razvoja i produbio znanje o platnom sustavu u Bosni i Hercegovini, koji bi bio sličan sustavu koji zahtijeva EU (IPA RD mehanizam).

Neki od značajnijih dokumenata – rezultat rada ovog projekta, su:

1. Prijedlog Mape puta za pretpristupnu fazu sektora poljoprivrede i ruralnog razvitka u BiH
2. Vizija ruralne Bosne i Hercegovine

3. Priručnik za programiranje ruralnog razvitka (nacrt)
4. Nacrt plana za Program ruralnog razvitka Bosne i Hercegovine
5. Prijedlog opcija platnog sustava za IPA RD u Bosni i Hercegovini
6. Nacrt priručnika za upravljanje rizikom
7. LEADER Smjernice za BiH
8. Set nacrt dokumenata za registraciju LAG-ova
9. Pravne smjernice za nacrt harmonizovanih mjera u BiH
10. Uvod u sustav monitoringa i evaluacije ruralnog razvitka u BiH
11. Prijedlog strukture Upravljačkog tijela za program ruralnog razvitka u Bosni i Hercegovini
12. Prijedlog mreže ruralnog razvitka u Bosni i Hercegovini

Potpota uspostavljanju i jačanju BiH legislative u oblasti hrane

Pored jačanja institucionalnih kapaciteta nadležnih za kreiranje i implementaciju legislative u oblasti sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini, ovaj Projekat je, u suradnji sa nadležnim organima, pripremio *Nacrt strategije sigurnosti hrane i Nacrt Državnog plana laboratorija*.

Projekti IPA 2008, 2009 i 2010

U procesu programiranja za sredstva iz programa IPA, u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja kandidirani su i odobreni slijedeći projekti:

IPA 2008 Izgradnja kapaciteta u agrarnoj politici i priprema BiH za pristup IPA programu Ruralnog razvoja (IPA RD) - 2,4 mil. eura

Komponenta 1. Potpora poljoprivrednoj politici i IPA RD komplementarnim strukturama – Tokom 2011. godine izvršeno je revidiranje rezultata i izrada projektnog prijedloga projekta. Zbog nepostojanja dogovora o modelu sustava plaćanja, kasni se sa implementacijom ovog projekta. Posebno je značajno naglasiti da je ovaj projekat temelj za realizaciju narednog projekta iz IPA 2010 *Pilot potpora IPA RD mjerama u BiH*, koji će, pored prethodnog, pomoći da se poljoprivredni sektor u Bosni i Hercegovini adekvatno pripremi za pretpristupni i pristupni period, čime će koristiti za poljoprivrednu proizvodnju, prehrambenu industriju i sve one koji su angažirani u ovoj oblasti ili žive i rade u ruralnim područjima, biti višestruke.

Komponenta 2. Pomoć u osnivanju nacionalnih integrisanih fitosanitarnih službi sposobnih za stvaranje i provođenje BiH politike zdravstvene zaštite biljaka, sukladno pravnom stečevinom usklađenog zakonodavstva i međunarodnih obveza i standarda u ovoj oblasti – Realizacija ove komponente je u toku; završena je prva godina implementacije.

Komponenta 3. Unaprjeđenje sustava kvalitete BiH legislative u oblasti sigurnosti hrane kroz obezbjeđenja opreme laboratorijama za kontrolu hrane – sa implementacijom se započelo u 2011. godini;

IPA 2009 Razvoj Poljoprivrednog tržišnog informacijskog sustava (AMIS) i Sustava za identifikaciju zemljišnih parcela (LPIS) – 3,4 mil eura

Komponenta 1. Razvoj Poljoprivrednog tržišnog informacijskog sustava u BiH

Komponenta 2. Razvoj Sustava identifikacije zemljišnih parcela: Pripremljen je projektni prijedlog, ali se zbog nepostojanja dogovora o modelu prikupljanja i distribucije podataka, kasni sa implementacijom ove komponente.

Komponenta 3. Izrada sektorskih analiza za IPA RD program – Implementacija ove komponente je u toku. U 2011. pripremljeni su Nacrti 5 analiza, dok se završne analize sektora, sa preporukama, očekuju krajem lipnja 2012.godine.

IPA 2009 Potpora veterinarstvu i fitosanitarnoj zaštiti – 3.2 mil. eura

Komponenta 1. Program iskorjenjivanja klasične svinjske kuge i kontrola bjesnila u Bosni i Hercegovini – (Re)cijepljenje – 2011. godina je prva godina iplementacije ove komponente.

Komponenta 2. Jačanje ovlaštenih veterinarskih laboratorija u Bosni i Hercegovini

Komponenta 3. Jačanje kapaciteta fitosanitarnih službi u BiH: u 2011. godini izrađena je tehnička specifikacija opreme za fitosanitarne laboratorije i rađeno je na projektnom zadatku za twinning light.

IPA 2010 Pilot potpora mjerama IPA RD tipa u BiH – 3 mil. eura

Kao i projekat iz IPA 2008 (komponenta 1), ovaj projekat je odobren, ali njegova implementacija još nije počela. Složeno institucionalno i političko okruženje, prvenstveno nepostojanje dogovora u svezi s modelom sustava za plaćanje u Bosni i Hercegovini, odgodilo je početak njegovog provođenja.

8.4. 3. Instrument tehničke pomoći Europske komisije - TAIEX

TAIEX - *Technical Assistance and Information Exchange*, je tehnička pomoć i instrument za razmjenu informacija u okviru *Generalnog direktorata za proširenje Europske komisije*. Cilj TAIEX-a je da zemljama novim članicama EU, zemljama u procesu pristupanja, zemljama kandidatima i zemljama Zapadnog Balkana pruži kratkoročnu tehničku pomoć sukladno općim ciljevima politika Europske komisije, u polju približavanja, apliciranja i uvođenja EU legislative.

U Bosni i Hercegovini je tokom 2011. godine u oblastima poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja održano 11 TAIEX radionica. Tokom izvještajnog perioda nije bilo studijskih putovanja, niti ekspertske misije. Korisnici obuka su predstavnici MVTEO BiH, predstavnici Ministarstva poljoprivrede entiteta, Odjela za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH, Agencije za sigurnost hrane BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Kancelarije za veterinarstvo BiH i predstavnici drugih institucija i organizacija čiji je rad neposredno vezan za oblast poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja (veterinarski inspektori, laboratorijsko osoblje itd.).

Radionice su organizirane od strane korisnika i u suradnji sa TAIEX kancelarijom iz Brisela.

Poljoprivreda i ruralni razvitak

- Radionica „Usklađivanje zakonodavstva u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka sa posebnim naglaskom na registar poljoprivrednih gospodarstava i sustava za identifikaciju zemljišnih parcela“
- Radionica „Zajednička politika ribarstva“

Sigurnost hrane

- Radionica „Obveze subjekata u poslovanju s hranom u implementaciji higijenskog paketa“,
- Radionica „Prehrambene i zdravstvene tvrdnje“,
- Radionica „Organizacija službenih kontrola i mikrobiološki kriteriji u hrani“,
- Radionica „Prirodne mineralne, prirodne izvorske i stolne vode i zdravstveni aspekti vode za piće“
- Radionica „Uporaba prehrambenih aditiva“.

Veterinarstvo

- Radionica „Uvod u zdravstvene zahtjeve životinja i proizvoda akvakulture“
- Radionica „Temeljni principi HACCP-a za hranu animalnog porijekla“
- Radionica „Zdravstveni propisi o sporednim životinjskim proizvodima i proizvodima koji nisu namijenjeni za ljudsku potrošnju“

Zaštita zdravlja bilja

- Radionica „Regionalna registracija proizvoda za zaštitu bilja“

8.5. Bilateralni i multilateralni programi i projekti međunarodne pomoći

U Bosni i Hercegovini se implementiraju i drugi programi i projekti međunarodne pomoći za sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja. Prema podacima kojima raspolaže Ministarstvo, u 2011. godini oni su bili financirani od strane bilateralnih donatora: Švedske, Sjedinjenih Američkih Država, Italije, Ujedinjenog Kraljevstva, Japana, Norveške, Holandije, Republike Češke, Švajcarske i multilateralnih donatora: UNDP, Svjetske banke i FAO.

U realizaciji programa i projekata sudjelovalo je više agencija za implementaciju: SIDA, USAID, Italijanska kooperacija za razvoj, EPIC, JICA, Jedinice za implementaciju projekata (PIU/APCU) i FAO.

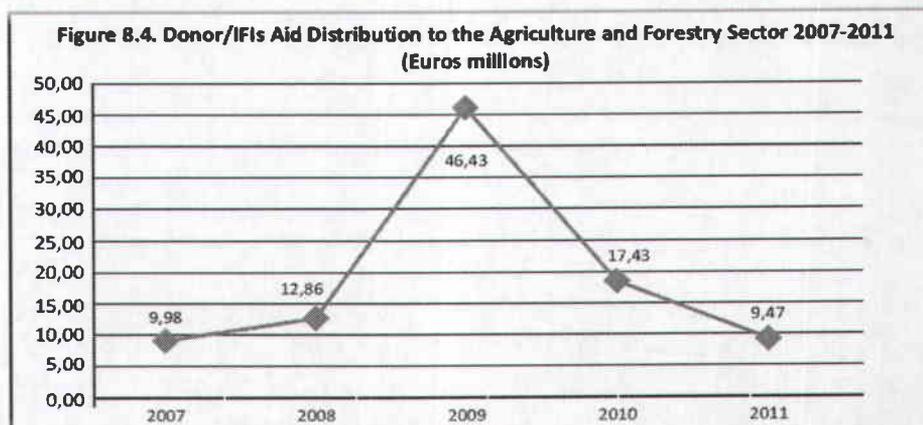
Za izgradnju institucionalnih kapaciteta značajan je projekat koji se financira sredstvima Kraljevine Švedske: *Razvoj infrastrukture za sigurnost hrane i kvaliteta zemalja Jugoistočne Europe*, a koji podržava koordinaciju aktivnosti zahtjevanih Mapom puta sa ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog podrijetla. U okviru projekta održane su obuke za laboratorijsko osoblje, ocjenjivače laboratorija, inspektore, predstavnike VATA-e i predstavnike sektora mljekarstva.

Projekt financiran sredstvima Vlade Velike Britanije, kojeg implementira EPIC (European Policy Information Centre), značajan je za izgradnju i jačanje kapaciteta za razvoj politike ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine.

Projekti usmjereni na jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja implementiraju se sredstvima Sjedinjenih Američkih Država – FARMA (Fostering Agricultural Markets Activity) - *Jačanje udruženja žena kroz organsku poljoprivredu u BiH i Poticanje poduzetništva u ruralnim područjima.*

Sredstva Republike Italije se usmjeravaju kroz projekte potpore zaštite i valorizacije poljoprivrednih proizvoda, kreacije i promocije eko-turističke ponude, socio-ekonomskom razvoju sektora poljoprivrede i izgradnji institucija.

Japan podržava jačanje povjerenja kroz razvoj poljoprivrede i ruralnog poduzetništva, dok Republika Češka i Kraljevina Holandija svoju potporu realiziraju kroz projekte pomoći proizvodnji i preradi mlijeka i voća, odnosno jačanju lanaca vrijednosti za upošljavanje u sektoru poljoprivrede. Trend donatorske pomoći ukazuje na smanjenje raspoloživih sredstava namijenjenih sektoru poljoprivrede u Bosni i Hercegovini .

Izvor: Izvješće o međunarodnoj pomoći MFT BiH

9. Prioriteti sektora poljoprivrede u 2012. godini

Dva ključna prioriteta sektora poljoprivrede u 2012. godini su:

1. *Razvoj institucija u sustavu sigurnosti hrane - prioritetno u pravcu dobijanja izvoznih dozvola za EU*

Nepostojanje mogućnosti izvoza u Europsku uniju za proizvode koji čine najveću vrijednost proizvodnje u Bosni i Hercegovini, kao što su mlijeko i mliječni proizvodi, živinsko, goveđe i svinjsko meso i njihove prerađevine, krumpir i med, dodatno onemogućava ostvarivanje izvoznih potencijala, ali još više stabilizacije cijena, unaprijeđenja konkurentnosti i prihoda poljoprivrednika. Razlog nemogućnosti izvoza leži u činjenici da postojeći sustav sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini do sada nije uspio da ispuni kriterije koji bi omogućili dobijanje izvoznih

dozvola na tržište EU ni za jedan proizvod, sem za ribe. Ovakvo stanje ukazuje da je nepohodno kompletan sustav bezbjednosti hrane učiniti efikasnijim, a da to unaprjeđenje efikasnosti bude prepoznato i potvrđeno od EU institucija dobijanjem nekih od traženih izvoznih dozvola.

Republika Hrvatska je uspješno završila pregovore o članstvu sa EU i 1. srpnja 2013. godine postaje njen 28. punopravni član. Bosna i Hercegovina treba nastaviti da ima slobodan pristup tom tržištu, ali će prestati da važe bilateralni sporazumi vezani za sigurnost hrane i za proizvode iz Bosne i Hercegovine će važiti EU regulative o bezbjednosti hrane. Prošle godine je Bosna i Hercegovina u Hrvatsku izvezla poljoprivredne proizvode u vrijednosti od oko 180 miliona KM, od čega četvrtina potpada pod mlijeko, meso i njihove prerađvine. Ulaskom Hrvatske u EU mijenjaju se i standardi u sustavu sigurnosti hrane, što znači da se ovi proizvodi više neće moći izvoziti u Hrvatsku. Dodatno zemlje okruženja, glavni trgovinski partneri Bosne i Hercegovine, kao što su Hrvatska, Srbija, Turska, Crna Gora, i naročito Europska unija, napreduju u uvođenju standarada brže nego Bosna i Hercegovina i neprestano uvode nova pravila, čime se stvaraju uvjeti da se, shodno pravilu komplemetarnosti Svjetske trgovinske organizacije, dodatno otežava uvoz za zemlje koje ne primjenjuju taj novi standard. Ovo u doglednom vremenu može dovesti do onemogućavanja izvoza čak i za one proizvode za koje Bosna i Hercegovina sada ispunjava uvjete za izvoz. Zato je prioritetno aktivnosti usmjeriti u pravcu ispunjenja aktivnosti zacrtanih Mapom puta sa ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla.

2. Aktivnosti za ostvarivanje mogućnosti korištenja IPARD sredstava

Mogućnost da BiH dobije značajna sredstva koja su direktno usmjerena u razvoj poljoprivrede je nešto oko čega ne bi trebalo biti spora među svim zainteresiranim učesnicima u BiH. Dodatno, treba da postoji veliki interes da se to ostvari što je prije moguće. Pored političkog uvjeta dobijanja kandidature (koji po najavama iz Brisela može biti čak i ukinut u narednom periodu), aktivnosti podrazumijevaju ispunjavanje administrativnih kapaciteta za administriranje ovih fondova, i to konkretno:

- Izrada i usvajanje IPA RD programa
- Zaključivanje Sektorskog sporazuma (Sectoral Agreement)
- Postignut dogovor oko modela IPA RD operativne strukture
- Započinjanje akreditacije IPA RD operativne strukture, i to za programiranje - Upravljačko tijelo (Managigng Authority), a za upravljanje finansijama – IPA RD platni sustav

Aktivnosti na ispunjavanju ovih uvjeta i izgradnje potrebnih institucija prije svega podrazumijevaju donošenje određenih političkih odluka, koordinaciju među entitetima, alokaciju vlastitih sredstava, unaprjeđenje javnih službi na državnoj, entitetskoj i lokalnoj razini, a koje su uključene u provođenje IPA RD-a (kao što su registri, veterinarski servis, građevinske dozvole/druge dozvole za objekte u koje će se ulagati, kontrola životne sredine za svaki od projekata koji se namjeravaju financirati, zatim izgradnja institucija, i posebno naglasiti - značajno novo upošljavanje u okviru IPA RD operativne strukture.

Pored dva navedena ključna prioriteta, sukladno dosadašnjim aktivnostima u sektoru, prioriteta u 2012. godini su:

3. Implementacija Prijedloga mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH;
4. Implementacija Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH;
5. Ispunjavanje obveza i prioriteta iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Europskog partnerstva;
6. Preuzimanje acquis-a i donošenje sveobuhvatne strategije za usklađivanje sa acquis-om u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja;
7. Razvijanje funkcionalnog sustava za provođenje acquis-a iz oblasti sigurnosti hrane, u cilju povećanja trgovine poljoprivrednim proizvodima;
8. Jačanje kapaciteta službenih kontrola u oblasti sigurnosti hrane, veterinarstva, fitosanitarnih pitanja i pitanja vezanih za genetički modificirane organizme.
9. Početak implementacije odobrenih projekata iz programa IPA 2008 i 2010;
10. Potpisivanje i realizacija bilateralnih sporazuma;

10. Prijedlog mjera politike u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku i način realizacije u 2012. godini

1. Intenzivno raditi na realizaciji i implementaciji aktivnosti Mape puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla, sa izvršiteljima i rokovima

Zaduženi: Sve institucije uključene i zadužene za implementaciju aktivnosti Mape puta

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluke VM BiH

Status izvršenja: Primjena propisa i procedura, zakonska procedura

2. Intenzivno raditi na realizaciji aktivnosti i uspostavljanju organa i strukture u cilju preuzimanja IPA RD fondova - uspostava organa za praćenje programa; uspostava sustava plaćanja

Zaduženi: MVTEO BiH - Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka, entitetska Ministarstva poljoprivrede, BD BiH i druge relevantne institucije na državnoj i entitetskoj razini

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije

Status izvršenja: Zakonska procedura

3. Intenzivno raditi na realizaciji Prijedloga mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH

Zaduženi: Sve institucije uključene i zadužene za realizaciju mjera

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluke VM BiH

Status izvršenja: Primjena propisa i procedura, zakonska procedura

4. Izraditi Nacrt Strateškog plana ruralnog razvitka

Zaduženi: MVTEO BiH - Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka, entitetska Ministarstva poljoprivrede, BD BiH i druge relevantne institucije na državnoj i entitetskoj razini

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije

Status izvršenja: Zakonska procedura

5. Pripremiti novi Zakon o vinu BiH

Zaduženi: MVTEO BiH - Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluke VM BiH

Status izvršenja: Zakonska procedura

6. Urediti Zakonodavstvo o organskoj proizvodnji u BiH

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka, nadležna entitetska ministarstva i BD BiH

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluke VM BiH

Status izvršenja: Zakonska procedura

7. Pripremiti Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluke VM BiH

Status izvršenja: Zakonska procedura

8. Izraditi zakonom predviđene podzakonske akte radi provedbe Zakona o vinu BiH, nakon izrade i usvajanja novog Zakona o vinu BiH

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluke VM BiH

Status izvršenja: Zakonska procedura

9. Harmonizacija poticajnih mjera - definicije komercijalnih farmi, utvrđivanje kriterija i koeficijenata radi razvijanja jedinstvenog sustava potpore u poljoprivredi BiH, koja je sukladna sustavu direktnih plaćanja u EU, usmjeriti potporu na registrirana poljoprivredna gospodarstva, u cilju razdvajanja tržišno orijentiranih proizvođača od proizvođača koji proizvode za vlastite potrebe

Zaduženi: MVTEO-Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitka u koordinaciji sa entitetskim Ministarstvima poljoprivrede i Brčko Distrikta BiH

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije

Status izvršenja: Zakonska procedura

10. Intenzivno raditi na uspostavljanju Poljoprivrednog informacijskog sustava i prioritetno donijeti Odluku o Registru poljoprivrednih gospodarstava i Registru klijenata u BiH

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitka, entitetska Ministarstva, BD BiH i druge relevantne institucije

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluka VM BiH
Status izvršenja: Primjena propisa i procedura

11. Usaglasiti Prednacrt Akcionog plana za usklađeno djelovanje sustava robnih rezervi u BiH za poljoprivredno-prehrambene proizvode

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka, nadležna entitetska Ministarstva i entitetske Direkcije za robne rezerve

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluke VM BiH

Status izvršenja: Zakonska procedura

12. Izraditi regulativu za tržišne standarde voća i povrća

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka, nadležna entitetska ministarstva i BD BiH

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konsultacije, donošenje odluke VM BiH

Status izvršenja: Zakonska procedura

Literatura:

Europska komisija (2011): Izvješće o napretku Bosne i Hercegovine u 2011, Brisel.

FMPVŠ (2006): Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH (2006-2010), Sarajevo.

FMPVŠ (2011): Informacija o stanju prehrambene industrije u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2011. godini sa pregledom uvoza i izvoza za pojedine prehrambene proizvode ili grupe proizvoda u/iz Federacije Bosne i Hercegovine i Bosne i Hercegovine“ (grafički i tabelarni prikazi), Sarajevo.

Milkprocessing (2012): Analiza vanjsko/trgovinskog prometa mlijeka i mliječnih proizvoda u BiH u 2011. godini, Sarajevo.

MPŠV RS (2006): Strategija razvoja poljoprivrede Republike Srpske do 2015. godine, Banja Luka.

MVTEO BiH (2012): Izvješće o radu Odbora za koordinaciju informacija u poljoprivredi za 2011. godinu, Sarajevo.

Poljoprivredno-prehrambeni fakultet Sarajevo (2011): Dosadašnja poljoprivredna politika i njen budući utjecaj na razvoj sektora hrane u Federaciji BiH - projekt, Izvješće o radu za period 2007/2008-2010/2011. godine, Sarajevo.

Izvozno vijeće BiH (2011): Strategija rasta izvoza BiH od 2012. do 2015. godine - Pregled strategije za poljoprivrednu i prehrambenu industriju,

VM BiH (2010): Mapa puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog podrijetla, Sarajevo.

VM BiH (2010): Prijedlog mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH, Sarajevo.

VM BiH (2012): Dokument za diskusiju, 4. sastanak Privremenog pododbora za poljoprivredu i ribarstvo, Sarajevo.

Korisni linkovi:

Vijeće ministara BiH <http://www.vijeceministara.gov.ba>

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH <http://www.mvteo.gov.ba>

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva <http://www.fmpvs.gov.ba>

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS <http://www.vladars.net/sr-SP-Curl/Vlada/Ministarstva/mps/Pages/Default.aspx>

Odjel za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH <http://www.bdcentral.net>

Direkcija za Europske integracije BiH <http://www.dei.gov.ba>

Agencija za statistiku BiH <http://www.bhas.ba>

Delegacija Europske unije u BiH <http://www.delbih.ec.europa.eu>

TAIEX http://ec.europa.eu/enlargement/taieux/index_en.htm

Donor Coordination Forum <http://www.donormapping.ba>

Međunarodna organizacija za vinogradarstvo i vinarstvo (OIV) <http://www.oiv.int>

Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvoj (SWG RRD) <http://www.seerural.org>

Jadransko-jonska inicijativa (JJI) <http://www.aii-ps.org>